

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EVLENMEK YERİNE YALNIZ YAŞAMAYI TERCİH EDEN
BİREYLER ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI: BALIKESİR
ÖRNEĞİ**

Pınar DEMİRİŞLER

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Recep YILDIZ

Bandırma, 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**EVLENMEK YERİNE YALNIZ YAŞAMAYI TERCİH EDEN
BİREYLER ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI: BALIKESİR
ÖRNEĞİ**

Pınar DEMİRİŞLER
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Recep YILDIZ

Bandırma, 2024

	BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ TEZ ONAY FORMU	Dök. No: Sayfa No:1/1
---	---	--------------------------

Bu çalışma 06.02.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından [Sosyal Hizmet Anabilim Dalı], [Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı] Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim. (06/02/2024)

Pınar DEMİRİŞLER

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitime başlamak için cesaret veren ve yol açan, hep destekleyen ve emek veren, bir hocadan çok bir rehber, ailemden biri gibi hissettiğim Tez Danışmanım Doç. Dr. Recep Yıldız'a teşekkür ederim. Lisans eğitiminden beri akademiden öte iyi bir insan olmak başta olmak üzere çok şey öğrettiğiniz için minnettarım. Bu tez sizin sayenizde buralara geldi. Hayatımda hep olmanız dileğiyle.

Sevgili hocalarım Doç. Dr. Zeynep Aca ve Doç. Dr. Fatih Altun öncelikli olmak üzere Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı öğretim üyelerine teşekkür ederim, iş hayatımız ve Yüksek Lisans sürecimizde bizlere hoşgörü göstererek her zaman ulaşılabilir olduğunuz ve emek verdiğiniz için minnettarım.

Emekleri için Anneme, babama ve kız kardeşime teşekkür ederim. Desteğini esirgemeye manevi anneannem Nilgün Germiyan'a ve tez sürecimde destek olan tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışmaya katılım sağlayan ve açık yüreklilikle fikirlerini paylaşan tüm katılımcılara ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Sizin samimiyetiniz bu tezin en keyifli kısmıydı.

Pınar DEMİRİŞLER

06/02/2024

ÖZET

EVLENMEK YERİNE YALNIZ YAŞAMAYI TERCİH EDEN GENÇLER ÜZERİNE BİR SAHA ARAŞTIRMASI: BALIKESİR İLİ ÖRNEĞİ

Sağlıklı bir toplumun varlığı sağlıklı bir aile yapısıyla mümkündür. Günümüzde yaşanan hızlı toplumsal değişimlere bağlı olarak aile ve evlilik kurumuyla ilgili algı, tutum ve beklentilerin de değiştiği görülmektedir. Evlenmek yerine yalnız yaşamayı tercih etmek daha sık görülür olmuştur. Bu araştırmada, evlenmek yerine yalnız yaşamayı tercih eden bireylerin evliliğe ve yalnız yaşamaya yönelik düşüncelerini ve bu tercihlerinin arkasındaki nedenlere ilişkin görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri ve olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu kartopu örnekleme tekniğiyle belirlenen yalnız yaşamayı tercih etmiş farklı yaş ve meslek gruplarından olan 6 erkek ve 6 kadın oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmış ve MAXQDA programı kullanılarak içerik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları yalnız yaşamayı tercih edenlerin bu tercihlerinin ardındaki öncelikli nedenin bireysellik olduğu yönündedir. Yalnız yaşamayı tercih edenlerin kendi seçim ve tercihlerinin ön planda olduğu ve kendilerine çok daha fazla zaman ayırabildikleri daha özgür bir hayat yaşamak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin evlilikten kaçınma nedenlerinin de yalnızlığı tercih etme nedenleriyle örtüştüğü tespit edilmiştir. Önceki ilişkilerde yaşanan deneyimler nedeniyle ve etrafta şahit olunan olumsuz evlilik örnekleri nedeniyle de evlilikten kaçınıldığı saptanmıştır. Evlilik sürecinde geleneksel olarak takip edilen çok sayıdaki ritüelin ve prosedürün de evlilikten kaçınmanın öncelikli nedenlerinden olduğu belirlenmiştir. Bireyler evlendikleri zaman ekonomik olarak zorlanacakları düşüncesiyle de evlilikten kaçınmaktadırlar. Kök aile dolayısıyla sahip olunan önyargıların, geleneksel ve sosyal medyanın da bireylerin evlilikten kaçınmaları üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Aile, Evlilik, Yalnızlık, Gençler, Bireysellik

ABSTRACT

A FIELD RESEARCH ON YOUTH WHO PREFER TO LIVE ALONE INSTEAD OF GETTING MARRIED: THE CASE OF BALIKESİR PROVINCE

The existence of a healthy society is possible with a healthy family structure. It is seen that perceptions, attitudes and expectations regarding the institution of family and marriage have also changed due to the rapid social changes experienced today. Choosing to live alone rather than getting married has become more common. This research aims to examine the thoughts of individuals who prefer to live alone instead of getting married, regarding marriage and living alone, and the reasons behind these preferences. Qualitative research methods and phenomenology pattern were used in the research. The study group of the research consists of 6 men and 6 women from different ages and profession groups who preferred to live alone, determined by snowball sampling technique. The data of the research were collected through semi-structured interview forms and analyzed by content analysis method using the MAXQDA program. The findings of the research showed that the primary reason behind these preferences of those who prefer to live alone is individuality. It has been concluded that those who prefer to live alone prioritize their own choices and preferences and want to live a freer life where they can spare more time for themselves. It has been determined that individuals' reasons for avoiding marriage coincide with their reasons for preferring loneliness. It has been determined that marriage is avoided due to experiences in previous relationships and negative marriage examples witnessed around. It has been determined that many rituals and procedures traditionally followed during the marriage process are the primary reasons for avoiding marriage. Individuals also avoid marriage with the thought that they will have financial difficulties when they get married. It has been concluded that prejudices due to the family of origin and traditional and social media have a significant impact on individuals' avoidance of marriage.

Keywords: Family, Marriage, Loneliness, Young People, Individuality.

İÇİNDEKİLER

BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Evlilik Olgusu	7
2.1.1. Evliliğin Yapısı ve Dönüşümü	12
2.1.2. Sosyal Hizmette Sistem ve Davranışçı Yaklaşımlar Bağlamında Aile ve Evlilik	15
2.1.3. Evlilik Nedenleri	17
2.1.4. Evlilik Süreçleri ve Eş Seçme Kararı	20
2.1.5. Evlilik Dışı Birliktelikler	21
2.2. Yalnız Yaşama Tercihi	23
3. GEREÇ VE YÖNTEM	2626
3.1. Araştırmanın Problemi	26
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	26
3.3. Araştırmanın Modeli	28
3.4. Çalışma Grubu	28
3.5. Veri Toplama Araçları ve Süreci	30
3.6. Verilerin Analizi	30
4. BULGULAR	31
4.1. Evlenmek İstememe Sebepleri	31
4.2. Evliliğin Anlamı	40
4.3. Evliliğin Konforlu Alanları İle Kısıtladığı ve Genişlettiği Alanlar	43
4.4. Evliliğin Olmadığı Yaşam Stilleri Hakkında Düşünceler	44
4.5. Partner Yaşamı	44
4.6. Evlenmeyip Yalnız Yaşama	45

5. TARTIŞMA	52
5.1. Tematik Tartışma	52
5.2. Araştırma Soruları Kapsamında Tartışma	58
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	64
7. KAYNAKLAR	66
8. EKLER	72
9. ÖZGEÇMİŞ	76

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	29
Tablo 3. 2. Katılımcıların Meslekleri ve Meslek Kodları	29

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı, 2001-2023	26
Şekil 4. 1. Evlenmek İstememe Sebepleri	31
Şekil 4. 2. Evlenmek İstememe Sebepleri Kod Bulutu	32
Şekil 5. 1. Ailenin Anlamı	55
Şekil 5. 2. Partnerin Tanımlanması	55
Şekil 5. 3. Yalnız Yaşamının Avantaj ve Dezavantajları	58

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
K	: Katılımcı
KVKK	: Kişisel Verileri Koruma Kanunu
TAYA	: Türk Aile Yapısı Araştırmaları
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Medeni durum ve sağlık arasındaki ilişki, özellikle modernleşmeyle beraber dönüşen değerler ekseninde güncel tartişmaların ve araştırmaların konusu olagelmektedir. Sosyal ilişkilerin etkilerinin çizildiği çerçeve psikolojiden ekonomiye pek çok bilim ve disiplinin konusudur. Sosyal bilimler ve sosyal hizmetler için ise özellikle aile kurumu sosyal ilişkilerin ilk adımı olarak nitelenen alandır. Çünkü ailenin seyri toplumun seyri demektir. Aile kurumunun zayıfladığı toplumlardaki durumlar ise gelecek sosyal yapı hakkında fikir verebilmektedir. Ailenin ve evliliğin Türk aile yapısını nasıl etkilediği tartişma konusu olagelmekle beraber henüz formüle edilememiş, veriler sebepleri ve süreçlere değil sonuçlara odaklı olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırmada evliliğin tercih edilmemesinin süreç durumu çalışılmaktadır.

Modernleşme ve gelenekten kopuş ile gelişen seküler anlayiş toplumların yeniden şekillenmesine ve bireylerin yaşamı yeni bakış açıları ile anlamlandırmasına yol açmıştır. Bireycilik vurgusu, bireyin istek ve ihtiyaçlarının aile ve toplum değerlerinin üzerine çıkması ile sosyal yapıda değişimler ile git gide daha görünür hale gelmiştir. Evlilik kavramına bakışın değişmesi de bu süreçle ilişkilidir. Evlilik kurumu toplumda bireyci bakış açısının da etkisiyle değişime uğramıştır. ABD ve Avrupa’da yaşanan süreçler (Giddens, 2009: 202) Türkiye için de artık uzak senaryolar değildir. Evlilik kavramının öneminin bireyci yaklaşım ile geri plana düştüğü, günümüzde belirli istatistiki veri ve çalışmalar ile belirli oranlarda ortadadır. Bu sürecin devamı, aile kurulmayan ve yalnız yaşamın/yalnızlığın arttığı bireyci toplum modellerini getirmekte; TÜİK (2023) verilerinde yer aldığı üzere yalnız yaşayan genç bireylerin sayısını arttırmaktadır. Yanı sıra kısa süreli evlilikleri ve tek ebeveynli aile yapılarını da beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla aile türleri ve kadın erkek ilişkilerinin yeni stillerde yaşanması ve bu ilişkilerin hukuki ve sosyal yansımaları da düzenlenmesini gerektirecek bir dizi norm getirmektedir.

Markus ve Kitiyama (1991) bireyci tutumun yaygın olduğu toplumlarda bireylerin bağımsız-özerk kişi olarak benliklerini tanımlama eğilimlerinin yükseldiğini, toplulukçu kültürlerde ise kollektif amaçların öne çıkması ile bireylerin; bağımlı-ilişkisel benlik geliştirme eğiliminde olduklarını belirtmiştir. İki ayrı kimlik tipinde vurgulanan kişilik özellikleri farklıdır ve bireyci tutumundaki bireylerin “kendilik vurgusu”nun öne çıktığı ve “ilişkilerinin” ikinci planda kaldığını belirtmiştir.

Sosyal yapı ve kültürel değişim paralel olarak değişmekte, bu değişimde sosyal ilişkiler belirleyici olarak konumlanmaktadır. Kadın erkek ilişkilerinin yaşanış stilini, evlilik yapma veya partner yaşamını veyahut evlilik stillerinin değişimini çağın ihtiyaçları ekseninde değerlendirmek gerekir. Dolayısıyla çalışmada katılımcıların sosyal durumlarının genel halinin ne olduğu ile ilgili sorular da yer almaktadır.

Evlilik, bireyin kendi hür iradesi ile yeni bir aile ve düzen kurması yönündeki ilk adımıdır. Ancak sağlıklı evliliklerin yapılması artık zor gözükmemekte; evliliğe yüklenen anlamın değişmeye başlaması ve evliliğin pek çok aşamaya tabi olması evlilik fikrinin uzağında yaşantıların seçilmesine itmektedir. Eş seçimi için bireylerin geleneksel döneme göre hür iradesi daha ön planda olmakla beraber, statü, eğitim seviyesi, ailelerin uyumu, eşler arası anlaşabilme ve sağlıklı ilişki geliştirme kriterleri ve bu kriterlerden sonra flört, nişan, düğün töreni gibi pek çok prosedür nedeniyle evlilik zahmetli yol olarak algılanmaktadır. Bireyci yaklaşımın da artması ile evlilik değerini ve bulunduğu konumu yitirir olmuştur.

Aile başta olmak üzere Orta Çağ kurumları ve toplum ilişkileri kişinin sosyal ve duygusal gereksinimlerinin birçoğunu sağlamıştır. Bütünsel şekilde aileye destek vermiş endüstriyel toplum ise aileleri, fazlasıyla kendi içinde talepkâr olmaya ve kendine bel bağlamaya zorlamıştır. Bu zorlama, birbirini bir arada tutması talep edilen aile üyeleri arasında sevgi ve şefkat bağlarını arttırırken eşler arasındaki ilişkiyi beklentilerde ve pratikte radikal biçimde değiştirmiştir. Evli eşler arasında romantik aşk ve arkadaşlık kavramları, bu ihtiyaçlara karşılık şeklinde ve toplumun duygusal tatmin kaynağı olarak çöküşünü telafi etmek üzere gelişmiştir. Sanayi devrimi ile -aynı zamanda-, evlilik konsepti üzerine derin etki bırakacak olan bireycilik felsefesi yükseliş yaşamıştır. 19. yüzyıl başına gelindiğinde de kişinin bireysel hazzını gerçekleştirmeye çalışması ve otonomisi ile kişisel olmanın ailenin tamamının iyiliğinden sonra gelmesi arasında var olan dengesizlik açık hale gelmiştir. Bu çatışmalar bugün aile değerlerine karşı bireyciliğin zihnimizi meşgul etmesinin habercisi konumundadırlar. Bununla birlikte her şeyi hesaba katarsak evlilik, kişisel tatmin fikrinden ziyade görev ve özveriye dayanmaktadır. Evlilikler üzerinde ortaya çıkan ek baskılar, birçok kişiyi, yetersizlik hissi içinde ve artık konuksever olmayan şekilde algılanan dünyayla başa çıkmada daha hazırlıksız durumda bırakmıştır. Yirminci yüzyıla girerken bireylerin tüketiciye dönüşmesi, haz güdülü ekonominin ortaya çıkışı, aile üzerinde baskının artışına yol açmıştır. Yeni evlilik şiarı, evin güvenli cennet olmasına ek olarak iyi yaşam tapınağıdır (Yalom, 2006: 20-21).

Zaman geçtikçe modernleşme ile birlikte toplumlar gelişmiş, az gelişmiş, gelişmekte olan, gelişmemiş toplumlar olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Gelişmiş kabul edilen bazı ülkelerde, birlikte yaşayan ortakların yasal hakları ve sorumlulukları yanında evli olmayanların yasal çıkarlarının korunması da artan ilgi görmüştür ki hala güncel bir konudur. Artık evli olmayan bireyler savunmasız kabul edilmekte ve partnerlerden zayıf olanın dezavantajlı duruma düşebileceği ülke politikalarında dile getirilmektedir (Goussé ve Leturcq, 2018). Evli olmayanların hakları ve iş yaşamlarının nasıl düzenleneceğinin konuşulması aslında aile kurmanın ve evliliğin getirdiği doğal hakların telafisinin arayışıdır.

Evlilik bireyin kök ailesinden ayrı olarak yeni bir aile kurmasıdır. Aytaç (2012: 122)’a göre “Modernliğin toplumda yaygınlaşması ve toplumsal ilişkiler ağı içine girmesi aile aracılığıyla gerçekleşmektedir”. Bunun gerçekleşmesini ise sanayi devrimi ve modernitenin ortaya çıktığı toplumlara bakarak anlamak mümkündür. Britanya’da 18. Yüzyılda ortaya çıkan “Avrupa Evlilik Modeli” yayılarak ve kabul görülerek ilerlemiş, kapitalist sistemin önerdiği aile tipi olarak yerini almıştır. Bu aile tipi; küçük, münferit ve doğum kontrol yöntemlerinin geliştiği çekirdek aile modelidir. Bu modelde gençler, hane dışında erken yaşta yaşamaya ve çalışmaya başlar. Bu model aile, eş ilişkileri ve ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkilerini içeren duygusal bağları ifade eden bir yapı olarak düşünülmüştür. Bu durum ise evliliğin gecikmesi hali ve yalnız yaşayan birey deneyimlerini ortaya çıkarmıştır (Goody, 2004: 181).

Evlilik yaşantısından beklentiler ve evliliğin amacı kişiden kişiye değişmektedir. Evliliğe genel olarak toplumda kadın erkek ilişkisi ve çocuk sahibi olmanın kabul görmüş yolu olarak bakıldığı varsayımından hareketle, bu çalışmada, katılımcılar açısından evlilik yerine yalnız yaşamının tercih edilmesi ve katılımcıların evlilik hakkındaki görüşleri ele alınacaktır. Evlilik ve yalnız yaşam tutumları akabinde tercihleri ve tercihlerinin sebep ve sonuçları tespit edilerek özellikle evlenmek yerine yalnız yaşamının (partner hayatı da dahil) evlenmeye tercih edilmesinin dayanakları tartışılacaktır.

Evlilik avantaj ile çekiciliğini yitirme eğiliminde, Türk toplumunda da evlenmenin anlamı değişmektedir. Evli olmanın daha külfetli bir durum olarak görülmesi ve evlenmemeyi seçen bireylerin evliliğe hangi anlamlar yüklediği, bu bakış açısına sebep yaşantılar ve görüşler bu çalışma kapsamındadır. Özellikle Türkiye’de 1980-1990’lı yıllardan sonra aile kurumunun değişimi üzerine çalışmalar artmaya başlamıştır; zira evlilik ve aile üzerine anlamlar değişmiştir. Zaman ilerledikçe evlilik

dışı cinsel ilişkiler kabul görmeye başlamış, ailenin sağladığı bazı konfor alanlarının yerini gelişen imkân ve teknolojiler doldurulmuştur. Sosyal yaşamda yine belirli kurumlar ailenin yerine hizmet vermiş ve dolayısıyla evli olmak veya aile kurmak genç insanlar için toplumca kabul görmenin koşulu olmaktan hatta bir nevi mecbur olmaktan çıkarmıştır. Evliliğin kendi özgü işlevlerini artık yerine getirmemesi araştırmacıların da çalışması gereken bir durumu ortaya çıkarmıştır (Ihinger-Tallman, 2000: 1734).

Açıkça belirtilmelidir ki, yalnız yaşamının durumsal boyutunu atlayıp kronik hale gelmesini ve toplumda yaygınlaşmasını ifade eden yalnızlık, çalışmamızın ana teması değildir. Çalışma, yalnız yaşayanların yalnızlık duygusu yaşadığı ya da diğer insanlarla sosyal ilişkileri içinde insanın kendisini yalnız hissetmediği gibi bir yargının doğru olmadığını temele almaktadır. Luzai, Zomeren ve Hansen'in (2019) ifadeleriyle, "yalnızlık mutlaka nesnel sosyal izolasyondan kaynaklanma; kişi, başkalarının eşliğinde yalnız hissedebilir ve yalnızken bağlı hissedebilir". Özcan'ın (2011: 87) "bireyselleşme, bireylerin sosyal etkileşimden uzak kalmaları yerine artan ölçüde toplumla etkileşim içinde olduklarını vurgulamaktadır" söylemi de bu yaklaşımı destekleyicidir. Kısacası yalnız yaşamak sosyal etkileşimlerden yoksunluğu ifade etmemektedir. O nedenle çalışmanın hedefi, evlilik ilişkisinden ve aile kurumundan uzaklaşma olarak kendini gösteren yalnız yaşama tercihinin nedenlerine inmektir. Ancak her ne kadar aralarında fark olsa da çalışmada, yalnız yaşamak ile yalnızlık duygusu arasında ilişki olup olmadığı da ayrıca bir başlık altında tespit edilecektir. Böylece evlenmeden yalnız yaşamının, "sosyal ilişkilerindeki nitelik veya niceliğin, bireyin sosyal ihtiyaçlarını karşılamak konusunda yetersiz kalması durumunda hissedilen rahatsız edici bir duygu" (Perlman & Peplau, 1982: 113), "insanın ihtiyaç duyduğu kişilerarası ilişkileri ile yakınlık kurma durumu gerçekleşmediğinde oluşan; istenmeyen ve kurtulmak için bireyin her şeyi yapabileceği motive edici bir yaşantı" (Cadell & Sullivan, 2006) olarak tanımlanan ve sosyal, duygusal ve varoluşsal olarak kavramsallaşan ve refahı olumsuz etkilediği (Louse vd., 2022) tespit edilen yalnızlık ile ilişkisi de ele alınacaktır. Ancak çalışmanın ana konusu, evlilik öncesi ve sonrası yaşananlar / yaşanacaklar ile evlenmeden yalnız yaşamaya ilişkin nasıl bir algının var olduğunu ortaya koyarak yalnız yaşamının evlilik karşısında tercih edilmesi konusunu alandan elde edilecek bilgilerle tahlil edebilmektir.

Araştırmanın asıl gerekçesi, yalnız yaşamayı tercih etme temelinde aile kurumunun zayıflayan yönlerinin tespit edilmesi ve gereken önlemlerin alınması

yönünde öncül bir araştırma ortaya koyabilmektir. Yapılan araştırmalarda evlenmeme sebeplerinde pek çok

- Artan bireysellik vurgusu ve modernleşmeye (Avcı, 2019: 113) dikkat çeken araştırmalar,
- Sosyal hareketlilikte meydana gelen genel artışın, aile hareketliliğinin artışının ve birincil grup ilişkilerin parçalanmasının çağdaş toplumlar içinde kişiyi yalnızlığa itmesine (Bowman, 1955) vurgu yapan araştırmalar,
- Bekarlığı algılama şekline göre memnun olmak (Mağara, 2019) ve buna paralel pek çok bileşen ve sonuçlarla karşımıza çıkan bölgesel araştırmalar,
- Ailenin ekonomik durumu, eğitim alınan bölüm, yaş gibi demografik eksenle ölçen araştırmalar/çalışmalar (Gürses, 2021: 55-57) ve
- Sonuçları bir kenara evliliği neslin devamlılığı, dini olarak gerekliliği veya romantik ilişkiler çerçevesinde değerlendiren düşünürler (Tunca, 2022) ve felsefi pek çok bakış açısı mevcuttur.

Araştırma, nitel araştırma kapsamında Balıkesir ilinde yaşayan ve evlenmek istemediğini belirten katılımcılarla tarafımızca hazırlanan görüşme soruları ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada sonuçlar doğrultusunda evlenmek istememe durumunu ortaya çıkaran bireysel ve toplumsal süreç irdelenmekte, sosyal hizmet boyutu tartışılmaktadır. Bu kapsamda katılımcılar kartopu örneklem yöntemi ve ön görüşmeler ile seçilmiştir.

2. GENEL BİLGİLER

İnsan toplumunun temel taşlarından biri olan ve hayatlarını birlikte paylaşmayı taahhüt eden iki birey arasındaki birlikteliği temsil eden evlilik kurumu zaman içinde evrim geçirmiş, uygulandığı kültüre ve döneme bağlı olarak farklı anlamlar ve roller üstlenmiştir. Modern zamanlarda, evlilik kurumu birçok toplumda derinlemesine kök salarken aynı zamanda yalnız yaşama veya bekar kalma yönünde artan bir eğilimi de içinde barındırmaktadır. Bu tercih değişikliğinin nedenleri karmaşık ve çok yönlü olup, bir dizi sosyal, ekonomik ve kültürel faktörden etkilenmektedir. Yalnız yaşama tercihinin en önemli itici güçlerinden biri, -girişte yer verdiğimiz üzere- birçok toplumda bireyciliğe yapılan vurgunun artmasıdır. Tüketim kültürünün yükselişi ve şehirlerin büyümesiyle birlikte insanlar, kendi ihtiyaç ve arzularına daha fazla odaklanmakta, aile ve topluluk gibi sosyal yapılara daha az bağımlı hale gelmektedir. İtici güçlerinden bir diğeri de toplumsal cinsiyet rollerinin ve ilişkilerinin değişen dinamikleridir. Dünyanın pek çok yerinde kadınlar daha fazla eşitlik ve özerklik elde ederek daha önce ulaşamadıkları kariyer ve yaşam tarzlarına sahip olabilmişlerdir. Sonuç olarak, pek çok kadın evliliği ertelemeyi veya evlilikten vazgeçmeyi tercih etmekte, bunun yerine kişisel ve mesleki hedeflerine odaklanmayı tercih etmektedir. Bir diğeri de ekonomi ve sosyal yapılar değişmesiyle erkeklerin sağlayıcı ve koruyucu olarak geleneksel rollerinde yaşadıkları değişimdir. Zira istikrarlı ve yüksek maaşlı iş fırsatlarının azalmasıyla birlikte erkekler geleneksel rollerini yerine getirmekte daha fazla zorlanmakta, bu da evlilik ve aile fikrine karşı hayal kırıklığı yaşamalarına neden olabilmektedir.

Evlilik birçok toplumda güçlü bir unsur olmaya devam etmektedir. Bazıları için evlilik, başka bir kişiyle kurulan derin bir ruhani veya duygusal bağı, ortak değerler ve hedefler temelinde birlikte bir hayat kurma taahhüdünü; bazıları için de çocuk yetiştirmek ve günlük hayatın zorluklarını aşmak için istikrarlı bir temel sağlayan pratik ve ekonomik bir düzenlemeyi ifade etmektedir. Ancak yalnız yaşama tercihinin artışı da bir realitedir. Yalnız yaşama tercihinin nedenleri ne olursa olsun, bu eğilimin ilişkiler ve aile hayatı hakkındaki düşüncelerimizi yeniden şekillendirdiği açıktır. Giderek daha fazla insan bekar kalmayı ya da evliliği ertelemeyi tercih ettikçe, bu kurumlarla ilişkili geleneksel roller ve beklentiler sorgulanarak yeniden tanımlanmaktadır. Bu değişikliklerin uzun vadede nasıl sonuçlanacağı henüz belli

olmasa da kesin olan bir şey var ki evlilik olgusu ve yalnız yaşama tercihi önümüzdeki yıllarda da insan toplumunun belirleyici bir özelliği olmaya devam edecektir.

Bu bölümde çalışmanın konuları olan evlilik ve yalnız yaşama kavramları hakkında literatür kapsamında bilgiler verilmektedir.

2.1. Evlilik Olgusu

Sosyal antropologlar evlilik kurumunun kökeni, tarihi, farklı çağlarda ve toplumlarda aldığı çeşitli biçimler, modlar ve koşullar hakkında çok sayıda teori oluşturmuştur. Evliliğin temeli olan aile de her bir eşin görevlerini iş birliğine dayalı bir birim olarak ailenin menfaatleri doğrultusunda yerine getirdiği, cinsiyete dayalı bir işbölümüne sahip müstakil bir yapıdır (Wimalasena, 2016: 166). Modern zamanlarda, evliliğin en önemli yönleri sosyal, dini ve yasal olmasıdır. Bertrand Russel (1959: 88) şöyle der: “Evlilik elbette yasal bir kurum olmasıyla diğer cinsel ilişkilerden ayrılır. Aynı zamanda çoğu toplumda dini bir kurumdur, ancak esas olan yasal yönüdür.” Temel dayanağı bir erkek ve bir kadın arasında kişisel bir birliktelik, çiftleşme ve üreme için biyolojik bir ilişki şeklinde dile getirilen evlilik, temel gerçekleri aynı kalmakla birlikte sosyal, yasal ve dini bir kurum olarak birçok değişikliğe uğramıştır. Ortodoksların kalıcı, çözülmez, kutsal birlikteliği, diyelim ki modern bir Rus'un özgür, kolaylıkla sunulan ve hatta çoğu zaman resmi olarak kaydedilmeyen evliliklerinden çarpıcı bir şekilde farklıdır, ancak yine de bu evliliklerin her ikisinin de altında yatan ortak unsurlar vardır. Her iki durumda da çiftler birlikteliklerini istikrarlı hale getirmeye çalışırlar, çiftlerin her ikisi de cinsel ilişkinin özgürlüğünü ve ayrıcalığını üstlenirler ve ikisinin de nihai amaçları bir aile kurmaktır. Biyolojik olarak evliliğin amacı cinsel bir birlikteliği yasallaştırmak değil, daha ziyade türün ve ırkın hayatta kalmasını sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında evlilik sadece cinsel bir ilişki değil, ebeveynlik ilişkisidir. Bir erkek ve bir kadının yavruların üretimi ve bakımı için bir araya gelmesidir ve bu nedenle üreme, evliliğin bir diğer temel nesnesi veya amacıdır (Stone, 1939: 18). Bu haliyle evlilik, bir erkek ve bir kadın arasında, kadından doğan çocukların her iki ebeveynin de meşru çocuğu olarak kabul edildiği bir birlikteliktir (Tambiah, 1966: 264). E. E. Evans-Pritchard (1951: 50) seksin esas olarak evlilikle bağlantılı olduğunu ve ilk cinsel oyunun evlilik hayatının ev içi rutinlerinden birinin taklidinde ortaya çıktığını söyler. Bu, içgüdüsel bir dürtüye değil, kültürel bir dürtüye yanıt olarak ortaya çıkmıştır.

Leach, (1971: 107), Edmund R. Leach'ın öncülük ettiği evliliğin meşruiyet açısından tanımlanmasının çok sınırlı kalacağını savunusunu içeren görüşü dile getirir. Bu görüşe göre evliliğin evrensel bir tanımına yönelik her türlü girişim kaçınılmaz olarak boşunadır, çünkü yaygın olarak evlilik olarak sınıflandırılan kurumlar bir dizi ayırt edilebilir hak sınıfının tahsis ile ilgilidir. Leach de çoğu durumda evlilik kurumunun eşlerden birine ya da her ikisine; bazı durumlarda ise öncelikle kocaya ve karısının erkek kardeşlerine haklar tahsis etmeye hizmet ettiğini öne sürmektedir. Sills (1972: 10) de evliliğin evrensel bir tanımının yapılabilmesi hakkında düşüncelerini ileri sürülen iki görüş üzerinden iletmektedir. Birincisi, evliliğin karı ve kocanın rolleri, herhangi bir toplumdaki temel haklar ve yükümlülükler ile bunların gerektirdiği davranışsal nitelikler açısından tanımlanmasını ileri süren görüştür. İkincisi ise bu tanımları kullanan antropologların farklı çiftleşme biçimleriyle karşılaştıklarında hangi kurumların “evlilik”, hangilerinin “cariyelik” vb. olarak adlandırılması gerektiğine karar veremeyecekleri yönündeki haklı endişeleridir. Dolayısıyla Sills için, eğer ifadeler evlilik karı ve kocanın akrabalık rollerinin hukuken geçerli ve toplumsal olarak tanınması şeklinde değiştirilirse, evlilik ile toplumsal olarak tanınan alternatifleri arasındaki ayrıma ilişkin çok az sorun yaşanacak ya da hiç yaşanmayacaktır. Böyle bir şart, evlilik tarafından yaratılan ve toplumsal olarak kabul gören akrabalık rollerinin- alternatiflerinin aksine- toplumun hukuki-politik alanından destek de almaktadır. Günümüzde bazı ülkelerde olduğu gibi, karı-koca rollerini üstlenmenin hukuken geçerli birden fazla yolu olabilir. Örneğin, Afrika devletleri, bir ya da daha fazla örf ve âdet hukukuna göre yapılan evliliklerin yanı sıra Avrupa modellerine dayanan hukuk kurallarına göre yapılan evlilikleri de tanımaktadır. Görünen o ki, evliliğin kültürler arası incelenmesi, tüm toplumların yasalara dayanan akrabalık rollerinin gerçek, varsayılan, genetik ilişkilere dayanan akrabalık rollerini de tanıdığı önermesine dayanmalıdır.

Evlilik, anlaşmanın tarafları arasında hak ve yükümlülüklerin paylaşılmasını içerir. Bir dizi antropolog, farklı toplumlarda evlilikle tahsis edildiği bilinen çeşitli hakları sınıflandırmaya çalışmıştır. Radcliffe Brown (1955) evlilik ve diğer akrabalık ilişkilerindeki hukuksal unsurları tartışırken kişisel hakları mülkiyet haklarından ayırmaktadır. Çoğu toplumda karı ve kocanın birbirleri üzerinde kişisel hakları vardır: Eşlerden biri diğerinin belirli görevlerini talep edebilir. Bir kocanın karısıyla ilgili olarak zilyetlik haklarına (mülk sahibinin mal üzerindeki hakimiyet hakkı) sahip olması da yaygın bir durumdur. Kadının baştan çıkarılması, kaçırılması ya da öldürülmesi

kocanın haklarına yönelik ciddi bir ihlal teşkil eder. M. L. S. Jayasekara (1982: 77) da eski örfi hukukta evliliğin esasen taraflar arasında bir sözleşme olduğunu, bunun aynı zamanda iki tarafın aileleri arasında da bir sözleşme olarak kabul edildiğini ve bu sözleşmenin ailelerin belirli hak ve görevlerini belirlediğini iletmektedir. Malinowsky (1950: 940) ise farklı evlilik biçimlerinin evrimsel bir serinin aşamaları olmadığını, evliliğin temelde tek olduğunu ve çeşitliliklerinin toplumun türü, siyasi ve ekonomik düzeni ve maddi kültürünün karakteri tarafından belirlendiğini belirtmektedir.

Bertrand Russell (1959: 97) evlilik kurumundaki çağdaş eğilimleri şu şekilde özetlemektedir. Medeni bir erkek ve kadının evlilikte mutlu olması mümkündür, ancak bunun olabilmesi için bir dizi koşulun yerine getirilmesi gerekir. Her iki tarafta da tam bir eşitlik duygusu olmalıdır; karşılıklı özgürlüğe hiçbir müdahale olmamalıdır, en eksiksiz fiziksel ve zihinsel yakınlık olmalıdır, değer standartları açısından belirli bir benzerlik olmalıdır. Örneğin birinin sadece paraya değer vermesi, diğerrinin ise sadece iyi çalışmaya değer vermesi ölümcüldür. Tüm bu koşullar göz önüne alındığında, evlilik iki insan arasında var olabilecek en iyi ve en önemli ilişkidir. Eğer bu ilişki bugüne kadar pek gerçekleştirilemediyse, bunun başlıca nedeni karı kocanın kendilerini birbirlerinin polisi olarak görmeleridir. Eğer evlilik kendi olanaklarına kavuşacaksa, karı kocalar yasalar ne derse desin, özel yaşamlarında özgür olmaları gerektiğini anlamayı öğrenmelidirler. Robert A. Harper (1949: 1) da modern Amerikan toplumunda evliliğin kutsal bir sözleşme olduğu ile evliliğin evlenen bireylere mutluluk getirmesi gerektiği şeklinde iki farklı görüş olduğunu belirtmektedir. O'na göre evliliğin kutsal bir sözleşme olduğu fikri İbrani ve Hristiyan dini geleneklerinin bir parçasıdır; evlilikte mutluluk hakkı kavramı ise günümüzde bireyci tatmine yapılan vurgunun bir ifadesidir. Zira ilk toplumlarda aile biriminin bir bütün olarak verimli çalışmasına vurgu yapılırdı ve belirli bir bireyin aile kurumundaki payından memnun olup olmadığı sorusu önemsizdi; ancak günümüzün birey merkezli toplumunda evlilik ve aile yaşamında bireysel mutluluk sorunu çok önemli görülmektedir.

Radcliffe-Brown ve Daryll Forde (1950: 43) ise *African Systems of Kinship and Marriage* (Afrika Akrabalık ve Evlilik Sistemleri) adlı kitaplarında evliliğin esasen sosyal yapının yeniden düzenlenmesi olduğunu belirtmektedir. Sosyal yapı ile kastedilen, kişilerin kurumsallaşmış ilişkiler içinde düzenlenmesidir. Mevcut bazı ilişkiler evlilikle birlikte değişir, özellikle de çoğu toplumda gelinin ailesiyle olan ilişkisi değişir. Sadece karı ve koca arasında ve karı ve kocanın akrabaları arasında değil, aynı zamanda, birçok büyük toplumda, her iki tarafta da evlilikten ve evlilikten

doğması beklenen çocuklardan çıkarı olan kocanın akrabaları ve karının akrabaları arasında da yeni sosyal ilişkiler yaratılır. Evlilikler, doğumlar, ölümler ya da reşit olma gibi, her toplumda sürekli tekrarlanan yapısal düzenlemelerdir; süregelen toplumsal süreçte gelenek tarafından düzenlenen anlardır; bu tür olaylarla başa çıkmanın kurumsallaşmış yolları vardır.

Harper (1949: 6-11) evliliğin hedeflerini ve evliliğin popülerliğini sürdürmesinin nedenini netleştirmek ister: O'na göre kişisel ve sosyal uyumsuzlukların mevcut keskinliği bir yana, evlilikte salt mutluluk hedefi çok gerçekçi bir hedef değildir. Herhangi bir evlilik sistemi zaman zaman bireyin temel dürtüleriyle çatışma halinde olmalıdır. Evlilik, bireyden bazen temel dürtülerine, özellikle de cinsel dürtülerine aykırı taleplerde bulunur. Cinsel eğilimleri en azından zamanın bir kısmında dizginlenmeli ya da değiştirilmelidir. Biyolojik dürtüler ile sosyal talepler arasındaki çatışmanın bir sonucu olarak tüm bireyler için zaman zaman bazı çatışmalar, bazı gerilimler ve evlilik sükunetinde bazı bozulmalar ortaya çıkabilir. Evliliğin popülerliğini sürdürmesinin temel nedeni ise evliliğin güçlü bir şekilde yerleşmiş sosyal bir alışkanlık olmasıdır. Olayların olağan akışında, çocuklar evli ebeveynlerin çocukları olarak dünyaya gelmekte, çevrelerindeki yetişkinlerin çoğunun evli olduğunu gözlemlemekte ve evlenmeyi normal bir şey olarak görerek büyümektedirler. Teknik terimlerle ifade etmek gerekirse, evlilik gibi sosyal kurumlar kendi kendini devam ettirme eğilimindedir. İnsanlar belirli şekillerde davranmaya alışırlar ve bu şekilde davranmaya devam etme eğilimindedirler.

E. O. James (1952: 38, 146, 191-192) evliliği birçok açıdan ele alır; evlilik esasen hem gelinin hem de damadın akrabalarını etkileyen sosyal bir işlemdir; genellikle üyelerinden birini kaybeden aileye bir miktar tazminat ödenmesini içerir. Bu, ebeveynlerin birbirlerinin oğulları için hediye takası ya da kız kardeşlerin ya da bazı kadın akrabaların genç erkekler tarafından takas edilmesi şeklinde olabilir. Diğer yönüyle de evlilik, doğal ya da ilahi bir kurum ya da yalnızca medeni bir sözleşme olarak görülmesine rağmen, en derin dürtülerin, duyguların, tutkuların, deneyimlerin bazılarının merkezde olduğu özellikle hassas ve savunmasız bir ilişkide insan davranışının kontrolüne yönelik bir olgudur. Bir diğer yönüyle de evlilik, insan toplumunda evrensel olarak var olan temel bir kurumdur. Çünkü başka hiçbir kadın ve erkek birlikteliği insanın biyolojik, psikolojik, sosyal, etik ve ruhsal evrim düzeyindeki çiftleşme, yuva kurma, sevgi ve kişilik gereksinimlerinin tümünü karşılamamaktadır. Bu haliyle yansıtıcı rasyonel deneyime bireysellik kazandıran ve insanları hak ve

görevlerin öznesi haline getiren nitelik, kadın-erkek ilişkisinde ifadesini evlilik kurumunda bulur.

Sarva Daman Sing'e (1978: 3) göre evlilik toplumsal varoluşun temelidir. Evrensel bekârlık ırksal intiharla eşdeğerdir; bu nedenle Hindular kadınlar için bekârlığı ve çoğu erkek için ömür boyu bekârlığı onaylamaz. Kadınlar anne olmak için, erkekler ise baba olmak için yaratılmıştır. Evlilik, her erkek ve kadının yerine getirmesi gereken bedensel bir ayındır. Evlilik, iki ya da daha fazla insanın birbirlerinin arkadaşlığından zevk almasından daha ciddi bir şeydir. Irkın çoğalmasını sağlayan ve toplumun mahrem dokusunun hayati bir parçasını oluşturan bir kurumdur. Doğanın biyolojik amaçları ile insanın sosyolojik tasarımları arasında bir uyumdur. Hettiaratchi (1988: 55) için de geleneksel hukuk, evliliği temel bir kurum olarak kabul etmektedir, çünkü toplumun temeli- aile sisteminin- devamı evliliğe dayanmaktadır. Lowie (1956: 154) ise evlilik kurumunun etik ve ideolojik yönlerini vurgulamaktadır. Evliliğin geleceği sadece faydacılık tarafından değil, büyük ölçüde hâkim ideolojiler temelinde şekillenecektir. Evliliğe yönelik mevcut tutumların tersine çevrilmesi tamamen düşünülebilir; bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği eski ideolojileri içeren itirazların gücüne bağlıdır.

Westermarck (1922: 26-27) tarafından evlilik, bir ya da daha fazla erkeğin bir ya da daha fazla kadınla kurduğu, gelenek ya da yasa tarafından tanınan ve hem birlikteliğe giren taraflar hem de bu birliktelikten doğan çocuklar için belirli hak ve yükümlülükler içeren bir ilişki olarak tanımlanmıştır. Westermarck ayrıca bu hak ve görevlerin farklı halklar arasında farklılık gösterdiğini ve bu nedenle hepsinin genel bir tanıma dahil edilemeyeceğini; ancak elbette ortak bir noktaları olması gerektiğini belirtmektedir ki evlilik her zaman cinsel ilişki hakkını ima eder. Ve toplum karı koca durumunda bu tür bir ilişkiye izin verir ve genel olarak ifade edersek, diğer eşin arzusunu bazı ölçülerde tatmin etmeyi bile görevleri olarak görür. Ancak evlilik düzenlenmiş bir cinsel ilişkiden daha fazlasıdır. Bu, tarafların mülkiyet haklarını çeşitli şekillerde etkileyebilen ekonomik bir kurumdur. Karısını ve çocuklarını geçindirmek mümkün ve gerekli olduğu ölçüde kocanın görevidir, ancak kocası için çalışmak da karısı ve çocuklarının görevi olabilir. Genel bir kural olarak, kocanın çocuklar üzerindeki yetkisi genellikle sınırlıdır. Evlilik çoğu zaman yeni doğan bir bireyin ait olduğu topluluğun sosyal yapısında alacağı yeri belirler. Ancak gayrimeşru çocukların soy, miras ve veraset açısından ne kadar sıklıkla meşru çocuklar gibi muamele gördüğü göz önünde bulundurulduğunda, iddia edildiği gibi bu evliliğin başlıca ve birincil

işlevi olarak görülemez. Nihayetinde, evlilik olarak tanınacak birlikteliğin, bu kurallar her ne olursa olsun, örf ve âdet ya da hukuk tarafından belirlenen kurallara uygun olarak akdedilmesi gerekmektedir. Bu kurallar, tarafların kendilerinin ya da ebeveynlerinin ya da hem tarafların hem de ebeveynlerinin rızasını gerektirebilir. Erkeği gelini için bir bedel ödemeye ya da gelinin anne babasını ona bir çeyiz sağlamaya zorlayabilirler. Şu ya da bu türden belirli bir evlilik töreninin yapılmasını emredebilirler. Ve hiçbir erkek ve kadın, gelenek ya da yasanın öngördüğü koşullara uyulmadığı sürece karı koca olarak kabul edilmez. Bu noktada söylenecek şey, Wimalasena'nın (2016: 166) ifadesiyle, kültürlerin birbirine karışmasının evlilik kurumunu etkilediği ve farklı çağlarda farklı toplumlarda şeklini değiştirdiği, belirli bir sosyal düzenin sosyal, politik, ahlaki ve ekonomik koşulların toplumdaki evlilik biçimini her zaman etkilediğidir.

2.1.1. Evliliğin Yapısı ve Dönüşümü

İnsanlığın yaşadığı son yüzyılda sanayi devrimi ve beraberinde modernite toplumsal pek çok değişimi getirmiştir. Şüphesiz burada evlilik ve aile ilişkileri de değişmiştir. Özellikle kadının iş yaşamına katılması, göç ile geniş aile bağlarının zayıflaması ve eğitimin yaygınlaşması gibi pek çok faktör bunda etkili olmuştur. Geniş aile yerini çekirdek aileye bırakarak eş ilişkilerinin öne çıkmasına yol açmıştır. Evlilik ve aile kurumuna bakış ve yaşayış şeklinin değişmesi bir dizi yeni yaşam stillerini de getirmiştir. Bunlardan biri de evlenmemeyi tercih ederek yalnız yaşayan bireyler olmuştur.

Türkiye'de de aileye ve evliliğe yönelik tercih ve tutumlarda bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişimler, evlenme, aile kurma, çocuk sahibi olma gibi hayatın önemli aşamalarında da kendini göstermektedir. Eskiden aile, geniş aile kavramıyla birlikte düşünülürken, günümüzde çekirdek aile anlayışının daha yaygın hale geldiğini yaşıyoruz. Bunun yanı sıra, kadınların iş hayatında daha fazla yer alması, eşitlikçi bir evlilik anlayışının yaygınlaşması ve toplumda cinsiyet rollerinin değişmesi, evliliğe ve aileye yaklaşımı etkilemiştir. Ayrıca ekonomik koşulların da etkisi büyüktür. Özellikle genç nesillerin televizyonlarda dahi haber olacak derecede işsizlik ve geçici işlerle karşı karşıya kalmaları, evlilik planlarını ertelemelerine neden olabilmektedir. O nedenle 2024 yılı başlarında ve Deprem bölgesi öncelikli olarak “Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi” adı altında bir destek uygulamasını dahi başlatmıştır. Aynı

zamanda, ekonomik koşulların zorlaştığı bir dönemde çocuk sahibi olmanın maliyeti de yükselmektedir. Bu nedenle evlenseler bile çocuk sahibi olmak istemeyen çiftlerin sayısı artmaktadır.

Ayrıca, teknolojinin gelişmesi ve iletişim araçlarının artması, insanların sosyal çevrelerini genişletmiştir. İnternet ve sosyal medya platformları sayesinde insanlar, farklı kültürlerden insanlarla tanışarak, farklı düşünceler ve hayat tarzları hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu da evlilik öncesinde daha fazla deneyim kazanmayı, farklı insanlarla birlikte yaşamayı tercih eden çiftlerin sayısını arttırmaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'de aileye ve evliliğe yönelik tercihlerdeki değişimler, evlenme, aile kurma ve çocuk sahibi olma gibi hayatın önemli aşamalarında da etkisini göstermektedir. Bu değişimler, geleneksel aile yapısının yerini modern aile anlayışının alması, ekonomik koşulların zorlaşması, teknolojinin gelişmesi ve iletişim araçlarının artması gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır.

TÜİK verilerine göre; 2020 yılı boşanma sayısı 136.570, 2021 yılı için bu sayı 174.085 olmuş, 2021 yılı itibarıyla kaba boşanma hızı binde 2,07 şeklinde gerçekleşmiştir. Yıllara göre ortalama ilk evlenme yaşı incelendiğinde hem kadın hem erkeklerde ilk evlenme yaşında artış olduğu tespit edilmiştir. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri>).

Dönüşümün de yalnız yaşama eğilimi yönünde olduğu söylenebilir. Aile kurumuna ve evlilik olgusuna yönelik değişimlerin tespit edilebilmesi, bu değişimde ortaya çıkan riskler için önlemler alınabilmesi, toplumsal alanda oluşturulacak politikalar uygulanacak sosyal hizmet politikaları açısı bakımından belirleyicidir.

Evlilik, aile kurmak adına atılan ilk adımdır. Evlilik kavramının gerek birey gerek toplumun genel bakışında ne anlama geldiği evlilik kavramının niteliği ve dönüşümünü bize göstermektedir. Kadının ve erkeğin evliliğe yüklediği anlam aile birliğinin seyrini etkilemektedir. Çiftlerin evliliğe yüklediği anlam ne kadar farklı veya uzaksa çiftlerin ortak noktada buluşması o denli zorlaşmaktadır.

Türk Medeni Kanunu madde 185'te evlilik şöyle tanımlanmaktadır: “Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar”. Evlilik toplumsal ve hukuksal alanda bir dizi sorumluluk yüklemektedir. Russel (1983: 89) evliliğin çoğu toplumda dinsel bir kurum

olduğunu ifade eder. Dolayısıyla evliliğin reddi esasında belli başlı toplumsal ve dinsel normları da reddetmek – yerine getirmemek olarak ifade edilebilir.

Evlilik genelde tek eşli organizasyon olagelmıştır. Siyasi olarak değerlendirildiğinde tek eşli aile modeli yönetilebilirlik açısından kolaydır. Evlilik pek çok kültürde, özellikle modernizm ile vurgusu artarak; aşk, sevgi, bağlılık gibi kutsi değer ve duygularla taçlandırılmıştır. Çünkü evlilik ömür boyu diyerek yola çıkılan bir yoldur anlayışına dayalı olarak aile değerlerine saygı ve taşıyıcı rolü kutsanmıştır.

Evlilik, ailenin temelini oluşturur ve insanlık tarihine bakıldığında tüm toplumlar evlilik kurumuna rastlanmaktadır (Mercan, 2004: 242-263.). Evlilik tarih boyunca toplumlar arasında önem arz etmiştir. Örneğin Hellen tarım toplum düzeninde evlilik sayesinde insanın varoluş amacının tamamlandığı düşünülüyordu ve evlilik kutsal kabul ediliyordu (Bulut, 2019). Türk kültüründe aileye ve akrabalık ilişkilerine verilen önem, toplumun sosyal ve kültürel yapısını belirleyen temel unsurlardan biridir. Türkler, aile kurma ve evlilik gibi münasebetleri kurmaya özen gösterirler ve bu konularda çeşitli törenler, dinî ritüeller ve gelenekler uygularlar. Aile kurma, Türk toplumunda sosyal bir görev olarak addedilir. Evlilik akdi de bu nedenle önemsenir ve çiftlerin birbirleriyle olan ilişkileri, aileleri arasındaki ilişkilerle birlikte ele alınır. Evlilik hazırlıkları, evlilik merasimi ve sonrasında düzenlenen düğün törenleri gibi etkinlikler, Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Türklerin aileye ve akrabalık ilişkilerine verdiği önem, yalnızca evlilikle sınırlı kalmaz. Aile fertleri arasında güçlü bir bağ kurmak, toplumsal uyum ve dayanışmayı sağlamak için de aile içi ilişkiler büyük önem taşır. Türk ailelerinde büyüklerin sözü dinlenir, ailenin genç fertleri ise saygı ve itaat ile büyüklerinin yanında yer alırlar. Ayrıca, akraba ziyaretleri, cenaze ve bayram gibi özel günlerde aile fertleri bir araya gelerek birlikte zaman geçirirler. Türk kültüründe aile ve akrabalık ilişkilerine verilen önem, genellikle dine dayalı bir anlayışa sahiptir. İslam inancında aile kurmak, evlilik akdi yapmak ve çocuk sahibi olmak, insanların Allah'ın yarattığı düzeni sürdürme ve nesillerin devamını sağlama görevleridir. Bu nedenle, Türk kültüründe evlilik ve aile kurma gibi konular, dinî ritüeller ve geleneklerle birlikte ele alınır. Sonuç olarak, Türklerin aileye ve akrabalık ilişkilerine verdiği önem, toplumun sosyal ve kültürel yapısını belirleyen temel unsurlardan biridir. Aile içi ilişkilerin güçlü tutulması, toplumsal uyum ve dayanışmayı sağlamak için büyük önem taşır (Okumuş, 2019).

Evlilik, tüm toplumlar arasında geleneksel olarak oturmuş ve resmi olarak kabul görmüş tek birliktelik şeklidir. Kültürler arasında farklılıklar olsa da evlilik

toplumların ayakta kalmasını sağlayan en önemli güçlerden biridir. Evlilik, insanların bir arada yaşayarak aile kurmalarını ve nesillerin devamını sağlamalarını mümkün kılar. Ayrıca, evlilik, toplumsal düzeni koruma ve toplumun geleneklerini devam ettirme amacıyla da önemli bir rol oynar. Bu nedenle, evlilik kurumu, toplumların temel yapı taşlarından biridir (Tarhan, 2017). Nitekim Boran (2003), evlilik kurumu için üç temel motivasyonu öne sürmektedir. Sosyal motivasyon; toplum kuralları ve beklentilerine riayet ederek yaşamın vermiş olduğu rahatlık, toplumca kabul gören değerlere uyum ile kazanılan güven ve saygınlık hazzıdır. Psikolojik motivasyon; arzuladığı karşı cinsçe seçilme, beğenilme, sevilme, kendi çocuklar ile birlikteliğin devamlı oluşu nedeniyle duymuş olduğu haz ve güvendir. Biyolojik motivasyon; uzun zamanlı birliktelik ve üreme isteği, ilişkilerden haz sağlama, kendini ve birlikteliğin koruma isteğidir (Aktaran: Toprak Gültekin, 2019: 7).

2.1.2. Sosyal Hizmette Sistem ve Davranışçı Yaklaşımlar Bağlamında Aile ve Evlilik

Türkiye, zengin kültürel mirasıyla farklı evlilik stillerine sahip bir ülkedir. Geleneksel Türk kültüründe, evlilik kurumuna büyük önem atfedilir ve çoğunlukla ailelerin onayı ile gerçekleştirilir. Türkiye'de pek çok farklı evlilik stilleri uygulanmıştır: görücü usulü evlenme, kız kaçırma, başlık parası ile evlendirme, taygeldi gibi.¹ Ancak bu çalışmada hür iradesi ile evlenmeyip yalnız yaşamayı tercih eden bireyler ele alınmaktadır. Bu bağlamda aşağıda sosyal hizmet yaklaşımları bağlamında aile ve evlilik konusu ele alınacaktır.

Sosyal hizmet, toplumda ihtiyaç duyan bireylerin, ailelerin ve grupların yaşadığı sorunlarla ilgilenen bir disiplindir. Bu disiplin, insanların yaşadığı sorunların

¹ Görücü usulü evlenmede aileler çocuklarının evlenmesi için bir araya gelir ve uygun bir eş seçmeye çalışırlar. Bu süreçte, adayların aile arasındaki uyumu, sosyal statüsü, aile geçmişi gibi faktörler dikkate alınır. Kız kaçırma, Türk toplumunda eski zamanlardan beri var olan bir evlilik stili olmasına rağmen günümüzde oldukça azalmıştır. Kız kaçırma, genellikle çiftin birbirlerini sevdiği ancak ailelerin evliliğe izin vermediği durumlarda gerçekleşir. Bu tarz evlilikler, genellikle aileler tarafından hoş karşılanmaz ve toplumsal baskıya neden olabilir. Başlık parası ile evlendirme, genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanan bir evlilik stili. Bu tarzda, damat adayı, gelinin ailesine para veya maddi bir değer verir. Bu tarz evlilikler, toplumda belirli bir statüyü temsil eder ve bazen evliliğin gerçekleşmesi için büyük miktarlar ödenir. Taygeldi, Orta Asya kökenli bir evlilik stili olup, Türkmenistan, Özbekistan ve Türkiye'de uygulanmaktadır. Bu tarzda, damat adayı, gelin adayının ailesinin yanına giderek isteme yapar. Gelin adayının ailesi, isteme kabul ederse, damat adayının bir süre gelin adayının ailesinin yanında çalışması gerekmektedir. Bu süreçte, damat adayının çalışması, ailenin güvenliğini kazanması ve evliliğin gerçekleşmesi için bir hazırlık dönemi olarak görülür (Sezen, 2005).

nedenlerini anlamak, sorunları çözmek ve toplumsal adaleti sağlamak için mücadele etmektedir. Bu amaç doğrultusunda sosyal hizmet, *sistem düşüncesini* benimsemiştir.

Doğal sistemlerin karmaşıklığını açıklamaya yardımcı olmak için kullanılan sistem kuramı, sosyal hizmette toplumun karmaşıklığını anlamak için kullanılan bir kuramdır. Sistem kuramı, sosyal hizmette, bireyleri, aileleri ve grupları tek tek ele almak yerine, onları bir bütün olarak ele almaktadır. Sistem kuramı bireyleri ve durumları birbiriyle karşılıklı ilişki içinde ele almaktadır. Bu yaklaşım, sosyal hizmet uygulamasında, sorunların nedenlerini araştırma, sorunları çözme ve müdahale etme açısından önemlidir. Sistem kuramı, bireylerin sorunlarına neden olan faktörleri belirleyerek, sorunların kök nedenlerine odaklanmayı hedeflemektedir. Kuram, aynı zamanda toplumun sosyal ve ekonomik koşullarını da göz önünde bulundurmaktadır. Sosyal hizmet uygulamasında müdahale edilen durumun bir bütün olarak ele alınmasını sağlayarak çözümlerin kalıcı olmasını ve toplumsal adaletin sağlanmasını hedeflemektedir. Sosyal hizmette sistem düşüncesi, bireylerin sorunlarının çözümünde bireyin kendisi, ailesi, çevresi, sosyal koşulları ve toplumun diğer unsurları arasındaki ilişkileri anlama ve analiz etme becerisini gerektirmektedir. Bu yaklaşım, bireysel müdahalelerin ötesinde, toplumsal adaleti sağlama ve sosyal sorunların kök nedenlerini ele alma amacını taşımaktadır (Duyan, 2016: 153).

Evlilik olgusu da sistem kuramı içerisinde ele alındığında, bileşenleri ile ele alındığı bir yolu göstermektedir. Evlilik sistemi, partner ilişkisini ve bu ilişkinin duygusal ve statü denklemini barındırır. Evlilik sistemine ikinci halka olarak aile ve sosyal çevre eklenebilir, ailelerin uyumu, sosyal çevrenin ve akrabalık ilişkilerinin partner denkleminde yeri sistem yaklaşımı içerisinde değerlendirilebilir. Evlilik iki yetişkinin imza atıp evlenmesinden öte içinde ikili ilişkiler, aile, sosyal çevre, ekonomik durum, statü gibi bileşenleri ile genel bir sistemi ifade etmektedir.

Sistemler kendi içinde dinamik haldedir ve başka sistemlerle de etkileşim halindedir. Birey de bir sistemdir ve dolayısıyla yaşamını devam ettirebilmesi için diğer sistemlerle etkileşim içinde olmalıdır. Örneğin aileler, gruplar ve eğitim sistemi sosyal sistemlere örnek olarak gösterilebilir. Sistem teorisi en iyi “sistemin bütünü parçaların toplamından daha fazladır” ifadesi ile özetlenebilir (Teater, 2015: 27)

Gözlenebilir, deneysel ve bilimsel yöntemlerin 20.yüzyılın başlarında psikoloji alanında kullanılmasıyla beraber *bilişsel davranışçı* terapinin /yaklaşımın temelleri atılmaya başlanmıştır (Türkçarpar ve Sargın, 2011). Temel inançlar, bir bireyin kendisi, diğerleri ve dünya hakkında temel varsayımlarını içeren genel ve otomatik

düşüncelerdir. Bu inançlar, bireyin geçmiş yaşantı ve deneyimleri sonucu oluşur ve kesin yargılar içerirler. Temel inançlar, bireyin kişisel ve çevresel bilgiyi nasıl düzenleyeceğine dair önemli bir role sahiptir (Özcan ve Gülçiçek, 2017: 16)

Evlilik sosyal bir olgudur, dolayısıyla ilk algı ailede şekillenir, evliliğin ne demek olduğu yaşantısal deneyimler ve kodlarla yerleşir. Evliliğin anlamı, aile, akraba, arkadaş gibi sosyal ve yakın çevrede edinilen izlenimler ile tecrübe edinilmeden önce anlamlandırılır. Evliliğe yüklenen anlam üzerinden davranış örüntüleri çiftler arasındaki iletişimde kendini gösterir. Nesne ilişkileri ekolüne göre erken dönemde kurulan ilişkilerin- başta bakım verenimizle olan ilişkinin, hayat boyu ilişkilerimizi etkilediğini savunur. Bu ekole göre insan ilişkilerinde beklentiler, duygusal deneyimler ve bunları anlamlandırma, kişilerarası fonksiyonellik ve mental sağlığın en önemli etkenlerinden olduğunu belirtir (Summers, 1997; Lamb, 1987). Dolayısıyla evlilik aslında sosyal bir mirastır. Aileden ve sosyal çevreden kalanların zihinde ve yeni yaşantılarda kalanlarının toplamıdır.

Davranışçı yaklaşım, insan davranışlarının çevresel faktörler tarafından belirlendiğini savunan bir psikolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, bireylerin davranışları, dış çevreden gelen ödüller ve cezalarla şekillenir. Ödüller, bir davranışın artmasına ve devam etmesine neden olurken, cezalar bir davranışın azalmasına veya sonlanmasına sebep olur. Bu nedenle, bir davranışın sıklığı, çevrede meydana gelen ödül ve cezaların yoğunluğu ve tipine bağlıdır. Davranışçı yaklaşıma göre öğrenme, deneyimlerin sonucunda davranış değişikliğine yol açar. Bireyler, önce bir uyarıcıya yanıt verirler ve daha sonra ödül veya ceza ile karşılaştıklarında bu yanıtlar değişebilir. Bu süreçte, ödül ya da ceza, davranışları belirleyen en önemli faktördür (Uzunoğlu, 2006). Davranış değiştirme teknikleri, çevresel faktörlerin değiştirilmesi yoluyla istenmeyen davranışların azaltılmasına veya olumlu davranışların artırılmasına yardımcı olabilir. Ancak, davranışçı yaklaşım, bireyin iç dünyasını ve duygularını ihmal ettiği eleştirilerine maruz kalmaktadır (McLeod, 2023).

2.1.3. Evlilik Nedenleri

Evlilik insan doğasıyla ilişkilendirilir. Boran (2003)'a göre evlilik kurumunun insan doğasından kaynaklanan motivasyonları şunlardır: Biyolojik motivasyon, psikolojik motivasyon ve sosyal motivasyon. Biyolojik motivasyon, neslin devam etmesi adına uzun süreli birlikte olma isteğidir. Psikolojik motivasyon, karşı cins ile

duygusal yakınlık ve dünyaya gelen çocuklar ile yaşama hazzı ve birlikteliğin korunma isteğidir. Sosyal motivasyon ise toplumsal normlara uymakla gelen sosyal statüdür.

Bu motivasyondan da hareketle evliliğe giden yolda birçok neden ve etken rol oynayabilir. Bunlar arasında insanın doğal içgüdüğü olan üreme isteğinin yer aldığı *biyolojik nedenler* ön plana çıkar. İnsanın erişkinlik çağına gelmesi ve olgunlaşması ile ihtiyaçları değişir. Evliliğin biyolojik nedenleri burada karşımıza çıkmaktadır. Erişkin bireylerin toplumsal normlar içerisinde cinselliği yaşaması ve neslinin devamı için çocuk dünyaya getirmesinin yolu evliliğdir.

Evliliğin temel işlevleri arasında yer alan biyolojik faktörlerden biri, cinsel güdünün doyurulmasıdır. Bu güdü, insanın doğal bir gereksinimidir ve evlilik bunu tatmin etmek için bir araçtır. Ayrıca, neslin devamı da evliliğin bir diğer biyolojik gereksinimidir. Çiftler, çocuk doğumu ile birlikte aile olmanın psikolojik hazzını yaşarlar. İnsan, doğal olarak soyunu sürdürme içgüdüğüne sahiptir ve evlilik, bu içgüdüğün tatmin edilmesinde önemli bir rol oynar (İbrahimoğlu, 2003: 52)

İnsanların hayat standartlarını yükseltmek ve daha iyi bir yaşam sürdürmek isteğinin yer aldığı *ekonomik nedenler* de evlilik nedenlerindendir. Evlilik ritüelleri, geçmişten günümüze kadar pek çok toplumda farklı biçimlerde uygulanmıştır. Günümüzde de bu ritüeller, kişilerin toplum içindeki statülerini, güçlerini göstermek ve geliştirmek için önemli bir araçtır. Örneğin, nişan ve düğün gibi törenler, çiftlerin ailelerini bir araya getirirken, sosyal çevrelerini de genişletmelerine yardımcı olur. Ancak, bu ritüellerin uygulanması kişilerin ekonomik, sosyolojik ve psikolojik durumlarına göre değişebilir. Özellikle düğünler gibi büyük organizasyonlarda yüksek maliyetler ortaya çıkabilir. Bununla birlikte, evlilik ritüelleri hala insanların toplum içindeki yerlerini ve kimliklerini belirlemeye yardımcı olan önemli bir unsurdur (Otnes ve Pleck, 2003: 6; Aktaran: Aliçavuşoğlu ve Boyraz, 2021: 63).

Türkiye’de var olan kültür ve ailelerinde görmekteyiz ki söz, nişan, kına gecesi ve düğün gibi ritüeller önemini hala korumaktadır. Dahası çeşitli (özellikle medya) etkilerle gösteriş alanı haline gelmiş durumdadır. Bunun yanı sıra geleneksel aile modelinde olduğu gibi kayınvalide-kayınbaba ve eşin kardeşleri hep beraber bir evde oturma gibi durumlar ortadan kalkmış, yeni her evlilik sıfırdan dayanıp döşenmiş bir evi olmazsa olmaz hale getirmiştir. Bu durum ekonomik olarak maliyetlidir. Yıldız’ın (2019), Bandırma’da yaptığı çalışma, ailenin kurulması için gerekli olan masrafların yüksek olduğunu ve bazı gereksiz masrafların evliliği geciktirebildiğini ortaya koymaktadır. Bölgede çalışan kadınla evlenme isteği artarken, evinde oturan kadın

isteği de azımsanmayacak bir seviyede bulunmaktadır. Kira, ev kredisi ve mobilya beyaz eşya masrafları ise en büyük maddi yükü oluşturmaktadır. Bu bulgular, evlilik kararı alacak kişilerin ekonomik durumlarını gözden geçirmelerinin önemini vurgularken beraberinde kadınların iş gücüne katılımının arttırılması gerektiğine işaret etmektedir.

Evlilik, bir yönüyle çiftlerin ilişkilerinde belirli bir çıkar veya niyetleri olduğu bir süreçtir. Bu çıkarlar ekonomik, sosyal veya sembolik olabilir. Bazı çiftler, evliliklerinin amacını kazançlarını en yüksek noktaya çıkarmak veya masrafları en aza indirmek olarak belirler. Bu, iktidar ilişkilerine dayalı bir niyettir ve evlilik oyununun altın kuralı veya stratejik standardı olarak adlandırılır. Ancak, sağlıklı bir evlilik için çiftlerin sevgi, saygı ve empati gibi temel değerlere dayanan bir niyetle evlenmeleri önemlidir (Bourdieu, 2009: 144-145).

Sevgi, sadakat ve saygı gibi duygusal ihtiyaçlarını karşılamak isteği ve sosyal baskılar, toplumda kabul görmek, aile baskısı ve evlilik yaşının gelmesi, sağlıklı aile vurgusu gibi hususları içeren *duygusal ve sosyal nedenler* ise insanların toplumsal varlık oluşundan kaynaklı nedenlerdir. Evlilik sadece eş ilişkisini değil aynı zamanda gelecek yeni nesil için oluşturulan aileyi ifade etmektedir. Geleneksel toplumda geniş aile faktörünün ön planda olduğu halden günümüz bireysel eş seçme tercihlerinin öne çıktığı duruma evrilme kişisel tercihlerde belirli istek ve kriterleri de beraberinde getirmiştir. Bu durum duygusal ilişkileri öne çıkarmışsa da evliliğin statü değiştirmesi değişmemiştir. Evli ve bekar bireylerin toplumda farklı statüde olması avantaj ve dezavantajları ile devam etmektedir.

Evlilik sosyal bir alandır. Yetişkin bireyler evlilik aracılığıyla çocuk sahibi olur ve bu çocukları ile sosyalleşir. Evlilik yaşam kalitesini, sağlığı ve refahı direkt olarak etkilemektedir. Yani evliliğin pek çok sebebi vardır ki bunda soy bağı yaratmak tek sebep değildir. Toplumsal beklentiler, aşk ve sevgi, çocuk yetiştirme isteği, cinsel yaşamın düzenli olması gibi sebeplere ilaveten insanın temel ihtiyaçlarından olan ait olmak, yalnızlığı gidermek ve güçlü sosyal destek sağlamak gibi amaçlarla da kadın ve erkek yakın ilişkiler kurarak evliliği gerçekleştirebilmektedir.

Sağlıklı aile vurgusu da evlilik nedenlerindendir. Lasch, (2021: 279)'a göre modernleşmeyle birlikte etkili doğum kontrol yöntemleri, yasal kürtaj, bedenin 'gerçekçi' ve 'sağlıklı' bir biçimde kabullenilmesi, bir zamanlar cinselliği aşk, evlilik ve üremeyle ilişkilendiren bağlarını zayıflatmıştır. Evlilikten tek beklenti aşk, cinsellik değil, aynı zamanda statü, kolay geçim, eşler arası anlaşma ve huzur, ailelerin uyumu

gibi sıralanacak pek çok madde mevcuttur, bu durum sağlıklı aile vurgusunu ortaya getirmektedir. Nazlı (2001: 22)'ya göre, sağlıklı aileler üyeleri arasındaki iletişimde memnuniyet, psikolojik sağlık ve az çatışma gibi özellikleriyle fonksiyonlarını iyi yerine getirirler. Ayrıca, gelişimsel değişikliklere uyum sağlama konusunda başarılıdırlar ve stresli olaylarla başa çıkabilme becerileri yüksektir. Bu nedenle, bu tür aileler genellikle "sağlıklı", "iyi işlevsel", "güçlü" veya "optimal" olarak nitelendirilirler. Sağlıklı ailelerde bireylerin ihtiyaçlarına uygun davranışlar sergilenir ve aile bireyleri arasındaki sevgi, saygı ve güven duyguları yüksektir. Bu faktörler sağlıklı bir aile ortamının oluşmasına katkı sağlar.

2.1.4. Evlilik Süreçleri ve Eş Seçme Kararı

Doğru eş seçmek başarılı, tatmin edici bir evlilik kurmak için vazgeçilmezdir. Uygun bir eş bulma süreci, kültürel ve kişisel tercihlere bağlı olarak büyük ölçüde değişebilir. Bununla birlikte, bazı evrensel ilkeler bireylere en iyi kararı vermelerinde rehberlik edebilir.

Evlilik sürecindeki ilk adım, kişinin kendi değerlerini, hedeflerini ve eşinden beklentilerini net bir şekilde anlamasıdır. Bu, kişisel güçlü ve zayıf yönleri belirlemek için kendi kendine düşünmeyi ve dürüstlüğü gerektirir. Gerçekçi beklentiler oluşturmak ve mükemmel eşle ilgili gerçekçi olmayan fantezilerden kaçınmak önemlidir. Bir sonraki adım, dürüstlük, nezaket ve uyumluluk gibi bir eşte bulunması gereken ve pazarlık konusu olmayan niteliklerin bir listesini oluşturmaktır. Bu liste, potansiyel eşleri değerlendirirken bir rehber görevi görebilir (University of Rochester, 2023). Evlilik sürecinin bir diğer önemli yönü de aile ve arkadaşların görüşlerini dikkate almaktır. Potansiyel bir eşin karakteri ve uyumluluğu hakkında değerli bilgiler sağlayabilirler. Ancak, nihayetinde eş seçimi kararı birey tarafından verilmelidir. Kişinin sezgilerini dinlemesi ve yargılarına güvenmesi esastır. Potansiyel bir eş belirlendikten sonra, onu tanımak için zaman ayırmak önemlidir. Bu, farklı ortamlarda birlikte zaman geçirmeyi, değerleri ve hedefleri tartışmayı ve birbirlerinin ilgi alanlarını ve hobilerini öğrenmeyi içerebilir. Potansiyel eşin iletişim ve çatışma çözme becerilerini değerlendirmek de önemlidir. Etkili iletişim ve çatışmaları sağlıklı bir şekilde çözme becerisi başarılı bir evlilik için gereklidir (Carroll, 2020). Evlilik sürecinin bir diğer önemli yönü ise nihai bir karar vermeden önce, evliliğin uzun vadeli sonuçlarını göz önünde bulundurmadır. Buna mali durum, kariyer hedefleri ve aile

planlaması gibi konuların tartışılması da dahildir. Geleceğe yönelik beklentiler ve hedefler hakkında açık ve dürüst bir iletişim kurmak çok hayatidir.

Sonuç olarak, evlilik süreci ve eş seçimi kararı dikkatli bir şekilde düşünmeyi, kendi üzerine düşünmeyi ve değerlendirmeyi gerektirir. Kişisel değerlerin ve beklentilerin net bir şekilde anlaşılması, aile ve arkadaşların görüşlerinin alınması, potansiyel bir partneri tanımak için zaman ayrılması ve evliliğin uzun vadeli sonuçlarının göz önünde bulundurulması önemlidir. Bireyler bu ilkeleri takip ederek başarılı ve tatmin edici bir evlilik kurma şanslarını artırabilirler.

2.1.5. Evlilik Dışı Birliktelikler

Giddens (1994: 44) modern çağ öncesi Avrupa'da evliliklerin genellikle ekonomik şartlar temelinde yapıldığını yazar. O'nun ifadelerine göre, yoksullar arasında evlilik tarımsal işgücünü düzenlemek için kullanılıyordu. Ancak sadece saygın kadınlara cinsel serbesti tanınıyordu ve evlilik dışı ilişkilerin erotik veya tutkulu karakteri, evliliğin "namuslu" cinselliği ile ayrı tutuluyordu. Bu ayrım, Avrupa dışındaki aristokrasilerde de görülebilen bir özellikti. Ancak Avrupa'da Hristiyanlığın ahlaki değerleriyle sıkı sıkıya bağlantılı olarak aşk idealleri ortaya çıkmıştı. Bu da evliliklerin cinsel çekim temelinde gerçekleşmesine ve romantizmin evlilik anlayışına dâhil olmasına neden olmuştur.

Baltacı (2015) tarafından yapılan çalışmada yer verildiği üzere de insanların meydana getirdiği her yapı gibi evlilik de değişime açıktır ki evlilik kavramı sanayi devrimi sonrası geleneksel toplum yapılarının değişmesi ile değişmeye başlamış ve son yüzyılda süreç hızlı ve dinamik gerçekleşmiştir. Geline aşamada evlilik dışı birliktelikler artık görünür olmaya ve yayılmaya başlamıştır.

Matysiak (2009: 217), evlilik öncesi/dışı birlikteliklerin 1970'li yıllar öncesi görülmediğini, evlilik dışı birlikteliğin evlilik prosedürlerini yerine getiremeyecek durumda bulunan yoksulların, yasal evlenme izni olmayanların ve emekli maaşlarını kaybetmek istemeyenlerin başvurduğu bir yol olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. O'na göre evlilik dışı birliktelik zamanla toplumsal ve dini normlara direnişin sembolü olmuş, bu durum Avrupa'da rızaya dayalı şekilde daha da artmış ve ilk sendikal hareketlerde gençler arasında yayılmıştır. Matysiak yavaş yavaş devlet tarafında tanınmış ve geleneksel evliliğin önündeki bir aşama olarak devam etmiştir. Evlilik dışı birlikte yaşamının yaygınlaşmasını dört aşamada ifade etmiştir. Birinci aşama, birlikte

yaşamak nadirdir ve marjinal gruplar tarafından uygulanır. İkinci aşama, bireyler kısa süre beraber yaşar ve sonra evlenir. Üçüncü aşama, çocuk doğurmak için uygunsuz bir ortam olarak algılanır ve çocuk doğurmak için evlilik gerçekleşir. Son aşama ise birlikte yaşamak ve evlilik ayırt edilmez durumdadır. Adak (2013) da Türkiye için yapılan örnek çalışmaların, Matysiak'ın aşamalarını gerçekleştiren bir kesim olduğunu ortaya koyduğunu not düşmektedir.

Evlilikten ayırt edilemez duruma gelen birlikte yaşama, evlenmeden aynı evi paylaşan erişkinler arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Genellikle gençler, hiç evlenmemiş veya boşanmış kişiler arasında yaygındır. Benzer etnisite, eğitim ve yaş grupları arasında meydana gelen birlikte yaşama ilişkileri genellikle kısa sürelidir. Bu tür ilişkiler özellikle üniversite öğrencileri arasında yaygındır. Evliliğin getirdiği bağlarından uzak durarak ekonomik bağımsızlıklarını sürdürmek isteyen kişiler için bir seçenek olabilmektedir. Ancak, uzun süreli birlikte yaşama ilişkileri, evlilik ya da ayrılıkla sonuçlanabilmektedir (Yıldırım, 2019: 80-81). Bu bağlamda ayrılmalar ya da boşanmalar da konunun dışında değildir. Aydın (2014)'ın ifadesiyle, boşanmayla neticelenen evliliklerin artması toplumda evliliğe ilişkin algıların değişmesine etki etmiş, evlenmeden birlikte yaşamaya kapı aralamıştır. Değişimi de ikinci demografik geçiş ile ilişkilendiren görüşler ileri sürülmüştür:

“Boşanmaların ve rızaya dayalı birlikteliklerin (evlenmeden birlikte yaşama) sayısı Batı toplumlarında önemli ölçüde artmaya devam etmiştir ve genellikle toplumsal bütünleşme için bir risk oluşturabilecek genişleyen bireyciliğin bir ifadesi olarak algılanmaktadır. Bu eğilimler Avrupalı nüfus bilimciler tarafından, geleneksel normların gücünü azaltan, bireyselleştirilmiş uyarlamaları teşvik eden ve daha düşük doğurganlık ve evlilik oranları üreten sözde ikinci demografik geçişin yansımaları olarak görülmüştür” (Daatland, 2007: 810).

Giddens (1994: 146) evlenmeden birlikte yaşamaya evrilen bu süreci kadınlar penceresinden değerlendirmekte ve şu sonuca ulaşmaktadır: Kadınlar, kendileri de eş oranda evlilik dışı ilişkilere katılsa da partnerlerinin sürekli sadakatsizlikleri yüzünden umutsuzluğa kapılmaktadır. Sürekli sevgi umdukları durumlarda duygusal boşluklarla karşılaşmaktadırlar.

2.2. Yalnız Yaşama Tercihi

İnsanlığın son yüzyılında sanayi devrimi ile aile yapıları sert dalgalanmalar yaşamış, geleneksel aile tipinden modern çekirdek aile modeline büyük oranda geçiş yapılmıştır. Günümüzde ise yaşam koşulları insanları bir noktada yalnız yaşama noktasına getirebilmektedir. İş, evlenme, eğitim gibi sebeplerle şehir değiştiren bireyler barınma ihtiyaçlarını gidermek için tek başına yaşamayı tercih edebilmektedir veya buna mecbur kalabilmektedir. Bu durum elbette bireyselleşmiş, kararlarını yalnız alan ve yalnız yaşamaya adapte olmuş bireyleri de meydana getirmiştir. Avantajları ve dezavantajları ile toplumun bir kesiminin tercihi olan yalnız yaşamak bireyin iradesini ve özgürlük kavramına vurguyu beraberinde getirmektedir. Yalnız yaşamak üzerine çalışmalar henüz Türkiye’de araştırmalarda yeterli düzeyde değildir, çünkü bireyin yalnız yaşaması mecburiyet veya geçici durum olarak görülmektedir. Bu durum toplumsal ilişkilerin ve aile bağlarının henüz güçlü olması, Avrupa’ya nispeten manevi değerlerin güncel değerini korumasıyla ilgilidir.

Aile ve evliliğe dair pek çok şeyin değiştiği söylenemiyor olsa da değişen ve değişmeyen olgularla yeni bir hayat tarzının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yalnız yaşamak veya partnerle yaşamak gibi tampon yaşam stillerini ifade etmektedir. Geleneksel dönemden farklılaşarak evliliğin -zorunluluk yerine- bireysel tercih ekseninde değerlendirildiği süreçle birlikte evliliği reddetme veya geciktirme yaklaşımı ortaya çıkarak yayılmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak karşımıza çıkan durumlardan biri de yalnız yaşamın tercih edilmesidir. Bu değişim sadece Batı devletlerinde yaşanıyor değildir. Örneğin, Macit (2020: 151-152), 2006, 2011 ve 2016 yıllarına ait TAYA (Türk Aile Yapısı Araştırmaları) sonuçlarına göre sosyoekonomik durumunun çekirdek ve ataerkil aile yapısında çözümlere yol açtığını belirtmiştir.

Aile yaşam döngüsündeki değişimler, evlilik, çocuk sahibi olma ya da boşanma gibi olguların artması, yalnız yaşayan ve tek ebeveynli ailelerin sayısının artması gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu durumlar hem ekonomik hem de yaşlanma ile ilgili sorunları beraberinde getirmektedir. Türkiye’de yaş ortalamasının artması, yalnız yaşayan bireylerin ve aile bağlarının kopması gibi sonuçlar doğurmakta ve yoksulluğa ve aile yapısındaki değişime neden olmaktadır. Bu nedenle, aile yapısındaki değişimlerin ve yaşlanmanın olumsuz etkilerini azaltmak için ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi önemlidir (Macit, 2020: 155).

Bireysel tercih içinde yer alan yalnız yaşamaya ilişkin ifadeler, yalnızlık değil öznel yalnız yaşama deneyimi üzerine araştırma içeren çalışmamız açısından bir hususu açıklığa kavuşturmayı zorunlu kılmaktadır: Yalnız yaşamak yalnızlaşmak ya da yalnız hissetmek midir? Heu vd, (2019: 781) gibi yazarlar tarafından yapılan araştırmalar, yalnız olmak ve yalnız hissetmek arasında fark olduğunu, kişinin yanında başkaları varken de kendisini yalnız hissedebileceğini -kalabalıklar içinde yalnızlık yaşamak- göstermiştir. Csikszentmihalyi (2017: 238) aradaki farkı şöyle izah eder: “*Inter hominem esse*” Latince’de “insanlar arasında olmak” anlamındayken “*inter hominem esse desinere*” “insanlar arasında olmayı bırakmak” anlamına gelir, bu da "ölmek" olarak tercüme edilebilir. Fromm (1998: 5) da yalnız kalma duygusunun insanlar tarafından korku ile karşılandığını belirtir ve nedenini de yalnızlığı açıklayarak belirler: Yalnızlık, kişiyi toplumdan alıkoyar ki bu anlamda yalnız kalmak aile ve arkadaş ortamından kopma duygusunu yaratır. Erol (2018: 29-34) yalnızlık yaşamak / hissetmek değil de yalnız olmanın insanlar üzerinde her zaman kötü his veren veya zarar veren bir durum olmadığını belirtir. Resim, müzik, kitap okumak, sinemaya gitmek gibi aktiviteler -hobi edinmek- yalnız başına yapılabilen ve verimli vakit geçirilen durumlardır. İnsan yalnızken yaratıcıdır ve üretmek tek başına yapılan bir eylemdir. Benzer düşünce olarak Picasso “hiçbir şeyin yalnızlık olmadan olmayacağını” vurgulaması gibi yalnız kalmanın avantaja dönebilme potansiyeli mevcuttur (Monisa ve Raj, 2022). Hatta yalnız yaşamının konfor ve güvenlikle ilişkisi dahi kurulabilir. Yalnız yaşam kavramı sekülerizm, modernizm, günümüz eğitim ve iş imkanlarının bölgelere adil dağılmaması, dijitalizm (Ercan, 2021) gibi pek çok sebeple ilişkilendirilebilir. Ancak yalnız yaşamak konfor alanı olarak değerlendirildiğinde şu üç konu ya da sorunu gündeme getirmektedir. Birincisi, bireyin kendi alanını çizmiş olması, ikincisi çizdiği alandan çıkması halinde güvensizlik yaşaması, üçüncüsü -dolaylı ve konumuzla ilişkili olarak- eş seçimi. Eş seçip aile yaşamı kurmak insanlığın binlerce yıldır her toplum ve kültürde yer bulan bir sosyalleşme aracıdır. Yalnızlık hissetmese de yalnız yaşamak ve sosyal yaşamın insanlardan uzak kalarak iş ve hobi edinmek gibi alanlarla doldurulması tarihsel akışa aykırıdır. İnsan sosyal bir varlıktır ve o nedenle yalnız yaşamak, -belirli avantaj ve dezavantajlarla ön plana çıksa da- insan tabiatına zıt bir durumdur. Dolayısıyla yalnız yaşamak, özellikle yaşlılar arasında yaygın bir problem olarak görülmekte iken gençlerde neden popüler olma eğilimindedir sorusu ayrıca bir araştırma konusu olabilecektir. Gençler ve evlilik isteği ilişkisinde birleştiren değil ayıran nedene gelince Kaya (2022: 211)’nın çalışması

ipucu vermektedir. O'na göre, sekülerleşme, dijital devrim ve materyalist yaşam tarzı gibi toplumsal değişimler, evlenme isteği ve bakış açısını etkilemektedir. Bu etki, evlenemeyenleri, hiç evlenmek istemeyenleri ve boşanmış olanları karmaşık şekillerde etkilemektedir.

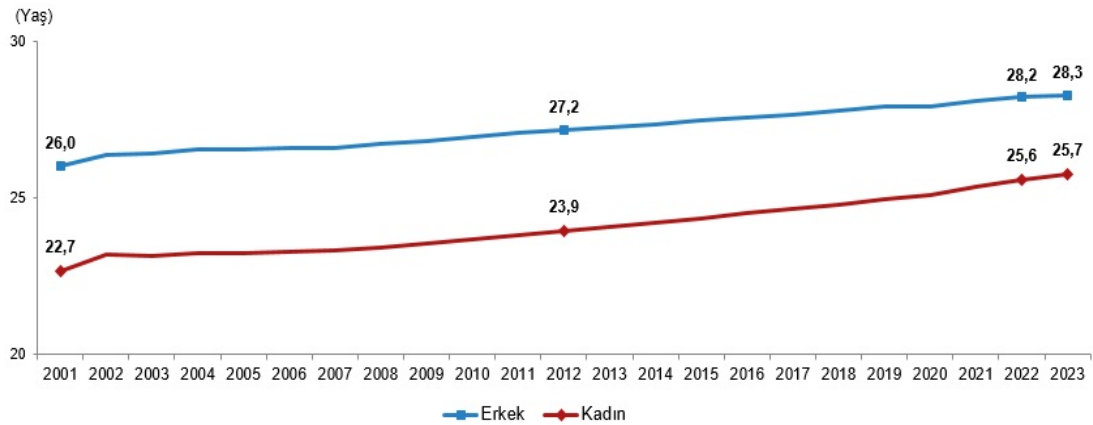
3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Problemi

Medeni durum ve sağlık arasındaki ilişki, özellikle modernleşmeyle beraber dönüşen değerler ekseninde güncel tartışmaların ve araştırmaların konusu olagelmektedir. Sosyal ilişkilerin etkilerinin çizildiği çerçeve psikolojiden ekonomiye pek çok bilim ve disiplinin konusudur. Sosyal bilimler ve sosyal hizmetler için ise özellikle aile kurumu sosyal ilişkilerin ilk adımı olarak niteleyebileceğimiz bir alandır. Giddens'a (2009: 202) göre Avrupa ve Amerika'da aile kurumu çökmüştür ve bu insanlık için korkunç bir deneyimdir. Kadınlar tek başlarına çocuk yetiştirmek durumunda kalırken erkekler babalık vazifesinden gelen sorumluluktan kaçmaktadır. Aile ortamında büyümeyen çocukların aile kurma eğilimleri de düşük seyretmektedir. Akabinde şimdilerde ise aile kurumunun korunması yönünde talepler artmaktadır.

Benzer senaryolar Türkiye için de uzak değildir. TÜİK Haber Bülteni 22.02.2024 tarihli verileri değerlendirildiğinde yıllara göre ortalama ilk evlenme yaşının her iki cinsiyette de yaşının arttığı görülmektedir.

(<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023>)

Şekil 3. 1. Cinsiyete Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı, 2001-2023

Evlenme yaşının ilerlemesi ile partner yaşamı tampon görev gördüğü veya gençlerin yalnız yaşama durumları meydana geldiği gözlenmektedir. Bu durumun yaygınlaşmasının bir sonraki adımı ise evlenme oranlarının düşmesi ve aile kurumunun zayıflamasıdır. Bu durumun kuşaklar arası zincirleme daha yüksek oranlara Avrupa ve Amerika örneklerindeki gibi artarak ilerlemesi mümkündür.

Bu bağlamda evlilik yaşının yükselmesi ve boşanmalar yanında artık evlenmek istememe / evlenmeme hali ve yalnız yaşama pratiği günümüzde artan bir seyir içerisinde. Araştırmanın problemini de evlenmek yerine yalnız yaşamayı tercih eden özelde gençlerin neden böyle bir tercihte bulundukları oluşturmaktadır. Probleme ilişkin araştırma soruları da şunlardır:

Niçin/Neden evlenmek istemiyorlar?

Evliliğe ve aileye dair tutum ve düşünceler nelerdir?

Evli olmak mı olmamak mı daha konforlu ve güvenli?

Evlenmeden yalnız yaşamayı tercih etmenin avantaj ve dezavantajları nelerdir?

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, *evlenmek yerine yalnız yaşamayı tercih eden bireylerin evliliğe ve yalnız yaşamaya yönelik düşüncelerini ve bu yalnız yaşam pratiklerini, karşılaştıkları olumlu/olumsuz durumları tespit etmektir.* Günümüzde boşanma oranları ve tek ebeveynli aileler artmakta, evlilik ertelenmekte, nikâhsız birliktelikler tampon görevi görmektedir ve evliliğe ilişkin beklentiler çeşitlenmektedir ve bu durumlar sosyal yapı için risk kabul edilmektedir (Beylüçelik, 2014: 20). Lin ve Brown (2011) evlenmemiş nüfusun, evli olan nüfusa kıyasla savunmasız ve sosyal dezavantajlarla karşı karşıya kabul edildiğini tespit etmektedir. Bu bağlamda araştırma evliliğin hangi durumlarda istenmeyen durum haline geldiğini ve bunun bireylerin sosyal ilişkilerindeki yansımaları tespit etmektedir.

Evlilik, bireyin kendi hür iradesi ile yeni bir aile ve düzen kurması yönündeki ilk adımıdır. Ancak sağlıklı evliliklerin yapılması artık zor gözükmemekte; evliliğe yüklenen anlamın değişmeye başlaması ve evliliğin pek çok aşamaya tabi olması evlilik fikrinin uzağında yaşantıların seçilmesine itmektedir. Eş seçimi için bireylerin geleneksel döneme göre hür iradesi daha ön planda olmakla beraber, statü, eğitim seviyesi, ailelerin uyumu, eşler arası anlaşabilme ve sağlıklı ilişki geliştirme kriterleri ve bu kriterlerden sonra flört, nişan, düğün töreni gibi pek çok prosedür nedeniyle evlilik zahmetli yol olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla evlilik süreç ve yaşantı olarak maddi ve manevi dezavantajlı durumlar doğurmaya açıktır. Bu haliyle evlilik avantaj ile çekiciliğini yitirme eğiliminde, Türk toplumunda da evlenmeyi istememe/karşı olma hali artmaktadır. O nedenle çalışmada evlilik ve yalnız yaşam tutumları, tercihleri ve tercihlerinin sebep ve sonuçları tespit edilerek özellikle evlenmek yerine yalnız

yaşamının (partner hayatı da dahil) evlenemeye tercih edilmesinin dayanakları tartışılmaktadır.

Evlilik, aile yaşamı ve yalnızlık/yalnız yaşam üzerine araştırmalar ve tartışmalar sosyal bilimlerin gündemini önemli ölçüde meşgul etmektedir. Çağımızın koşulları ve pandemi dönemi ile toplumlarda yalnız yaşama yönünde avantaj ve dezavantajları hakkında tartışmalar artmıştır. Bu çalışma Türkiye’de yalnız yaşama eğiliminin ve evlenmek istememe düşüncesinin sebeplerini ortaya koyma noktasında önemlidir. Türkiye gündelik hayat ve literatüründe boşanma sosyal bir sorun olarak ilk sıralarda yer alırken evliliğe direnç ve evlenmek isteyip evlenememe gibi bir durumun da giderek sosyal bilimlerin temel araştırma konuları arasına gireceği öngörümüz ve kapsamda yeni bir demografik değişime işaret ediyor olmamız araştırmayı özgün kılmaktadır. Belirgin bir sosyal değişim hakkında akademik veri sunma noktasında çalışma öncü kabul edilebilir.

3.3. Araştırmanın Modeli

Görüşme metodunun uygulanacağı bu nitel araştırmada fenomenolojik-olgubilim deseni kullanılacaktır. Zira bu desen, birey(ler)in davranışlarını anlayabilmek için, onun kendine özgü algılayışını ve yaşantısını bilmemiz gerektiğini savunur. Bireyin davranışını ne çevre koşulları ne de organizmadaki biyolojik dürtüler, istekler, gereksinimler belirler; bireyin davranışını biçimlendiren en önemli etken, onun kendini ve çevreyi o andaki anlamlandırış biçimi, başka bir deyişle bireyin o andaki fenomenidir (wordpress.com, 31.03.2011). Olgubilim deseni farkında olduğumuz ama derinlemesine/ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara (olaylar, algılar, deneyimler, yönelimler, kavramlar, durumlar) odaklanmaktadır. (Şimşek ve Yıldırım, 2006). Bu bağlamda araştırma, evlenmeyip yalnız yaşamayı tercih etmek bireyin yaşamında ne anlama gelmektedir, bireyin çeşitli ilişkilerini (arkadaş, aile gibi) nasıl etkilemektedir, yaşamında ne tür avantaj ve dezavantajlar yaşamaktadır gibi hususların çeşitli açılardan ne anlama geldiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

3.4. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesi ön çalışma ile gerçekleştirilmiştir. Öncelikle tez konusu hakkında Balıkesir ili özelinde görüşülebilecek bazı kişiler belirlenmiştir.

Daha sonra kartopu örnekleme yöntemi ile benzer katılımcıların araştırmaya katkı sunmayı kabul edip etmeyeceği yönünde ön görüşme sağlanmıştır. Amaca yönelik örneklem tekniği (Sayım, 2021: 98) kullanılmıştır. Eğer bir örneklemin seçimi, çalışmanın amacına bağlı ise, bu tür örnekleme olasılıklı olmayan (amaca yönelik) örneklemedir. Bu örnekleme yönteminde araştırmacı öncelikle evrendeki çeşitlilik içinden araştırmanın varyasyonlardan ilgilendiği bir tanesini belirler. Daha sonra bu çeşitliliği en iyi temsil edeceğini düşündüğü bir örneklem belirler (Baltacı, 2018: 245). Bu kapsamda araştırmada katılımcı kitlesi amaca uygun cevap alınabilir ve yeterli düzeyde olduğuna ön görüşmeler sonucu kanaat getirilmiştir.

Katılımcıların sosyodemografik özellikleriyle ilgili bulgular aşağıda Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3. 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Yaşadığı Yer	Eğitim	Meslek Kodu	Sağlık Sorunu	Düzenli Kullanılan İlaç Tedavi Programları	Sevip Ayrıldığı Biri Var mı	Kiminle Yaşıyor
K1	E	32	Bandırma	Lisans	V	Yok	Yok	Var	Tek
K2	K	40	Bandırma	Doktora	A	Yok	Astım	Var	Tek
K3	K	29	Altıeylül	Lisans	D	Yok	Yok	Var	Tek
K4	K	29	Gönen	Lisans	E	Yok	Panik Atak-İlaç Kullanmıyor	Var	Tek
K5	K	25	Edremit	Lisans	S	Yok	Antidepresan Kullanıyor	Var	Tek
K6	E	36	Karesi	Yüksek Lisans	P	Yok	Yok	Var	Tek
K7	K	36	Bandırma	Lisans	Ö	Yok	Yok	Var	Tek
K8	E	34	Bandırma	Lise	K	Yok	Yok	Var	Tek
K9	E	40	Susurluk	Lisans	M	Yok	Yok	Var	Tek
K10	E	40	Erdek	Lisans	H	Yok	Antidepresan Kullanıyor	Var	Tek
K11	K	31	Ayvalık	Lisans	U	Yok	Yok	Var	Tek
K12	E	32	Karesi	Lisans	B	Yok	Yok	Var	Tek

Katılımcıların meslekleri ve meslek kodlarıyla ilgili bulgular aşağıda Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3. 2. Katılımcıların Meslekleri ve Meslek Kodları

MESLEK	MESLEK KODLARI	MESLEK	MESLEK KODLARI
Veteriner Hekim	V	Öğrenci- İşçi	Ö
Akademisyen	A	Kamuda İşçi	K
Dijital Pazarlama Uzmanı	D	Memur	M
Endüstri Mühendisi	E	Doktor	H
Siyaset Bilimi Uzmanı	S	Sosyal Hizmet Uzmanı	U
Psikolog	P	Bilgisayar Programcısı	B

Evlenmek yerine yalnız yaşamayı tercih edenler üzerine bir saha araştırması olan bu çalışmada toplam 12 genç yetişkin katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların %50'si erkek ve %50'si kadınlardan oluşmaktadır. Çeşitli meslek gruplarından katılımcıların tamamı evinde tek başına / yalnız yaşamaktadır. Ayrıca katılımcıların hepsinin geçmişte yaşadığı aşk tecrübeleri bulunmaktadır ve soru sırası geldiğinde tecrübelerinden bahsetmişlerdir. Katılımcıların yaşları 25 ila 40 arasında değişmektedir.

3.5. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırma, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcı potansiyeli taşıyan bireyler kartopu yöntemi ile belirlenmiş ve ön görüşme yapılmıştır. Katılımcıların araştırma sorularına uygun profilde olduğuna kanaat getirildikten sonra sayı belirlenerek uygun bir cafe'de sakin bir tarafta görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde ses kaydı alınmıştır. Görüşmeler ortalama 30-65 dakika aralığında sürmüştür. KVKK kurallarına uyulmuştur. Çalışma Balıkesir ilinde yaşayan genç bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada 12 katılımcıya ulaşılmıştır ve ön görüşme yapılarak evlenmek istememeleri ve bu durumun sebepleri konuşulmuştur. Daha sonra görüşmelere gerçekleştirilmiştir.

3.6. Verilerin Analizi

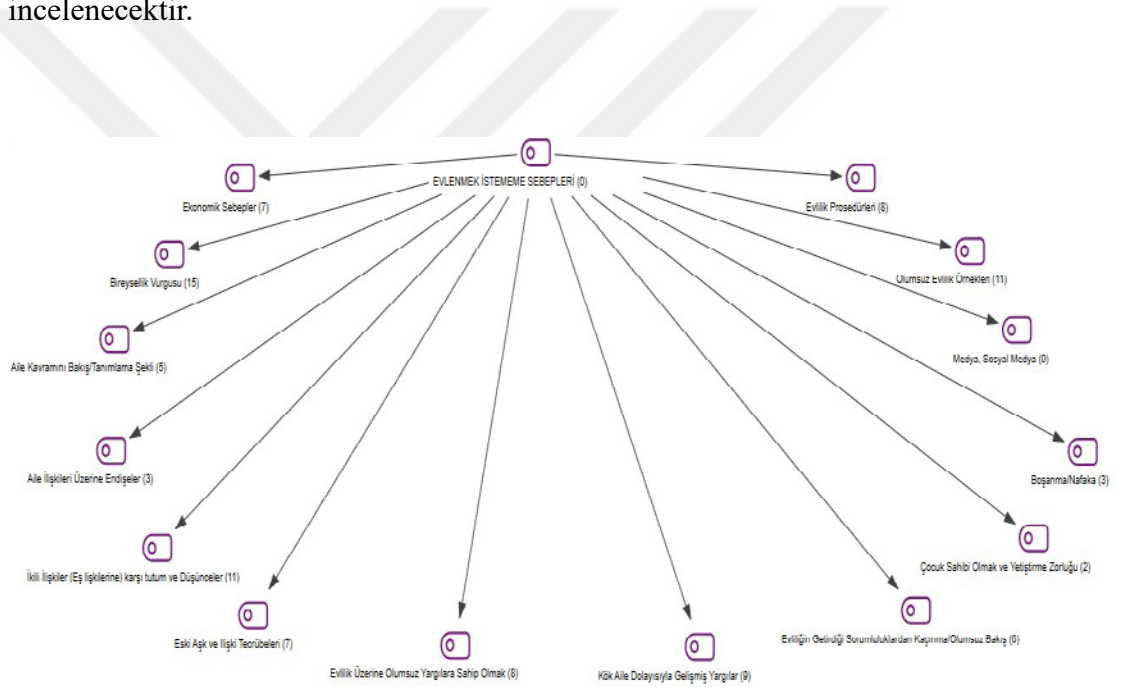
Çalışma MAXQDA programı ile çözümlenmiştir ve sonuçlar sosyal hizmet kapsamında tartışılmıştır. Betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir.

4. BULGULAR

Katılımcılara yöneltilen sorular çerçevesinde belirli cevaplar ve başlıklar öne çıkarak ana temaları oluşturmuştur. Ortaya çıkan bulgular evlenmek istememe, evliliğin anlamı, evliliğin güvenli ve konforlu alanları, evliliğin kısıtladığı ve genişlettiği alanlar, evliliğin olmadığı yaşam stilleri hakkında düşünceler, partner yaşamı ve yalnız yaşama temaları altında incelenmiştir.

4.1. Evlenmek İstememe Sebepleri

Bu başlık altında katılımcılara genel olarak neden evlenmek istemedikleri teması belli alt başlıklar ve katılımcıların ilave katkıları ile oluşan temalar incelenecektir.

Şekil 4. 1. Evlenmek İstememe Sebepleri

Şekilde katılımcıların evlenmek istememe sebepleri olarak aktardığı cevapların istatistiği yer almaktadır. Bireysellik vurgusu 15 kere vurgulanırken ikili ilişkiler (eş ilişkilerine) karşı tutum ve düşünceler ve olumsuz evlilik örnekleri 11 kere, medya ve sosyal medya 9 kere, evlilik üzerine olumsuz yargılara sahip olmak ve evlilik prosedürleri 8 kere ifade edilerek en çok verilen cevaplar olarak öne çıkmaktadır.

Evlilik Üzerine Olumsuz Yargılara Sahip Olmak
Olumsuz Evlilik Örnekleri
Aile İlişkileri Üzerine Endişeler
Boşanma/Nafaka Aile Kavramını Bakış/Tanımlama Şekli
Evlilik Prosedürleri Ekonomik Sebepler
Bireysellik Vurgusu
Kök Aile Dolayısıyla Gelişmiş Yargılar
Medya, Sosyal Medya
Evliliğin Getirdiği Sorumluluklardan Kaçınma/Olumsuz Bakış
Eski Aşk ve İlişki Tecrübeleri

Şekil 4. 2. Evlenmek İstememe Sebepleri Kod Bulutu

Katılımcılara evlenmek istememe sebepleri belirli konu başlıkları ile sorulmuş, kişisel deneyimlerini paylaşmaları istenmiştir. **Olumsuz evlilik örneklerinin** katılımcıları büyük oranda etkilediği söylenebilir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“İlişkinin içinde yıllarca birine bağlı kalınmadığını gördüm. Evlendikten sonra insanların gerçek yüzünü görüyorsun... Yakınımda 50 yaşında 60 yaşında 30 yaşlarında insanlar sevmiyorlar eşlerini, görmeye tahammül edemiyorlar” K1

“Etrafımda gördüğüm kötü evliliklerin çok fazla etkisi var. Duyuyorduk, kocası eskiden sobaların demir olurdu, sobanın demiriyle karısını dövmüş. Ya da başkasıyla karısını aldatmış. Bu tarz şeyleri çocukken çok duyardım” K2

“Bakıyorum çevreme. Çok da mutlu evlilikler görmüyorum. Sanki herkes birbirine mecburmuş gibi o yüzden evleniyorlar” K3

“Mesleğimin de buna çok büyük katkısı var. Biz sosyal hizmet uzmanıyız ve karşımıza gelen neredeyse bütün örnekler hep böyle olumsuz. Yaşam deneyimleri sonucunda karşımıza gelmiş olan kişiler oluyor. Şiddete maruz bırakılan kadınlar olabilir, ihmal, istismara maruz bırakılan çocuklar olabilir. Veya bu gibi durumlar. Aile içinden bahsettiğimiz işte bu gibi durumlar... işimizde hiç olumlu bir örnekle karşılaşamadığımız için bence. Bu da beni çok etkileyen bir şey oluyor. ... Benim evliliğe karşılık görüşümü çok etkiliyor.” K11

Bireysel sınırların kalın çizilmiş olması nedeniyle katılımcılar, esneklik sağlama ve partner ilişkisinde uyum konusunda zorlandıklarını aktarmaktadırlar. Yine katılımcılar, yalnız yaşama deneyimlerinin bireysel sınırları daha keskinleştirdiğini de belirtmektedirler. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“...Yetiştirme yurdunda büyüdüm ben, alışmışım o rahatlığa, özgürlüğe. Bireyselliğe alıştım. O yüzden onlar da var.” K9

“Ben zaten yirmi sekiz yirmi dokuz yaşında üniversiteye girebildim. Ailem çok okumamı istemiyordu...evlilik olsa nasıl olurdu? Muhtemelen böyle kendimi geliştiremezdim. Şu anda benim odağım kendimi geliştirmek. Hayata başka bir pencereden bakmak. Dolayısıyla evlilik değil...” K7

Katılımcılarda özellikle kadın erkek ilişkilerinde kadını mağdur görme ve erkeği hükmeden/baskıcı bir profilde görme eğilimi; ilişkilerdeki dengelerin ve iş bölümünün dengeli olmayacağı yargısı mevcut. Bu yargılar **evlenmeye karşı olumsuz kanı**lardır. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“İkinci üçüncü kuşak akrabalarımın gördüğüm kadarıyla; herkes yuva içerisinde her bir pisliği yiyip saygının, sadakatin kalmadığı ama yeri geldiğinde güya aileyiz tablosu çizip ailede her istediklerini yapabilen, herkese dış geçirebilen bir erkek figür olduğu için önyargım o yüzden biraz.” K1

“Evlilik ilişkisine kendimi koyduğumda asla o evliliği yürütemeyeceğimi hissediyorum. Sebebi de o ataerkil yapı. Çünkü bakınca neredeyse bütün kararları erkek veriyor. Çünkü hep kadın fedakârlık yapıyor Kadın da çalışıyor, erkek de çalışıyor. Ama bakıyorsunuz evi temizleyen kadın, camı silen kadın, çocuğun banyosunu yaptıran kadın, çocuk hasta olunca başını bekleyen kadın.” K2

“Eskiden bu kurumsallığın bir manası varmış. İnsanlar yuva hasretiyle bunu yapıyorlarmış. Hala yuva hasretiyle bunu yapanlar var. Ama hiçbir zaman kurdukları yuva, istedikleri yuva, gerçek yuva olmuyor. Çünkü insanlar ilişkinin de, ne yaşamak istediklerini de tam olarak farkında olmadan bu yola giriyorlar. Genelde birilerinin zoruyla ya da vakti geldi diye yapıyorlar. O yüzden bunu böyle bilerek ve isteyerek yapan insan sayısının çok az olduğunu düşünüyorum ve ömrümü bağlayacak insanın hayatımda olmadığını düşünüyorum.” K4

Katılımcıların tamamı evliliğin büyük bir **sorumluluk** olduğu konusunda hemfikirdir. Bu sorumluluklar ev ekonomisi, aile ilişkileri, çocuk vb. farklı durumları ifade etmektedir. Evliliğe dair sorumlulukları kaygıyla değerlendiren katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“En önemlisi sorumluluk olgusu, tedirgin ediyor. Bir de çocuk olayı. Sorumluluk yani. Sorumluluktan kaçan biri olduğum için bana sıcak gelmiyor... Özgürlüğüne çok düşkün bir insanım...yani ikinci bir insan olduğunu onu düşünüp ona

göre hareket etmem gerekiyor. O gün eve gitmen gerekiyor ya da bir şeyleri yapmak zorundasın. Bir zorunluluk oluyor.” K6

“Evlilik hakikaten erkek ve kadınlar için büyük bir sorumluluk. Evin temizliği kadınlarda, çalışan kadınsanız işinizle beraber oluyor, Çocuk bakıyorsunuz. Dolayısıyla evlilik şu anki rahatlığımdan daha çok götürecekmiş, yorucu bir tempoyu alacakmışım gibi geliyor. İşten çıkacağım, eve geleceğim, evde iş yapacağım gibi geliyor. O yüzden bana çok sıcak gelmiyor.” K3

“Ben kariyerimi her şeyden daha çok önemsiyorum. Çünkü ben gerçekten bu kariyeri yapmak için çok uğraştım. Gerçekten ciddi savaşlar verdiğimi düşündüğüm bir süreçti. Onu ikinci plana atmam gerekecek gibi hissediyorum ya da o kariyerime istediğim gibi bir özen gösteremeyeceğim. Belki ona ayıracağım zamanı bu sefer evlilikle ilgili olan sorumluluklarıma ayırmam gerekecek. Bu benim alanımı kısıtlayacak bir şey olur. Bunları da istemem.” K11

Tarih boyunca evlilik, **çocuk sahibi olmada** anne-baba ve soybağının belli olması açısından önemini koruyagelmıştır. Çocuk sahibi olmak, yetiştirmek, terbiye vermek, ekonomik ve maddi imkanlar ile yetebilme kaygısı yine evlilikle ilgili görüşlerde öne çıkmaktadır. Burada olumsuz evlilik örnekleri ile kesişim görmekteyiz; kötü giden evliliği kurtarmak için çocuk sahibi olmak katılımcılar tarafından öne çıkarılan temalardandır. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“İlişki kötü de gitse, evlilik kötü de gitse ne yapıyorlar; hadi çocuk yapalım. Çocuk yapmak batan bir gemiye yük bindirmek kadar saçma.” K1

“Ekonomik özgürlüğümüz yok. İyi bir gelirimiz yok. O çocuk hayata doğdu, geldi, büyüdü. Hayatında güzel şeyler yaşamasını isterim. İyi bir eğitim, iyi bir hayat güzel bir gelecek isterim. Arkadaşlarıyla sosyal bir ortama gideceği zaman ekonomi yani cebini düşünerek gitmesini istemem. Şimdi kendi durumuma bakıyorum. Bu sorumluluğu kaldırabilecek yapıda değilim, kendimi hazır hissetmiyorum.” K12

“Ablam evlendi çocuk yaptı ya ona bile evlenme diyordu annem. Bana da aynı. Bu benim ailemde böyle. Evlenmek falan bize gereksiz bir şey diye anlatılıyor.” K6

İkili ilişkilerde güven ve kadın-erkek rolleri üzerinde durulmaktadır. Katılımcılar geleneksel yapıdaki kadın ve erkeğin gerek toplumdaki gerek evlilik içindeki rol ve sorumluluklarına eleştirel bakmaktadır. Kadın erkek ilişkilerindeki dengesizliğe ve maddiyata dönük değerlendirmelerde bulunmaktadırlar. Sağlıklı ilişkileri mümkün görmeme ve ilişkileri yaşadıkları olumsuz deneyimler üzerinden

tanımlama eğiliminin mevcut olduğu görülmektedir. Katılımcıların düşünceleri aşağıdaki gibidir:

“Açığı kapalı, alkoliği, benzeyeni benzemeyeni bana ne kızlar tavsiye ediyorlar. Artık inan mesaj bile atmıyorum. Yani ne çıkacağı belli, ortam bozuk. Maalesef.” K8

“Tanımaya çalıştığın herhangi bir insanla dahi şu oluyor. Sürekli bir itaat, onun istediği şeyleri yapman beklentisi oluyor. Senin hayatına istediğin şekilde müdahale edebiliyor olmasına karşı çıktığında çatışma durumu söz konusu oluyor... sen güven vermiyorsun, yardımcı olmuyorsun, ben bir şeyleri yürütmek isterken sen istemiyorsun gibi bir algı oluşturuluyor. Halbuki sorun bu değil. Sonuçta ya iki kişi olarak biz farklı bireyleriz ve ben zaten kendi hayatımla ilgili kararları alabilen bir kişi olduğumu düşündüğüm için hayatıma müdahale edilmesini istemem... Bu düşüncedeki bir kişi bana güven vermiyor, ben de onun istediklerini yapmadığım için ben de ona karşı bir güvensiz olmuş oluyorum.” K11

“Türkiye’de evlilikler erkek endeksli. Kadın da çalışsa erkek te çalışsa sanki kadın dışarıda hiç çalışmıyormuş gibi eve gelince bütün sorumlulukları genel olarak kadının yüklenmesi bekleniyor. Ya da kadın erkek para kazanıyor ama kartlar erkekte toplanıyor. Bütün kararlara sanki erkek veriyormuş gibi bir izlenim var. Kendi etrafımdaki evliliklerde de bunu görüyorum. Bu da bende rahatsızlık yaratıyor.” K2

Ekonomik sebepler katılımcıların bir kısmı için önemli olmakla beraber önemli bulmayan katılımcılar da mevcuttur. Bu durum gelir ile ilgili olmamakla beraber katılımcıların para harcama stilleri ve evlilik içinde gereksiz harcamalara eleştirel bakış açıları mevcuttur. Katılımcıların bir kısmı evliliğin ekonomide zorlanma getireceği bir kısmı da tam tersi refah getireceği düşüncesindedirler. Evliliğin yöresel olarak çeşitli prosedürler içermesinin getirdiği ekonomik yük ve maliyetli bir durum olarak yeni ev kurmak gibi gerekçelerle katılımcıların evlilikle ilgili düşüncelerinde maddiyat belirleyici görünmektedir. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Evlilik demek para harcamak demek. Ben Sivaslıyım aslen. Düğünlerde şuna buna sürekli para harca. Yok çeyizdir, yok böyle, yok şöyle; bir sürü adetler var. Benim ailem de tabii. Düğünde bunlar hep yapıldı. Yapılmasını da akrabalar, herkes bekliyor yani. Bunlar da hiç bana göre şeyler değil.” K3

“Ben o parayı kolay kazanmıyorum. Bir düğün salonu kaç binlerden başlıyor. Eşya olayına hak verebilirim, sonuçta ben onu uzun yıllar kullanacağım. Evliliğin

prosedürlerinden oldum olası nefret etmişimdir... evet büyük paralar. ... 4 saat için...bu benim 2 - 3 aylık maaşım. Ne gerek var.” K1

“Bugün maddi durumu kötü olan bir arkadaş evlenme konusunda ne kadar ısrarcı olabilir sence? Evlenemiyor yani. Çünkü bunun evi var. Eşyası var. Masrafı var. Çocuğu var. Yemesi var. Faturası var. Bu adamın en son düşüneceği şey evlilik, ilk düşüneceği şey ihtiyaçlar. Önce bir karnım doysun. Sonra barınayım. Sonra güvende olayım. En son evleneyim. Adam daha doğru düzgün beslenemiyor, barınma ihtiyacını karşılamıyor, güven konusunda şüpheleri var. Karşı taraf ikna olabilir mi?” K12

“Açıkçası hiç ekonomik kaygıları düşünmüyorum kendi açımdan. Biraz girişken bir karaktere sahip olduğum için... her şekilde bir iş ve bir işte geçimimi sağlayacak geliri elde edebileceğimi düşünüyorum. Ama toplum içerisinde erkeğe atfedilen haneyi geçindirme sorumluluğu. Belki erkekler açısından bu bir evlilikten kaçınma durumu olabilir; ben ise bir problem olarak görmüyorum bunu.” K11

Geleneksel Türk aile yapısı, Anadolu **kültür ve inancında** evlilikte akraba ilişkileri önemini korumaktadır. Bazı katılımcılar partnerlerinin/eski partnerlerinin aileleri ile anlaşmakta zorlandıklarını ya da aileleri ve partnerlerinin uyumları ve beraber yaşamaları üzerine endişeler taşıdıklarını iletmektedirler. Katılımcılar bu durumun ve endişeyi dönüştürememelerinin evliliğe bakış açılarını etkilediğini, evlilikten uzaklaşma eğilimi gösterdiklerini dile getirmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Üniversite okudum ve iyi, mutlu bir ilişkim var. Benim erkek arkadaşım Hataylı. Ben üniversite okurken Tanıştık. Beraber yaşıyoruz hala... Hem aile kültürlerimiz barışmadığı hem de benden yaşı büyük olduğu için ailem bir türlü ona ısınmadı. O yüzden geçen yaz ailemle tanışmaya götürdüm. Ve kesinlikle bir daha erkek arkadaşım ile ailemi yan yana getirmeyeceğim, dedim. Çok kötü davrandılar.” K5

“Biz birey olarak evlenmiyoruz sadece, aileler evleniyor. Kültürümüz bu bizim, coğrafya kaderdir diyoruz. Aileler evlendiği için inancın da belli bir noktada etkisi oluyor. İşte namaz kılmıyordur, alkol içiyordur. İnanca göre alkol haramdır, senin ailen de bunu hoş görmediği için olmuyor. Kesinlikle engel olur. İşte namaz kılar ama diğer alışkanlıkları yoktur, alkol, sigara gibi. Ailene uygun gelir. Sen de ya hayır diyeceksin ya evet diyeceksin. Evet dersin ailenin getirdiği o kültürel düşünceden dolayı evet dersin ama mutlu olamazsın.” K12

“Evlendiğin için herkesin düğününe, davetine gidiyorsun. Gittikçe de insanlar da daha çok yüz göz oluyorsun. Ben böyle bir şey istemiyorum... Türk toplumunda böyle bir yapı var, anneler erkek çocuklarının hayatlarına çok müdahale ediyorlar. Dolayısıyla böyle bir kaynana faktöründen de korkuyorum.” K3

Evlilik ve aile kurumunu tanımlama şekli katılımcıların evlenmek istememe sebeplerinin kök sebebine bizi götürmektedir. Burada katılımcıların aile kavramını olumlu özellikler ile aktarması ve kendini ayrı tutması mevcuttur. Bir diğer katılımcı tipi ise aile kavramını olumsuz sıfatlar ile tanımlayarak evlenmek istememe sebeplerinden bazılarının kökenini bize işaret etmektedir. Katılımcılar aile kavramını şu şekilde tanımlamıştır:

“Evlilik kurumunu ben bir şeye benzetiyorum. İki cambazın bir ip üstünde yürümesine benzetiyorum. Bir tarafın dikkatsiz davranması demek aslında. Aslında bir tarafın o oyundan diskalifiye olması gibi geliyor.... onun içinde olursam başarısız olacağım bir kurummuş gibi geliyor bana.” K2

“Herkes çok övüyor ama benim için aile kaos demek, kavga demek. Çünkü bizim ailem hep öyle. Mesela ben çocukmuşum Annem ablamın kucağına veriyormuş beni. Ağladığımda al sen bak, baktım bununla uğraşmaktan diyor. Çok şefkatli bir anneyle, çok sıcak bir babayla büyüdüm. Bizimkiler bir araya geldi mi tartışma olur.” K3

“Ben mutsuz bir ailede büyüdüm. Erkek kardeşim var. O erkek olduğu için çok pof poflandı, iyi bir şeymiş gibi erkek olmak. Hep böyle yapıldı. Ben kız çocuğu olduğum için aman sen kızsın bisiklete binme vesaire. Ama hep böyle bir ayrımcılık... Beni o yüzden mutlu etmedi. Ha mutlu aileler var mıdır? İlla ki vardır, ama ben mutlu aile nasıldır bilmiyorum.” K5

“Aile kutsal müessese. Hatta bunun için ilk başta psikolojik testlere tabi tutulması gerektiğini düşünüyorum insanların. Çünkü günümüzde ayrılımlar, boşanmalar çoğaldığı için bu önemli. Ve bir sorumluluk sahibi olması insanların çok güzel. Orada sorumluluk sahibi oluyorlar.” K9

Türkiye’de her yıl boşanma oranları TÜİK tarafında açıklanmaktadır. Bu oran TÜİK’e (2023) göre “2021 yılında 175 bin 779 iken 2022 yılında 180 bin 954 oldu. Bin nüfus başına düşen boşanma sayısını ifade eden kaba boşanma hızı 2022 yılında binde 2,13” olarak aktarılmıştır. Boşanma oranı artmakla beraber boşanmadan doğan hak ve anlaşmazlıklar da katılımcıların kaygı duyduğu bir konudur. Evlilik hakkında fikirlerin oluşmasında, **boşanma** olaylarındaki artış ve **nafaka** gündemi etkili olmaya

başlamıştır. Burada bireylerin evlilikleri ilgili fikirlerini, evliliğin bitme senaryosu üzerinden oluşturması ilginçtir. Önemli husus ise evliliğin bitmesi halinde sadece nafaka gibi maddi boyut hakkında endişelerin dile getirilmesidir. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Boşanma olayı felaket... Boşandığı zaman ekonomik olarak içten çöküyorlar nafaka bilmem ne... Çocuk olunca onun ayrı masrafları oluyor. Ya bir de kadınların çalıştığı para sadece kadına yetiyor... Yani çok zengin olsam o zaman evlenmekte daha rahat davranabilirdim” K6

“Erkek ve kadın eşit çalışıyor ama ortada bir adaletsizlik var... Kadın aldatıyor, suistimal ediyor. Ama sonsuza kadar ölene kadar erkek destek çıkmak zorunda, nafaka ödüyor.... Evlilik sözleşmesi. Evlilik tamamen refah seviyesine bakıyor... mesela Türkiye’de gelişen bu nafaka muhabbeti, evlen, bir gün evli kal. Ertesi gün boşandı. Ömür boyu nafakasını öde, saçmalık. İyi duygularla yaklaştın ama karşı taraf senin ekonomik gelirinden bir şeyler koparabilmek için kötü niyetlidir. Senle evlenir. İki üç gün sonra olmuyor der. Gider boşanır. Senden sadece nafakasını alır. Hayatına bakar.” K12

Medyada yer alan haberler, diziler, gündüz kuşağı programları, filmler vb. görsel içeriklere evinde televizyon olan her hane erişebilmektedir. Olumsuz haberler, aile ve ahlak yapısıyla uyuşmayan dizi-film-program içerikleri katılımcılar tarafından rahatsız edici bulunmuş ve eleştirilmiştir. Sosyal medyayla ilgili olarak katılımcıların görüşleri ya etkilenmedikleri ya da etkilerinin olumsuz olduğu yönündedir. Hiçbiri sosyal medyanın evlilik ve aile yapısına olumlu etkisinden bahsetmemektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Türk dizilerinde gene böyle kadın çok mağdur gösteren, hep ağlayan kadınlar ve güçlü, ezen erkekler var. Bunlar beni çok hırpalıyor. Bence bizim dizilerde, televizyonda, medyada mutlu aile tabloları göstermemiz lazım. Şu an izlenenler o kadar iğrenç ki benim izlemeye midem kaldırmıyor” K5

“Günümüzde dizilerdeki ilişkiler, enfes ilişkileri baz alıyor, biz ataerkil bir toplumuz, her biri Avrupaî düşüncelerle yaklaşıyor... Ben böyle sürekli televizyon karşısında saçma sapan dizleri izleyen bir insan istemem hayatımda. Çünkü eninde sonunda bilinçaltı yaratıyordur. Yaratır bende.” K12

“Dizilerde aile hikayeleri koyuyorlar. Bir de altına yazıyorlar, gerçek hayat hikâyesinden uyarlanmıştır, diye. Yahu bu nasıl gerçek hayat hikayesi? kardeşim kızı kaçırıyorlar, tecavüz ediyorlar, öldürüyorlar. Hiç mi polis yok, hiçbir şikâyet eden yok.

Bu hayatın çok akışına ters hikayeler geliyor bana. Bundan da çok etkilenmiyorum ama kızıyorum... Dolayısıyla medyanın örneğindeki evliliklerin olumlu olduğunu düşünmüyorum.” K7

“TİNDER’e üye oldum. Neydi o? Bakıyorum bütün millet orada, affedersin hani ikili ilişkiler için sanki orada olmuş gibi şey yapıyorlar. Ondan dolayı pek onları da tasvip etmiyorum.” K9

“Sosyal medyanın üzerimizde etki eden birçok yanı var. Sürekli insanların birbiriyle daha hızlı bir şekilde etkileşime geçmesi hem kadın hem erkek ilişkilerinde alternatiflerin çoğalmasına neden oluyor. Alternatifin çoğalmasıyla beraber tabii ki aldatmalar, güvensizlikler.” K12

“Herkes her şeyini sergiliyor. Dolayısıyla herkesin herkese çok çabuk gözü gönü kayıyor. Bunu da artık ben normal bakmaya başladım. Hani eskiden insanlar birbirini aldatınca çok yadırganıyordu, ben şu an bunları hiç yadırgamıyorum... Ortalık mayın tarlası gibi. Bunda sosyal medyanın etkisinin çok olduğunu düşünüyorum.” K3

Her bireyin evlilikle ilgili ilk fikrini kendi **kök ailesi** oluşturur. Kök ailedeki evlilik stili evlilik ve aile hakkında birtakım yargıları oluşturur. Katılımcılar kök ailesinden örnekler vererek, kök aile öykülerinden etkilenme durumlarını şu şekilde anlatmıştır:

“Benim ailemde evlenmek bize gereksiz bir şey diye anlatılıyor.” K6

“Annem çok ezilen bir kadın oldu. Ona baktıkça içim acıyor...Hani böyle köle gibi kullandılar. Belki de benim şu anda bu kadar çok feminist tutum sergilememde annemin etkisi çoktur... Anne babamın evliliğinde iyi anlaştıkları, mutlu oldukları zamanları hiç hatırlamıyorum mesela” K5

“Babamın aldatma mevzusu... Bir evlilikte negatif olabilecek her ne varsa hepsi oldu. Kimse kimseyi dövmeydi, kimse kimseyi vurmadı, kan çıkmadı evde ama çok fazla psikolojik şiddet oldu.” K4

“Babam sorumsuz bir adamdı. O kadar çocuğu var. Annem dürtüklemeyen ev için bir şey yapmazdı. Belki o da bende alttan böyle bir korku yaratmıştır. Çünkü ilişkilerimde herhangi bir sorumsuz davranışta ben, çok büyük sıkıntılar çıkarıyorum. Biraz da buna veriyorum yani. Tabii bu da yaş ilerledikçe bende gelişen bir farkındalık” K7

“Babam, hep, bir kadın olarak ayaklarının üstünde dur, bireysel ol, kimseye bir bağın olmasın, kendi başına güçlü ol derdi. Bir anda bütün bunların yerle bir

edildiğini hissettim. Bir ilişkimde ben karşı taraftan ayrıldım ve benim bütün ilişkilerim de hep bu oldu.” K2

Evliliğe engel olması bağlamında **evlilik prosedürleri** katılımcılar tarafından farklı değerlendirilmiştir; kimi saçma, gereksiz bulurken kimi eğlence, gerekli veya imkanlar dahilinde olması gereken bir ritüel olarak değerlendirmiştir.

“Bu ritüeller o kadar saçma, o kadar mantıksız ve o kadar yorucu ki gerçekten bunları bir mantığa oturtamadığım için kabul edemiyorum.” K11

“Evlilik prosedürleri bana saçma geliyor. Bunları gene de görüyoruz. 4 saatlik bir eğlence için, millet oraya gelecek de hayatta ben bunu bir kere yapacağım diye para harcıyorsun. Ve [gelinlik kastederek] hayatında bir kere bile daha giymeyeceksin mesela.” K1

“Bu konuyla ilgili bugün evlenmeye kalksam bir düğün salonunu tutacak evin eşyalarını alacak paraya sahibim. Bunun takısı var bilmem nesi var. Dediğim gibi miktarlar çok yüksek. Ama bunlar bir şekilde aşılabılır el ele verdikten sonra. Önemli olan ondan sonrası evliliği ayakta tutabilmek.” K8

“Seviyorum gelenekleri. Evet isterdim vaktinde evleneyim. Evlendiğimde ne bileyim kına gecesi yapayım, söz-nişan açık havada olsun, böyle bir güzel kır düğünü olsun vesaire.” K7

Katılımcılardan bir kısmı evlenmeme sebepleri arasında **yurtdışına yerleşme planı** yaptıklarını ve dolayısıyla evliliğe yaşamlarında yer vermek istemediklerini, bir iş kurma düşüncelerinin olduğunu şu şekilde paylaşmıştır:

“Yerleşik hayata geçemediğim için en büyük etken bu... İngiltere’ye yerleşebilirim 1 2 yıla falan. Şu an evlilik düşünmüyorum.” K10

“Girişimcilik açısından evlenmek istemiyorum. Yurt dışında bir iş kurmak ya da yurt dışına gitmek isterim. Evli olsam evlilik bunun önünde büyük bir engel.” K12

“Yurt dışına gitme durumum var. Ailemin en büyük korkusu. Oradan bizle damat bulup getirir misin? Yani dinimizden değil, olmaz.” K11

4.2. Evliliğin Anlamı

Evliliğin **özgürlük** alanı ile bağı olmazsa olmazdır. Katılımcılardan evliliğe karşı mesafeli duruşlarının özgürlük bağlamında değerlendirmeleri istenmiştir.

“Partner olunca özgürsün, istediğin zaman ayrılabiliyorsun. Evli olunca istediğin zaman ayrılamıyorsun. En büyük olayı o bence. Partner olunca sorumluluk

az cinsel özgürlük alanı daha geniş. Rahat rahat ayrılabilyorsun, bir bağlılık yok. Mahkemeye çıkmıyorum ayrılmak isteyince.” K6

“Evlilik kurumunun çok gereksiz bir bağlayıcılığı olduğunu ve özgürlüğü kısıtladığını düşünüyorum. Sadece erkeklerle ilgili değil bazı konular kadınlarla da ilgili. Çünkü evlendikten sonra bir şeyler bekliyor insanlar senden sürekli. İnsanlar böyle alışmış” K4

Evlilik ritüeli aile kurmada ilk adım olarak kadın erkek ilişkisini **kurumsal** olarak ilan etmek demektir. Katılımcıların evliliğin bu yönüyle ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“Birbirini seven insanların illaki resmi olarak sevdiğini dile getirmelerine gerek yok. Bunu imam nikahıyla mı yapman gerekiyor imam nikahıyla yapıyorlar. Resmi nikahla yapman gerekiyorsa resmi nikahla yapıyorlar... ‘Biz 6 yıldır sevgiliyiz e hadi artık evlenelim’ bu olmaması gerekiyor.” K1

“Bence evlenmenin artık gereği yok. Eskiden bu kurumsallığın bir manası varmış.” K4

“Bu çağda evlilik çok gereksiz. Çünkü mesela benim bir erkek arkadaşım var. Onunla istediğim zaman gezebiliyorum. Tatile gidebiliyorum.” K3

“Çocuk sahibi olmak isterim. Ama nasıl isterim. Yani ileri yaşıta otuz beşten sonra falan... Hayatımı yaşamak istiyorum, gerçekten bir çocuk doğurup eve bağlanıp sürekli onu düşünmek falan bunları istemiyorum yani. Biz söyledik komşularımıza da. Biz evli değiliz, beraber yaşıyoruz falan diye. Herhalde çocuğumuz da olsa en fazla birkaç gün dedikodu olur. Ailelerimiz biraz tepki gösterir. Formalite bir nikah olur o zaman. Bu evlenme sebebine götürür evet bizi” K5

Evlilikle yalnız yaşamak arasında **sorumluluklar** farklılık gösterebilmektedir. Katılımcıların evlilikle ilgili itici yön olarak ifade ettiği evliliğe dair sorumluluk ve yükler şöyle açıklanmıştır:

“Zaten kendi sorumluluğumu zor taşıyan bir insanım. Bir de bunun üzerine hem bir eşin hem bir çocuğun sorumluluğunu taşımak benim için çok güç. Türkiye’deki birçok insanın üzerinde, kazancım da yaşam kalitem de. İstesem çok rahatlıkla her şeyi yapabilirim ama yani hayatımın kısıtlanacağını düşünüyorum. Yani özgürlük alanımın daralacağını. Hayat böyle mi geçecek, yani kumar gibi bir şey evlilik” K1

“Evet, ben özgürlüğüme zaten çok düşkünüm. Gezmeyi çok severim ne bileyim vaktim çok dışarıda geçiririm. Sorumluluk da yani bu evlilik hakikaten erkek ve

kadınlar için büyük bir sorumluluk. Evin temizliği kadınlarda, çalışan kadınsanız işinizle oluyor Çocuk bakıyorsunuz.” K3

Katılımcılardan evlenmek istemeyip **partner yaşamı** ile hayatına devam etmek isteyenler mevcuttur. Evlilik, aile ve akraba ilişkilerinin etkisinin arttığı yaşantıları beraberinde getirme ihtimaline sahiptir. Katılımcıların bu konuda düşünceleri aşağıdaki gibidir:

“Evlensek çok şey değişir, ailelerimiz her şeyin içine girecekler. Bunu kendi abilerimde, ablamda da görüyorum. Her şeyi burunlarına sokuyorlar” K3

“Evlenirsek zaten sözlü, nişanı, düğünü. Hadi sen şimdi sustun. Senin annen baban istemeye gelecek. Bizimkiler ters konuşacaklar, surf ben evlenmeyeyim diye zorluk çıkaracaklar. Senin ailen tahammül etmeyebilir. Hadi bu şekilde nikah yaptık. Ve ailelerimiz hayat boyunca muhatap olacaklar. Bu beni korkuttuğu ve irite ettiği için ‘kesinlikle evlenmek istemiyorum, sadece hayatımıza bakalım’ dedim.” K5

Katılımcılardan bazıları evliliği **mecburiyet** olarak değerlendirmiş ve bu mecburiyeti toplum baskısı adı altında açıklamıştır. Evliliğin mecburiyet eksenli değerlendiren katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Biriyle beraber yaşıyorsam ona değer veriyorum anlamındadır. Bunun için evli olmama, yasallaştırmama kurumsallaştırmama gerek yok. Eğer ki bulunduğum toplum bunun böyle olması gerektiğini düşünüyorsa... ailem onun ailesi yaşadığımız çevre toplum bu olayı çok fazla hoş karşılamadığı için ister istemez seni ötekileştirdikleri için ister istemez evlenmek zorundasın.” K1

“Evlenmeden çocuğu yapar. Normal partner takılırlar. Evet ben çok olumlu bakıyorum vallahi. Hatta ablam evlenirken biz ablama demiştik zaten. Çocuk yap evlenme niye evleniyorsun ki demiştik... Evlendi, çocuk da yaptı. Şimdi diyor ki ben ne yapmışım. Mutsuz yani çocuğu olduğu için.” K6

Katılımcılardan bazıları yalnız yaşama pratiklerinden dolayı bireysel alanının sınırlarını daha keskin çizmiştir. Dolayısıyla evliliğe yüklenen bir anlam da **eşini fazla bireysel alanına almaktır**. Bu alanda partner/eş ilişkilerinde denge ve bireysel alan ihlali olmasından rahatsızlık duyduklarını ve o nedenle evliliği tercih etmediklerini şu şekilde açıklamışlardır:

“Şu anda partner yani sevgili olduğumuz için ben onu haftanın belli günleri görüyorum. Ona göre hazırlanıyorum, sabah kalktığımda yüzümün gözümün şiş halini görmüyor. Dolayısıyla böyle daha rahat hissediyorum kendimi. Onda kalacağım

zamanları ayarlıyoruz. Beraber tatile gideceksek ona göre ayarlıyoruz kendimizi. Tadında bırakmış oluyoruz bence. Evli olmaya, çok iç içe girmeye gerek yok.” K3

“Devamlı onunla olmak sıkıntı. Yani bireysel alanınıza çok giriş istemiyoruz.”

K9

“Aşkım, sevgilim, canım cicim dediğim insanın yanımda tuvalete girmesi için çok büyük hisler beslemem lazım. Rahatsız oluyorum. Mesela gelenim gidenim olunca da.” K6

4.3. Evliliğin Konforlu Alanları İle Kısıtladığı ve Genişlettiği Alanlar

Evliliğin hiçbir konforlu alanı olmadığı görüşünü de paylaşan katılımcılar olmakla birlikte evliliğin konforlu alanlarını ve yine evliliğin kısıtladığı ve genişlettiği alanları şu şekilde açıklamışlardır.

“Bir kadın olarak bazen aslında hiç yapmak istemediğim işleri yapmak durumunda kalıyorum... evlilik bazı noktalarda konfor sunuyor. Örneğin arabamı kendim sanayiye götürüyorum ya da evle ilgili bir şey olacaksa her şeyiyle ben muhatap oluyorum ya da hiç istemediğim mekanlara girip çıkmak durumunda kalabiliyorum. Bu açıdan evli olmak, yanınızda bir hayat arkadaşınızın olması bir konfor.” K2

“Mesela güven deyince, bence ekonomik güven olabilir yani iki maaş gelir bir nebze iyileşebilir.” K6

“Bekar adam dışarıda çok para harcar. Sorumluluğu yok çünkü. Bir şey alacağı zaman biraz daha ucuzu ve ucuzunu aramaz. Ondan sonra bir şeyi beğendiyse gider onu alır. Ama evliyken tabii pazara bile çıktığında portakal iki lira nerede ucuzsa oraya gidiyorsun. Bir alışverişe gittiğinde iki lira düşüp nasıl alabilirim diye hesabını yapıyorsun.” K8

“Evli iken mecburen eve geleceksin. Her sabah, ya da her akşam onlarla beraber kahvaltı edeceksin. Çantayı alıp bir yere gidemeyeceksin rahat rahat. Nerede? Evli değilken rahat rahat gidebiliyorsun yani.” K9

“Valla evli olmanın kısıtladığı alanlar çok var ama evli olmamanın kısıtladığı alan yok. Yani evli değilsen evli arkadaşlarınla hep görüşemiyorsun eskisi gibi... Evli olan arkadaşlarım daha çok para biriktirdi benden. Ben mesela aşırı para harcayan bir insanım. O da bekar olmamla alakası olduğunu düşünüyorum.” K6

4.4. Evliliğin Olmadığı Yaşam Stilleri Hakkında Düşünceler

Katılımcılara evlenmek istemeyen bireyler olarak evliliğin olmadığı yaşam stillerinin yaygın olma hali hakkında fikirleri sorulmuş ve katılımcıların bir kısmı bu durumu olması gereken olarak ifade ederken bir kısmı da kendi bireysel deneyiminin topluma yayılmasını yanlış bir durum olarak şöyle değerlendirmişlerdir:

“Evliliğin olmadığı toplum demek aslında birazcık da her türlü ilişkinin serbestçe yaşandığı bir toplum anlamına geliyor. Biz şunu biliyoruz. Çocuğu doğuran kadın ve her ne kadar çocuğun kimliğini sadece anne belirlemese de biliyoruz. Bir çocuğun kimliğini belirlemek istediğinizde test yaptırıyoruz. DNA testi. Babası kim? Evliliğin olmadığı bir toplumda o zaman babası belirsiz çocuk sayısında ciddi bir artış olacağını düşünüyorum. Bu fikir bana çok makul gelmiyor” K2

“Avrupa'daki gibi olsak çok güzel olur. Orada insanlar çok mutlular ilişkilerinde. Kimse mecbur olduğu için ilişkisini yürütmüyor aileler her şeyin içinde burnunu sokmuyor.” K3

“Hukuki bir düzenin içerisinde birbiriyle bağlayan bir düzenin olmaması gerektiğini düşünüyorum. Gerçekten bu farkındalığa sahip kişiler illaki bir evlilik bağına gerek duymadan yaşayabilir bence. Bu farkındalığa sahip olmayan kişilerin zaten hiçbir şekilde evlilik yapmaması gerektiğini düşünüyorum. Niye? Çünkü çok problemleri davranışlar ortaya çıkabiliyor, insanlar ciddi anlamda mağduriyetler yaşayabiliyor. Çok fazla ihmal, istismar durumu söz konusu olabiliyor. Zorbalıklar vesaire çok çok çok karşılaşılabiliyor.” K11

4.5. Partner Yaşamı ve Çocuk Sahibi Olma

Katılımcıların bir kısmı evliliği ve partner yaşamını kıyaslayarak farkının kolay ayrılabilirlik olduğu ve sürecin dar kapsamlı kalmasının **konforlu** olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

“Partner tamamen belli ihtiyaçlarını gidermek için. Ne olabilir. Seks olabilir. Fuckbuddy. Türkçesi bu bende. Hiçbir sorumluluğum yok. Gezerim, tozarım, başkasıyla gezebilirim, başkalarıyla planlar yapabilirim.” K1

“Ben mesela stres karşısında kaçıcı tarafım. [evli olsan] Evi bırakıp nasıl gideceksin? Çocuk varsa nasıl gideceksin? Tutacaksın içine atacaksın. Tutacaksın içine, ne yapacaksın? Şişersin olmaz. Sonra şiddetli geçimsizlik. Birine tahammül

etmek zorunda hissetmek istemiyorum kendimi yani. Gerektiği zaman görüşelim. Gerekemediyse görüşmeyelim. İlişkımız seviyede kalsın.” K4

Katılımcıların bir kısmına evli olmadan **çocuk** sahibi olmak hakkında fikirleri sorulduğunda koruyucu aile, sperm bankası, taşıyıcı annelik gibi uygulamalara sıcak baktıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

“Yani tek başına bir çocuk mesela. Bir ara şey düşündüm, koruyucu aile. Türkiye’de evlatlık sahibi olmak çok zor ama... çok kolay olduğunu düşünsek tüm gelirlerini güvenilirliklerini beyan ettikten sonra testlerini geçtikten sonra sana al istediğin çocuk senin dese mesela gene yapamayabilirdim.” K1

“Bir sperm bankasına gidip spermi kendime enjekte ettiririm. O zaman olabilir. O zaman öyle gelişiriz herhalde” K4

“Koruyucu aileye de çok sıcak bakan bir insanım... bir yaşam düzeni buna uygun hale getirdikten sonra kesinlikle evlat edinme vesaire düşünüyorum ama bu illa ki bir evlilik yoluyla olması gereken bir şey değil.” K11

“Ben onu hatta araştırmıştım taşıyıcı olayını. İstedğin yumurtayı götürüyorsun. Bulgaristan’da taşıyıcı anneler varmış onlar sana yapıyormuş çocuğu. Veriyor direkt. Ama kim bakacak? Bir tane de süt anne bulursan on numara. Aslında mümkün. Gerçi Hollanda’da evli olan eşcinseller daha çok başvuruyor bu yönetime de. Ama böyle bekar erkek olup evlenmek istemeyen erkekler için de çok mantıklı.” K6

“Ben dini inancın dışına çıkarak taşıyıcı bir anne olabilirim mesela hani. İlla evliliğe gerek yok. Taşıyıcı bir anne olur. Konuşulur, yardımcı olunur. İşin maddi tarafı, manevi tarafı neyse. Evliliğe gerek kalmaz diye düşünüyorum.... Eğer inanç bazında bakarsak doğru bulmuyorum. Ama eğer inanç dışında bakarsak doğru buluyorum.” K12

4.6. Evlenmeyip Yalnız Yaşama

Katılımcılar evlilik ile hayatın **odağının değişmesinden kaygı** hissettiklerini belirtmişler ve bu hislerin evlenmek istememe durumlarıyla ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Yalnız yaşarken daha kendinle ilgilenirsin. Ama evli olduğun zaman... sadece sen olmadığın için, karşı cins ya da partner ya da çocuk olarak girince, bundan sonrası sizin dünyanız dışında bir şey olduğu için kendinle ilgilenemesin.” K10

“Kendi istediğim şekilde hayatımı programlayabiliyorum. O da mesleğinize etki ediyor, istediğim şekilde çalışabiliyorum.” K2

“Şu anda hayatım, evlilik olsa nasıl olurdu? Muhtemelen böyle kendimi geliştiremezdim. Şu anda benim odağım yani kendimi geliştirmek. Hayata başka bir pencereden bakmak. Dolayısıyla evlilik değil.” K7

Katılımcılar evlenince **refah düşebilir korkusu** ile evlenmek istememe arasında ilişkiyi dile getirmişlerdir. Evlilik ile gelişecek masraflar, çocuk sahibi olma gibi durumlar refahı etkileyecektir. Katılımcılar refahlarının iyi olduğunu ve evlilik ile zorluk yaşamak yönündeki kaygılarını şu şekilde açıklamıştır:

“Yazılımcı olduğum için iyi para kazanıyorum. O yüzden istediğim zaman istediğimi yapabilmek herhalde refah. İstediğimi yiyorum, istediğim kıyafeti, markayı alıp giyebiliyorum, gezip tozabiliyorum. Zaten kalma evim de var. En fazla kendime araba almayı planlayabilirim. Her yıl dört beş ile ya da şehir dışına ya da ne bileyim yurt dışına çıkıp geziyorum. Evlenmek, bunları yapamamak demek aslında. Beni mutlu eden bir yaşam tarzına sahibim.” K3

“Evlenen arkadaşlarıma bakıyorum evlendikten sonra bakımsız, mutsuz insanlara dönüyorlar. Yine çocuk doğduktan sonra hiçbirinin yüzüne bile bakılmıyor. Hiçbir şeye para harcamıyorlar. Ben geçen hafta sonu gittim kuaföre, 2500 lira para verdim, bakım yaptırıyorum vesaire. Bunları evli bir insan yaptıramıyor. Çünkü öncelikleri kocası oluyor, eve alınacaklar oluyor, düğün borçları oluyor. Ya da çocukları oluyor. Benim böyle bir şeyim yok. Ben bütün kazandığım parayı kendime harcıyorum” K3

“Kendim için de yaptığım her şeyin en iyisini yapıyorum. Kıymanın kilosunun 300 lira olması benim hiç umurumda değil, yalnız yaşadığım için. Ama bir ailem, bir çocuğum olmuş olsa kıymanın kilosu 300 lira olmuş, ses tonum bile değişir.” K1

“Kimse müdahale edemiyor ya. Bu çok güzel bir şey bence. Ekonomik olarak kimseye bağlı değilsin, zamanını kendi istediğin gibi harcayabiliyorsun, kendi kararlarını alabiliyorsun. Bu bence çok büyük bir lüks gerçekten.” K11

Katılımcılar yalnız yaşama süreçleri ile bağlantılı olarak **bireysel hareket etme alışkanlıkları** olduğunu ve bunun evlilik ile uyumlu bir davranış olmadığı dolayısıyla evlenmeme durumlarıyla ilişkisini şu şekilde açıklamıştır:

“Bireysel olarak kararlarımı kendim verebiliyorum, bu benim refah alanımı çok etkiliyor Biriyle birlikte yaşadığında yapmak istediğim bir şeye karşı karşımdaki

kişinin bunu yapacak belki enerjisi yoktur. Bu her zaman olabilir. Sen birlikte bir şey yapmak istediğinde sürekli bir engel durumu söz konusu olacaktır.” K11

“Zamanımı kendime göre planlıyorum. Kimseye göre hareket etmek durumunda kalmıyorum. Eve geliyorum ya da bir yere gideceksem bireysel olduğum için kararlarımı vermem çok daha kolay oluyor. Ya da bir planı yapacaksam daha rahat plan yapabiliyorum.” K2

Katılımcılar yalnız yaşama alışkanlıkları ile geliştirdikleri hassasiyet ve keskin bireysel sınırlarını ile çizmiştir. Bu alan içerisinde içinde **kendi rahatının bozulması istememekte**dirler. Belirli bir konfor ortamı kurup o konforun bozulması halinden hoşlanmadıkları deneyimlerini ve evlilikle ilişkisini şu şekilde açıklamışlardır:

“Evde bir partner olunca, düzenli kalınca evliliğin aynısı oluyor. İki üç günden fazla kalmasın kimse bende. Kendi özel alanıma geçmem lazım. Tek başıma evde böyle yayıla yayıla baktığımda dolaşmazsam rahat edemiyorum.” K6

“Bayramda kendi kardeşime bayramlık aldım. Aslında bunu yaparak kendi yapmak istediğim bazı şeylerden fedakârlık yapma durumunda kaldım ve bunu yaparken de açıkçası hiçbir rahatsızlık hissetmediğimi hissettim. Aynı şey çocukta da olacaktır. Ama bence bu benim refahımı daraltıcı bir etken olacaktır. Çünkü şu anda sadece kendime odaklanıp kendime yönelik harcama yapıyorum, bu refah artırıcı bir etmen.” K2

Katılımcıların evlenmek istememesinde **eski aşk ve ilişkilerinin** etkili olup olmadığı sorulmuş ve katılımcıların bir kısmı tecrübelerinin olumsuz etkisini açıklamıştır. Ancak eski aşk ve ilişki tecrübeleri ile bugünkü evlenmek istememe hali arasında ilişki bulunmayan katılımcılar da mevcuttur. Katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Evlilikle son bulmayan aşk tecrübem var. Beş yıllık bir ilişkim bitti. Ben evlenmek istemediğim, sıcak bakmadığım için ayrıldık... Ben zaten kendim bildim bileli hiç evliliği sıcak bakmıyorum.” K3

“Eskide kalan bir ilişkim oldu. Çok zaman önce de değil, daha bir sene oldu. Daha bir ay olmamıza rağmen tanışalı ‘evlenelim benim yaşı 32 oldu’ diye bana baskı kurmaya başlayınca... takip etmeye başladım. Takibim neticesinde de başkasıyla yakaladım. Güven yok endişe var.” K8

“6 yıllık ilişki, destek de alsak üstesinden gelemedik. Ben çocuk istemedim o istedi ve bir kürtaj durumu oldu. Ondan sonra zaten o da iyi olmadı... Terapiye başlamak iyi oldu kendimin farkına vardım... antidepresan kullanıyorum bastırđığım

duygularıyla yaşamaya çalışıyorum. Kendime döndüm yani bir ilişki evlilik derdinde değilim.” K10

“Artık evlilik konuştuğunuz bir noktada ‘yeter artık, iş hayatına daha fazla devam etmene gerek yok. Bundan sonra işte geçimse bunu ben karşılarım’ sözü karşısında ‘peki ben ne yapacağım’ diye sorduğunuzda aldığınız cevap ‘aşk ve şevkle akşama kadar benim işten gelişimi bekleyeceksiniz’ gibi tuhaf bir cevap.” K2

Katılımcılardan biri evlenmeme sebeplerinden biri olarak **siyasi faaliyetlerde bulunmasını** ifade etmektedir. Aradaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır:

“Bulunduğum bir siyasi parti var, orası benim ailem gibi. Kendi ailemin haricinde ikinci ailem burası. Yeri geldi, memleketin bekası uğruna, inandığım dava uğruna gecemi gündüzüme katıp uykusuz, aç, cebimde beş kuruş para olmadan geceleri geç saatlere kadar çalıştım. Aile daha üstün gördüm. Çünkü memleketin varlığı benim için önemli.” K8

Evlenmeyen ve **mekân (ev) içinde de bir başkası olmadan yalnız yaşamayı** tercih eden katılımcılar da mevcuttur. Bu katılımcılardan bazı ifadeler aşağıda verilmiştir.

“Ben evden çalışıyorum. Annem de torun bakıyor abimlerde... o yüzden abimlerle beraber kalıyor. Evde ben yalnız yaşıyorum ve rahat çalışıyorum bu şekilde.” K3

“İkinci üniversitemi okuyorum, pandemide başladım. Dolayısıyla Bandırma'ya geldim. Bandırma'da yaşadığım için de yalnız yaşıyorum mecburum.” K7

“İnsanlar sorumluluk sahibi olmuyorlar. Bazen bir günübirlik misafirlerim geliyor. Bazıları kapı kapatmasını dahi bilmiyor. Kapıyı açışından hepsinden rahatsız oluyorum. O yüzden yalnız yaşamayı tercih ettim.” K9

“Ben sosyal bir insanım. İşim gereği de sürekli bilgisayar başındayım. Benim için dijital bir dünya var yani. Yalnızlığı seviyorum. Çünkü kendimi iyi anladığımı düşünüyorum, başkasının beni anlamasından çok. Kendimi ifade ederken dışlanma korkusu var. Birinci sebep. Sosyalleştiğim zaman insanlar beni anlar mı? Anlamaz mı? Gereksiz tartışmalara girmeyi de istemiyorum.” K12

Katılımcıların evli olmanın ve yalnız yaşamının **avantaj ve dezavantajlarını** değerlendirmeleri istenmiştir. Verilen cevapları şu şekildedir:

“Yalnız yaşamak dezavantajı, sorumluluklardan kaçmanın da şeyi var. Her şeyi tek başına yapıyorsun, bazen canın sıkılabiliyor.” K9

“Evet kendimle zaman geçirmeyi çok seviyorum ama öbür türlü dezavantaj. Bu hayatta kimsenin tek kalmaması gerekiyor. Hep aynı şey, işe git eve gel zaman geçir; evdeki geçirdiğin zaman bile aynı. Bu yalnızlık kötü bir yalnızlık dezavantajı bu.” K1

“Yalnız yaşamının en büyük dezavantajı paylaşımın olmaması. Evlilikte eğer iyi bir evliliğiniz varsa paylaşımın olması bence en büyük avantaj. Yapılan çalışmalar bize şunu söylüyor. Aslında yalnızlıkla birlikte depresyon, üzüntü ve benzeri kaygılar çok daha yoğun yaşıyor. Zaman zaman kendimi yalnız hissettiğim için bazen depresif hissettiğim zamanlar oluyor. Ya da özellikle işte bir sorunuz varsa kendinizi tek başınıza hissediyorsunuz. Onu kendi başınıza çözmek durumunda kalıyorsunuz. Bir dayanağınız olmadığı için bazen problem çok küçük bile olsa gözünüzde büyüyebiliyor. Bu hastalık olabiliyor. Başka bir şey olabiliyor. Ama yanınızda birisi olduğunda o kişi hiç size aslında destek vermese bile manevi olarak onun sizin yanınızda olduğunu bilmek manevi bir güç veriyor... Paylaşım noktasında özellikle büyük dezavantajları var diye düşünüyorum. Çünkü bütün hayatı tek başıma yükleniyorum.” K2

“Evliliğe kıyasla avantajları çok. Hayatım kendi istediğim gibi şu anda. Yani istediğim zaman gidip bir yerden yemek söyleyebiliyorum. İstediğim saatte evden çıkabiliyorum, gezebiliyorum. Dezavantajı da var. Yalnız yaşayan kadın olduğum için bazen böyle konu komşu laf ediyor. Ufak tefek tartışmalar, anlaşmazlıklar yaşadım. Onun dışında da çok bir şey yok.” K3

“Partnerim uzakta. Avantajı çok, rahatım evde. İstediğimi yapıyorum... Erkek arkadaşımınla beraber yaşıyor olsam da dezavantajı pek yoktu... Korumasız bir kadını modunda değilim, tek başımayım güçlüyüm ve her şeyin üstesinden gelebilirim. Böyle bir feminist tutumda olduğum için dezavantajı yok, avantajı var.” K5

“Yalnız yaşadığın zaman hiç kimse gelip senin o yaşam alanına müdahale etmiyor. Güzel tarafı aslında bu... Ama evliliğin avantajı düzen. Bir düzen vardır, belli bir kalıp vardır... Dezavantajları da var. Benim özgürlük alanımdan kısıtlıyor. Dışarı çıktığım zaman birini beni arayıp nerede kaldın deyişi, hesap sorması beni rahatsız eder.” K12

Katılımcılar, bireyin evlenmeme durumları ve yalnız yaşama hallerine *aile ve çevresi tarafından verilen tepkilere* ilişkin soruyu şu şekilde açıklamışlardır:

“Ailem, bu ne böyle hayatın ne zamana kadar böyle gidecek artık sen de yuvanı kur böyle olmaz diyor. Akrabalarımınla çok aram olmadığı için benzer şeyler söylüyorlardır yüksek ihtimalle. ” K1

“Ailem çok sorun etmiyor, niye evlenmiyorsun, hadi evlen baskısı yok. Ama böyle bir istek var. Hasta olduğumda, evli olsaydın sana da bakan bulunurdu gibi ifadeler bunu gösteriyor. Akrabalar da çok direktmiyor. Sanırım burada da işte biraz eğitim seviyemin yüksek olması. Galiba eğitim seviyeniz, statünüz yükseldikçe de insanların size karşı bakış açısı değişiyor. Çünkü herkeste şu algı var. Kendi hayatını Kazanıyor, bir erkeğe ihtiyacı yok. Ama komşu çevresel olarak Bandırma'da biraz bunu hissediyorum.” K2

“Yalnız yaşamama ailem, akrabalarım alıştı. Zaten bu üniversiteden beri böyle.” K3

“Ailemle geçen yazdan beri çok sık görüşmüyorum. Onlar memnun değiller yalnız yaşamamdan. Ama yapacak bir şey yok. Yani ben böyle bir düzen kurmak istiyorum. Akrabalarım da çok ailemle benzer görüştüler ama ben bu çatışmaya alıştım. [Görüşmeci: Partnerinle yaşadığını biliyorlar mı] Hayır ayrı yaşadığımızı biliyorlar.” K5

“Ailem de hiç öyle bir şey aşılama... Evde, evlenmek falan bize gereksiz bir şey diye anlatılıyor” K6

“Hiç istemiyorlar bekar olmamı, artık evlenmemi istiyorlar. Yaş otuz beş oldu. Tam zamanı geldi artık. Bir hanım kız bul diye herkesten, mahalle esnaflarından bile böyle etkiler var. Özel sektörden kamuya geçtiğim için bu baskılar daha çok arttı.” K8

“Vallahi iyi bakmıyorlar... Ama ben böyle bir düşünce içinde değilim.” K9

“Son sekiz yıldır ailemdeki düğünlere katılmıyorum kesinlikle. Çünkü oraya gittiğimde şununla karşılaşacağım. Ne zaman evleniyorsun. Artık bir yerden sonra gına geliyor. Ben evlenmiyorum.” K11

Katılımcılardan bazıları yalnız yaşamının kendilerine iyi geldiğini ve **ruh hallerini** genel olarak olumlu etkilediğini, bazıları yalnız yaşamakla ruh halleri arasında ilişki olmadığını ifade etmiştir. Yalnız yaşarken yaşanan olumsuz ruh durumları ve kendilerini **yalnızlaşmış hissetmek** ilişkisi şöyle aktarılmıştır:

“Bir dönem panik atak rahatsızlığım vardı. O zaman çok korkuyordum atak geçirdiğimde yanında biri olmazsa, hastaneye gidecek duruma gelirsem diye. Depresif olduğum, mutsuz hissettiğim dönemlerde keşke diyorum, ev kalabalık da olsa.” K3

“Eğer sosyal bir insan değilsen yani benim çevrem olmasaydı yalnızlık çekerdim gerçekten, depresyona sokabilirdi. Ama sosyal bir şey desteğin varsa yalnız yaşamakta çok sıkıntı vermez. Ama o biraz kişilikle biraz da sosyal destek alakalı.

Benim belli bir çevrem, arkadaşım var. O yüzden sizi boğup götüren bir his olmuyor.” K6

Ruh sağlığını olumlu olumsuz yani olumlu etkilediği zaman da var olumsuz etkilediği zaman da var.” K7

“Yastığa başımı koyduğumda panik ataklar falan gelmeye başlıyor. Her zaman gelmese de o belli bir dönemlerde arada bir yokluyor. Bunlar da kalp çarpıntısı, stres vesaire hepsini beraber etkiliyor, uykusuz bırakıyor. Yani dolayısıyla ruhsal anlamda etki ettiğini düşünüyorum.” K9

“Kendimi yalnız hissediyorum... Eve geliyorum, kimse yok. Duvarlar bana bakıyor. Ben duvarlara bakıyorum. Bu insanı yalnız hissettirir. [Görüşmeci: Yalnız yaşamak yalnızlık demek midir?] -Değildir. Ben öyle hissediyorum. Yani eğer biraz daha sosyal çevrem gelişmiş olsaydı, ailem yakında olsaydı yalnız hissetmezdim.” K7

“Yalnızlık çaresizliktir. Yani böyle inancını kaybeden bir insan artık böyle çabalamaya bir takati kalmamış bir insan kendini yalnız hisseder. Hiçbir zaman kendimi yalnız hissetmedim. Yalnız hissettiğim zaman Rabb'im her zaman yanımdadır dedim ve de her zaman ailemin yanında olduğunu biliyorum.” K8

Katılımcıların yalnız yaşama ve evlenmeme durumlarını **inançları ile ilişkili** olup olmadığı sorusuna bazıları ilişkili olduğu bazıları ilişkisiz olduğunu şöyle açıklamıştır:

“Çocukluğumuzdan beri İslam dini öğretili... toplumsal olarak bize öğretilen bazı şeylerin yanlış öğretildiğini düşünüyorum. Ben de çok dinin etkisi yok ama yine de evliliğe bakış açım da dinin çok bir etkisi yok” K2

“Helal dairede ilişkilerin yaşanması Allah'ın en sevdiği helallerden biridir. Hakeza boşanmak ta en sevmediği helaldir. Ama herkesin de hayatının akışı farklı. Ben küçük yaşta bundan uzaklaştım. Baskılardan vesaire. Sonra da isteklerimin yönü değişti. Bu yüzden evlenmedim. Ha şu anda da evlenmeyi istemiyorum, harama da bulaşmıyorum. Dolayısıyla yani Allah'ın takdiri gene inancımın etkisi böyle yani” K7

5. TARTIŞMA

5.1. Tematik Tartışma

Olumlu yaklaşımla evlenme ve aile kurma, olumsuz yaklaşımla yalnızlaşma üzerine literatürde birçok çalışma, sosyal çalışma kuram ya da yaklaşımları açısından değerlendirmeler, sosyal çalışma uygulama örnekleri mevcuttur. Bu çalışmada ise erişkin ve aile kurabilecek yeterlilikte bireylerin neden evlenerek aile kurmak yerine yalnız yaşamayı tercih ettikleri araştırılmıştır. Hatırlatılmalıdır ki çalışma, yalnızlaşma ve dezavantajları değildir; zira yalnız yaşamak ile yalnızlık/yalnızlaşma farklıdır; kişi yalnız yaşıyor olabilir ama kendini yalnızlaşmış hissediyor değildir. Kısacası araştırma konumuzun özü yalnızlaşma değil, evlenmemektir.

Evlenmeme sebepleri başlığı altında bakıldığında katılımcıların her birinin farklı permütasyonlar ve belirli başlıklarda sebepler sundukları, bu sebeplerden bazılarının -özellikle bireysellik vurgusu, olumsuz evlilik örnekleri ve eş ilişkilerine dair düşünceler öne çıktığını saptanmıştır. İletilen düşünceler tüm katılımcılarda fikir birliği ve ortak payda geliştirmemektedir; ortak nokta ise katılımcıların bireysel deneyimleri ile toplumsal bir kurum ve gelenek olan evlenmek haline karşı duruş geliştirmeleridir. Bu duruş yalnız yaşayarak ve toplumda genel kabul görmeyen partner yaşamı ile sunulmaktadır. Bu durumun anlamını okumak sosyal hizmet politikalarının yönünü tayin etmek adına elzemdir.

Bireysellik vurgusu evlenmeme ve yalnız yaşam stili üzerinde etkin bir konumdadır ve katılımcıların bireysel alanlarının sınırları keskindir. Bireysel alana kök aile, arkadaş, partner veya herhangi başka bir yakını uzun süreli dahil olsun istenmemektedir. Bu durum evdeki kapı gıcirtısından rahatsız olmaya ve misafir kabul etmemeye dek varan bir tahammül düşüklüğüne kadar geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bireysellik vurgusu başlığı altında ifade edilen kararlarına ve günlük yaşam akışına müdahale istememe durumu düşüncelerde yerleşmiş durumdadır. Yalnız yaşamaya ve bireysel hareket etmeye yönelik geliştirilen alışkanlık katılımcıların zamanın ilerlemesi ile orantılı olarak sınırlarının daha keskinleştiğini söylemek mümkündür. İnsan tabiatı gereği sosyal bir varlıktır, nitekim ilk sosyalleşme deneyimi ailede yaşanmaktadır. Evlenmek yerine yalnız yaşamının artması ve bireyci yaşamın öne çıkması aile kavramının zayıflamasını beraberinde getirmektedir.

Bilişsel davranışçı yaklaşım çerçevesinde kişinin temel inanç ve yargıları oluşurken çevre ve yaşantısal kodlar ile oluşur. Bireyci bir yaşam şeklinde evlenmeme halinin ortaya çıkması kişinin evlilik hakkında olumsuz kodlarının olumlu kodlardan fazla olduğunu göstermektedir. Evlenmeyen bireysellik vurgusunu öne çıkaran yaklaşımda bireyciliğin, evliliğe olumsuz yaklaşmayı ve iş-kariyer öncelikli yaşamayı pekiştirdiği söylenebilir.

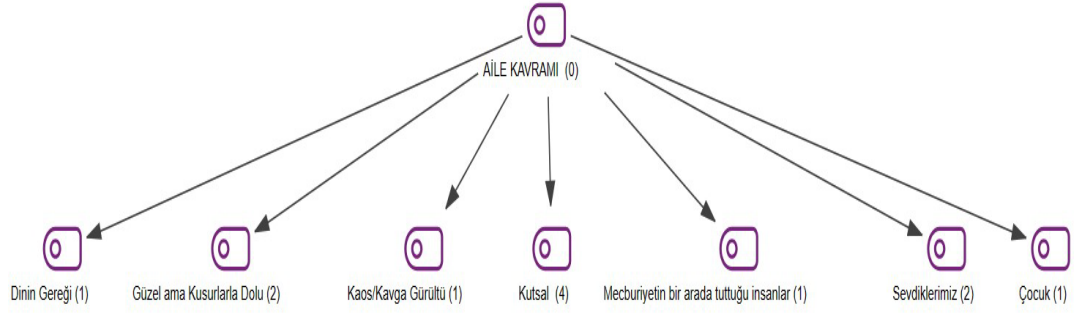
Akademik çalışmalarda bireycilik düşüncesinin ortaya çıkış ve yayılımı kapitalizmin gelişimi ve feodalizmin son dönemleri ile birlikte ele alınmaktadır. Berman (2011: 24) kapitalizm öncesi dönemlerdeki toplumsal yapılara geleneksel toplum adını verir ki bu geleneksel toplumlarda insanlar birey değil mevcut yapının sürdürücüsüdürler. Berman'ın tanımlaması, kapitalizmle birlikte birey ve toplum tanımlamalarının da değişmiş olduğunu söylememize imkân vermektedir. Bu değişim kendini, kırdan kente göçler ile toplum duygusunun zayıflamışlığında ve ailelerin çekirdek aile tipine evrilmişliğinde göstermiştir. Bu süreçte akraba ilişkileri ve yakın dostluk ilişkileri önemini kaybederken iş hayatının ve metropol düzeninin getirileri geleneksel toplumdan farklı bir yaşam olmuştur. Artık kadın erkek rollerinde kısmi değişimler gerçekleşmiştir. Kibar (2016: 4) bu ortamı *“kişilere içine doğdukları, aileden, toplumdaki ve sınıftan soyutlanarak ‘ben’ olma fırsatı sunmuştur”* şeklinde ifade etmektedir. “Ben” vurgusu, zamanla kuvvetlenmiş, artarak yayıldıkça çevre kırdaki yaşamdan farklı bir hale gelmiş, “ben” vurgusu sonraki nesillerde öne çıkmaya başlamış, bu çalışmada olduğu gibi evlenmek istememe sebeplerinden birini oluşturmuştur. Zira katılımcılar bu gerekçe ile evlenmek istememekte ve yalnız yaşamayı tercih etmekte, evlenmek isteseler bile “ben” olarak çizdikleri sınır ve yaşam standartlarının değişmemesini zorunlu görmektedirler ki o nedenle sınırlar adına farklı birlikteliklere de yönelmektedirler.

Bu bireysellik vurgusunda katılımcıların kendisi için başka türlüünün mümkün olmadığına ve hayatlarını avantaj ve dezavantajlarıyla böyle yaşamak istediklerine dair bir kabul görülmektedir. Katılımcıların henüz deneyimlemedikleri evlenmeme haline yönelik bu önyargılarının öne çıkan sebeplerinden biri de olumsuz evlilik örnekleri ve eş (ikili) ilişkilere dair düşüncelerdir ki bu bağlamda katılımcılar belirli bazı sebepler ekseninde evlenmek konusunda önyargı geliştirerek evlenmeme halini seçmiş, bu durumun hayat boyu süreceğine dair karar almış ve yalnız yaşamayı seçmiştir.

Katılımcıların vurguladıkları evlenmeme sebeplerinden biri de kök aile ve bu kök aile ile gelişen yargılar ve bu yarıları pekiştiren medya, sosyal medyanın etkisidir. Katılımcılar kök ailelerinde, çevrelerinde ve medyada gerek kurgu gerek gerçek olumsuz örneklerden bir sonuca varmakta ve evlenmeyi kötü bir düşünce, zor bir yol olarak kodlamaktadırlar. Burada eski aşk ve ilişki tecrübeleri de öne çıkan sebeplerden biri olarak olumsuzluğu kuvvetlendirmektedir, ancak açıktır ki bu deneyimler evlilik tecrübesini kapsamamaktadır. Davranışçı yaklaşım ile baktığımızda evlilik hakkında oluşan yargılarda evliliğin olumsuz taraflarının ağırlıklı sunulduğundan ve bunun pekiştirilerek içselleştirildiğinden, dolayısıyla bireyin evlilik hakkında önyargı ve kaygılarından bahsedebiliriz.

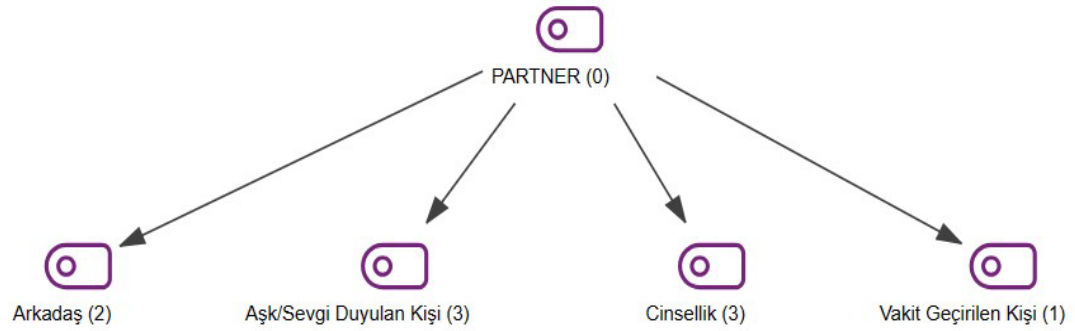
Evlilikle ilgili olumsuz yargılara sahip olmak günümüz toplumunda anlaşılabilir bir durumdur. Aile içi sorunları önlemede ve sorun yaşandığında çözmede sosyal hizmet politikaları ve aile destek programları yetersiz kalmıştır. Medyada özellikle gündüz kuşağı programlarından akşam seyredilen dizilere kadar olumsuz evlilik örnekleri sergilenmektedir. Haberler ve sosyal medyada ise olumsuz evlilik örnekleri, aile içi şiddet ve cinayet haberleri sıkça karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar medya ve sosyal medyanın aile yaşamına ve evlilik kavramına olumsuz alt metinler sunduğunu ortaya koymaktadır (Erol, 2022; Çoban ve Kaplan, 2022). Dolayısıyla evlenmeme hali aslında kendini ve bireysel alanını koruyarak olumsuz bir tecrübeden kaçınma haline dönmüştür.

Nitekim aile nedir sizce sorusuna karşılık katılımcılardan gelen yanıtlar bunu açıkça ortaya koymaktadır. Şekil 5.1’de görüldüğü üzere aileyle ilgili olumsuz ve nötr ifadeler ağır basmaktadır. Aile nedir, evlilik nedir ve hayatımıza neler getirir soruları üzerine söylenenler, bizi, evlenmek istememe sebeplerinden birçoğuna götürmektedir. Katılımcıların yukarıdaki sebeplerden bağımsız olmaksızın ilettikleri diğer sebepler de kendisini endişe olarak -boşanma, eşe nafaka verme- yansıtmaktadır. Kısacası bu düşünceler olumsuz sonuçlarından bahsedilen evliliğin, anlam olarak zihinlerde olumsuz çağrışımlarla ve ağırlıkla kodlandığını göstermektedir.

Şekil 5. 1. Ailenin Anlamı

Evlenmeyip yalnız yaşamayı tercih edenlerin farklı yaşam pratiklerine yöneldikleri literatürde yer bulmaktadır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen partner kimdir ve sizce ne ifade eder sorusuna karşılık verilen cevaplarda, nötr ve kalıcı bağlar kurulmayan bir noktada ifade edilen yanıtlar baskındır. Katılımcıların bağ kurulan ve sosyal ihtiyaçların karşılandığı olumlu bir yapı olarak bahsettiği bir mekanizma yoktur. Aile gibi partner de olumlu ve kalıcı ilişkiler çerçevesinde değerlendirilen bir ilişki değildir. Şekil 5.2’de görüldüğü üzere partnere yüklenen anlam cinsellik (3 kişi), sevgi duyulan kişi (3 kişi), arkadaş (2 kişi) ve vakit geçirilendir (1 kişi). Böyle bir yaşam tarzını uygun bulmadığı için cevap vermeyen de vardır (3 kişi).

Şekil 5. 2. Partnerin Tanımlanması

Ekonomik sebepler de evlenmek istememe sebeplerinden katılımcıların sıklıkla değindiği bir mesele olarak öne çıkmakta ise de her katılımcı için evliliğin önünde bir engel anlamı taşımamaktadır. Refah seviyesi yüksek olup bu refahı paylaşmak veya daraltmak istemediği için evlenmek istememe durumunun bireyci bakış açısından ileri geldiği söylenebilir. Bu bağlamda değinilen hususlar, evliliğin refahı düşürme ve harcamalarını kısma, çocuk faktörü ile kendine daha az zaman ayırabilme ve ev geçindirmenin zorluğudur. Bu yaklaşım ve düşünceler yine önyargı

olarak değerlendirilebilir, zira katılımcıların evliliğin maddi boyutunu değerlendirmesi evliliğin maddi zorluk getirip refah daraltacağına yöneliktir. Evlilikte daha iyi para biriktirildiği, aile hayatıyla daha refah yüksek ve düzenli hayatın olacağına dair düşünceler de mevcuttur ancak temellendirme ve ağırlık özelinde evliliğin refahı daraltacağı görüşü daha baskındır.

Ekonomik sebeplerle anılan ve sorularımızın içinde bulunan evlilik prosedürleri ise evlenmekten uzaklaştıran sebeplerdendir. Evlilik prosedürlerinin uzun ve gösterişli hale gelmesi, amacından uzak ekonomik bir gösteri alanına dönüşmesi evlilikten uzaklaştıran sebeplerden olmuştur. Müslüman-Türk kültüründe eş adaylarının birbirini tanınması için gerçekleştirilen nişan töreni günümüzde evlenme kararı vermiş yetişkinlerin para harcadığı bir eğlence halini almıştır. Düğün ve kına gecesi gibi eğlenceler ise giyim, bohça, takı gibi geleneklerin maddi gösteriş alanı olarak yine geleneksel değil kapitalist bir tutuma dönüşmüştür.

Ekonomik olarak dile getirilen bir mesele de nafaka meselesidir. Henüz evlenmemiş ve evlenmeyi düşünmeyen yetişkinlerin nafaka konusunu dile getirmesi yine çevreden ve çeşitli kaynaklardan beslenen olumsuz örneklerden oluşan bir fikirdir. Evliliğe dair düşüncelerde ekonomi faktörü ön plana çıkmaktadır. Nitekim bu durumda gelinen çalışmalardan dolayı evlenenler için faizsiz devlet kredisi fikri ortaya çıkmıştır (NTV, 2023).

Yalnız yaşama sebeplerine geldiğimizde yine karşımıza bireysel hareket etme alışkanlığı çıkmaktadır. Bireysel bir tavır takındığı için yalnız yaşama veya yalnız yaşama durumunda kaldıktan sonra daha bireysel davranmaya alışma katılımcılar arasında değişiklik göstermektedir; katılımcıların evlenmek önünde engel olarak gördükleri şahsi tutumlarıdır. Yine katılımcıların kendi alanı içinde rahatının bozulmasını istememek ve kendine/isteklerine odaklanmak istedikleri yönündeki cevapları bireysel davranma eğilimiyle ilgilidir. Yalnız yaşamanın sebepleri %75 oranında (9 katılımcı) bireysel istek kökenli sebeplerdir. Bu durum evlenmek istememe sebebiyle aynıdır.

Yalnız yaşamak hakkında 2014 yılında -o zamanki adıyla- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yaptığı çalışmada durum şöyle aktarılmaktadır:

“2006’da yalnız yaşayan kadınların çoğu (%57) yaşlı (65+) ve başından bir evlilik geçmiş olanlardı (%84). 2011’de yalnız yaşayan kadınlar arasında yaşlılar daha da arttı (%62). Aralarında lise ve daha üstü eğitim görenler her iki araştırmada da beşte bir oranındaydı. Özellikle kırsal kesimde yalnız yaşayan

kadınların eğitim düzeyi çok düşüktü. Yine her iki araştırmada da kırsal alanda hiç eğitim görmemiş olanlar yalnız yaşayanların dörtte üçünü oluşturmaktaydı. Kadınlar arasında yalnız yaşama hâlâ yoksulluğun ve çaresizliğin bir göstergesi gibi gözükmektedir” (2014: 75).

2006 ve 2014 yılları ile kıyas ettiğimizde çalışmamıza katılan kadınlarla ortak bir özellik yoktur. Katılımcılardan yalnız yaşayan kadınlar bunu bireysellik vurgusu, ataerkil düzen ve aile ilişkileri üzerine yaşadıkları sorunlar çerçevesinde açıklamıştır. Yine aynı çalışmada;

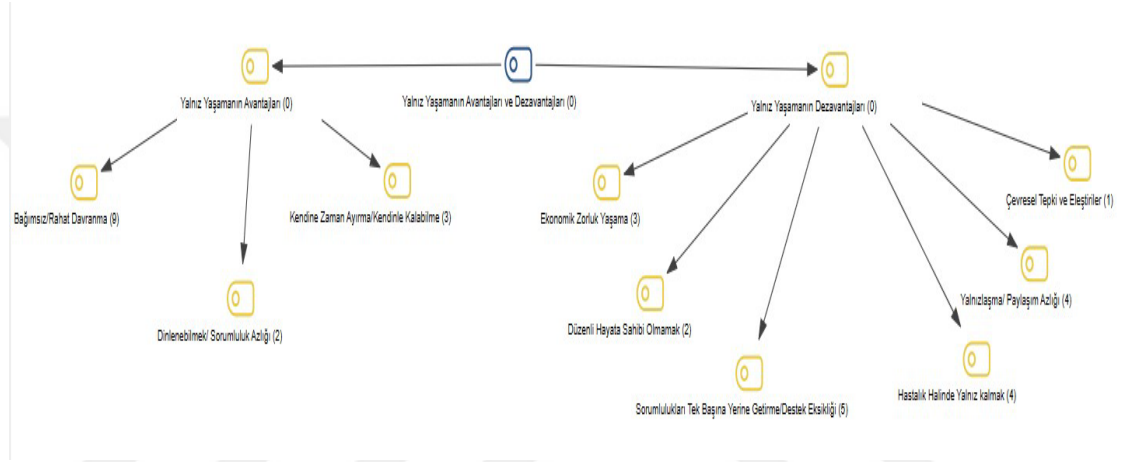
“Birincisi, yalnız yaşayanlar genellikle birilerinin akrabasıdır. Akrabalar arası dayanışmanın en gerekli olduğu bireyler, yoksulluk ve çaresizlik nedeniyle yalnız kalanlardır. İkincisi, bu grubun artış eğilimi geniş ailenin çözülmesiyle paralel bir değişim göstermektedir. Yalnız yaşamının bir yaşam biçimi olarak benimsenmeye başladığına ilişkin ipuçları var. Üçüncüsü, genç, eğitilmiş, bekâr erkeklerin yalnız yaşama eğilimleri piyasa koşullarına göre esnek olabilmelerini sağlayıcı bir faktör olabildiği gibi, toplumdaki rolleriyle ilgili bir sıkıntılarının olduğunu da gösteriyor olabilir. Bu erkeklerin yalnız yaşamayı seçmeleri, baba ailesinin sosyal kontrolüne ve evlenirse baba ve koca rollerinin gerektirdiği sorumluluklara karşı bir direniş olarak da yorumlanabilir.”

Çalışmada bireysellik vurgusunun henüz net belirtileri yoktur. Yorumlamaya dayalı çıkarım mevcuttur. Aradan geçen 10-15 yıllık süreçte toplumda bireysellik vurgusu, ataerkil düzene karşıtı söylemlerde ve aile içi rolleri reddetme eğiliminde artış gerçekleşmiştir. Yalnız yaşamak kadınlar için mecburiyet ya da bir mağduriyet dolayısıyla gerçekleşen bir hal olmaktan tercihe ve evliliğin getirdiği sorumluluk ve rollerin reddine dönüşmüştür. Erkekler için ise yalnız yaşaması iş yaşamı dolayısıyla şekillenen şartlara uyumlu hali öne çıkmaya devam ederek, aile için roller ve sorumlulukların reddi ile güçlü bireysellik vurgusunu evrilmiştir.

İki çalışma özelinde kıyaslama yapacak olursak toplumda bireysellik vurgusu artmıştır, bu durum aile yapısını etkilemektedir. Sosyal çalışma olarak aile ve medya esas alınarak politikaların değerlendirilmesi elzemdir. Türkiye’deki son 10-15 yılda ailedeki ve sosyal yapıdaki bu değişim ve dönüşüm artan bireysellik vurgusu kapitalist ideolojinin etkisinin arttığını, medya ve sosyal medya başta olmak üzere aile kurumu hakkında olumsuz yargıların arttığı ortaya çıkmaktadır.

Sosyal çalışma alanlarının başında gelen aile kurumu mezzo bir alandır. Geniş bir kapsayıcılıkla multidisipliner çalışma ortaklığı gerektirir. 2009 yılında yapılan bir

çalışmaya göre (İçağasıoğlu Çoban ve Özbesler, 2009)’a göre aileye dönük sosyal politikalar W. Dumon’ın aile politikalarını sınıflandırması özelinde yetersiz kalmıştır. 2022 Yılında yapılan bir çalışmaya göre (Akyüz ve Altun, 2022) aileye yönelik sosyal politikalar yine yetersiz kabul edilerek eş ilişkilerinin duygusal tatminin daha öne çıktığı tespit edilmiştir. Gelenen noktada aileye yönelik sosyal hizmet politikalarının yetersizliği aile kurumunun zayıflamasına, bireyselleşen, evlenmeyen ve yalnız yaşayan bir toplum ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda bu çalışmada da katılımcılara evlilik ve yalnız yaşamak ilişkisi adına evliliğin avantaj ve dezavantajları ile yalnız yaşamının avantaj ve dezavantajları sorulmuştur.

Şekil 5.3. Yalnız Yaşamının Avantaj ve Dezavantajları

Yalnız yaşamak üzerine katılımcılar nicel olarak dezavantajlarını daha çok belirtmiştir. Evli olmanın avantajı -çoğu katılımcı tarafından olmamakla beraber- belirli iş bölümleri yapabilme destek ve ekonomik katkı yönünden göreceli örneklerle sunulmuştur. Yalnız yaşamak da evli olmak da belirli başlı zorluklara tabidir. Bu zorlukların seçiminde katılımcıların yalnız yaşamayı -bir yönüyle- sosyal desteğini azaltmasını seçmesi, bireyselleşerek hayatına devam etmesi evli olmaktan daha kolay gözükmemektedir. Katılımcılara evliliğin olmadığı yaşam stilleri hakkında fikirleri sorulmuş, mevcut yaşam tarzlarının toplum geneline yaygınlaşmasının onlar için de olumsuz sonuçları olacağı yönünde yaklaşımlar yine mevcuttur. Yani katılımcılar yaşam tarzlarını tutarlı olarak da savunmamaktadır.

5.2. Araştırma Soruları Kapsamında Tartışma

Araştırma sorularından **ilki** olan “Evlenmeye karşı yalnız yaşamak neden tercih edilmektedir? Evli yaşam bir yük ve zorluk buna karşın yalnız (ya da partner ile) yaşam

bir konfor alanı olarak mı görülmektedir?” sorusunu bulgular üzerinden değerlendirmeden önce evlilik, konfor ve zorluk anlayışının araştırıldığı diğer çalışmalara bakacak olursak:

Dindar (2020: 280) “Gençlerde Evlilik Yaşının Uzaması Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Araştırma” adlı çalışması bu araştırma ile benzer sonuçlara ulaşmıştır.

“Kentte gerçekleşen hızlı sosyal akış, özgürlük ve bireyselleşmeye olanak tanıyan sosyal bağlam, tek yaşamının ve yalnızca kendinden sorumlu olmanın sunduğu konfor; gençleri evlilik konusunda çekinceli davranmaya sevk etmektedir.. Özellikle özgürlük fikrinin evliliği ertelemadaki payı mülakatlar sonucunda ortaya çıkan ve önemle üzerinde durulması gereken bulgulardan biridir. Günümüz modern toplumunda bireye sonsuz bir özgürlük anlayışı telakki edilmekte ve mutlu olmanın yolunun özgür olmaktan geçtiği anlayışı hem seküler hem de muhafazakâr kesimleri etkisi altına almaktadır. Gençler, iyi bir iş, iyi bir eğitim, iyi bir kariyer, dünyayı gezme, yeni ufuklara yelken açma gibi hedefler sonrasında evlilik planlarını şekillendirmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunda yalnız yaşamının konforuna alışıldığından evliliğin ertelendiğini gözlemlemek mümkündür”

Aydın (2020) tarafından yapılan “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Aile ve Hane Yapısında Demografik Dönüşüm” araştırmada “Avrupa birliği ülkeleri ile Türkiye hane yapısı, evlenme, boşanma ve doğurganlık açılarından karşılaştırılmış ve Türkiye’nin son yıllarda hızlı bir değişim yaşayarak Avrupa Birliği ülkelerine daha çok benzediği çıkarımı yapılmıştır. Türkiye’de yalnız yaşayanların oluşturduğu tek kişilik hane oranlarının 2011’de %7,9 iken 2018’de %15,9’a yükseldiği tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca Türkiye’de evlenme ve doğurma oranlarının da azaldığı saptanmıştır.

Araştırmanın birinci sorusuyla ilgili olarak alanyazında gerçekleştirilmiş olan önceki araştırmaların da bu araştırmanın bulgularını desteklediği görülmektedir. Bu araştırmada olduğu gibi önceki araştırmalarında toplumda yalnız yaşama eğiliminin arttığı ve bireylerin daha özgür olarak ve daha az sorumluluk alarak yaşayabilmek için yalnız yaşamayı tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Araştırmanın **ikinci** sorusu olan “Yalnız yaşamının yaygın hale gelmesinin bireysel ve toplumsal nedenleri nelerdir ve sonuçları neler olabilir?” sorusuna cevap ararken yalnız yaşamının toplumsal hale gelmesi hali hakkında yapılan araştırmalara bakacak olursak:

Kaya (2022: 210) “Modern Zamanlarda Kaybolan Bağlar, Aşk Etiği ve Yalnız Yaşam Üzerine Sosyolojik Tefekkürler” çalışması çalışmamızla paralellik arz etmektedir.

“Ortalama ömür süresinin uzaması, bu ömür süreci içinde ergenliğe özgü sürenin uzaması, 90’larda ortaya çıkan ve çocuğa karşı korumacı/şımartıcı tutumlarla özdeşleştirilen “helikopter ebeveynlik” tarzının gençlerde yetişkin sorumluluklarını üstlenme gönülsüzlüğünü pekiştirmesi, eğitim ve kariyer süreçlerinin uzaması, sekülerleşmeyle birlikte insana, doğaya ve topluma karşı yabancılaştırıcı; narsistik, materyalist ve hedonist yaşam tarzının yükselişi ve günlük yaşamın her alanını kuşatan internet-tabanlı dijital devrim... Tüm bu toplumsal değişim olguları, evlenmek isteyip evlenemeyenleri, hiç evlenmek istemeyenleri, boşanma oranlarını ve boşanmış olanların evliliğe ilişkin bakışlarını derinden ve karmaşık biçimlerde etkilemektedir.”

Bu ifadelerle çalışmamızın verileri ve ortaya çıkan sonucu -örtüşür olarak-, kapitalizmin aile yapısı ve düzeni yerini bireysellik vurgusu ile yetişen nesillere bıraktığıdır. Bu bireysel sınırları keskin insanlar, iş yaşamına ve kariyere tüm enerjilerini verip gelir ve kazançlarını bireysel istek ve ihtiyaçlarına harcamak isteyen bir toplum oluşturmuştur. Evlilik zor ve zahmetli bir iş iken yalnız yaşamak bireysel sınırlarını keskin çizmek refahı koruyan bir tavır anlayışı sunmaktadır. Bu anlayışın temelleri ise çocuğun kutsanarak yetiştirildiği aile modellerine dayanmaktadır.

Ünal ve Avcı (2019) tarafından gerçekleştirilen “Kolektiviteden Bireyciliğe Geçiş: Aile ve Evlilik Kurumuna Dair Değişen Göstergeler ve Kaygılar” isimli araştırmada Türkiye aile ve evlilik kurumuyla ilgili göstergeler incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları Türkiye’de bireylerin aile ve evlilik kurumuna ilişkin tutumlarının giderek daha fazla bir oranda bireyselleşme, kariyer, başarı ve fayda odaklı olduğunu göstermiştir. Bu nedenle bireylerin aile ve evlilik kurumuna karşı mesafeli durdukları saptanmıştır. Böylece evlilik ve çocuk sayılarının azaldığı ve boşanmaların da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak da kutsanarak ve özel ilgi ile büyütülen, eğitim başarısı öne çıkarılarak yetiştirilen 90’lar nesli kariyer odaklı, işine ve refah seviyesinin yüksekliğini önemseyen ancak aile olgusunu ikinci planda tutan ve sosyal yaşamında olmasını zorunlu görmeyen bir bakış açısı ortaya çıkarmıştır. Bu bakış açısını tetikleyen boşanma oranları, medya, olumsuz evlilik örnekleri gibi pek çok pekiştireç de bulunmaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusuyla ilgili bulguların da önceki araştırmalarla paralellik gösterdiği anlaşılmıştır. Yalnızlığın bireysel nedenleri daha özgür yaşama

isteği, kendi tercihlerinin ön planda olması, kariyer yapmak gibi etkenlerdir. Toplumsal nedenlerin ise farklı etkiler altında toplum yapısının hızla değişiyor olması olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın **üçüncü** sorusu ise “Evliliğe yüklenen anlam değişime ve dönüşüme uğramış mıdır? Uğramışsa ne hale evrilmiş ve neye doğru evrilmesi beklenmektedir?” ile ilgili literatürdeki çalışmalar şöyledir:

Akyol (2020) tarafından yapılan “Evliliğin Nesiller Arası Aktarım Aracılığıyla Toplumsal Yeniden Üretimi” isimli araştırmada annelerin ve onların evlenecek yaştaki kızlarının evliliğe bakış açıları karşılaştırılmıştır. Her iki grubundan evlilikten beklentisi daha iyi bir hayat kurmak olmasına karşın annelerin gelenekleri, kızların ise moderniteyi arzuladıkları anlaşılmıştır. Ancak modernite ve gelenek ayrımının mutlak bir ayrılık değil iç içe geçmiş unsurlar arasındaki farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Annelerin evlilikte geleneksel normlara uyumu önceledikleri, ancak kızların ise bireyselleşmeyi ve özgürleşmeyi önceledikleri tespit edilmiştir. Yeni neslin evliliği, eşyle birlikte mutlu bir ömür sürmeyi ve ayrıca bireysel özgürlüklerini, teknoloji kullanımı ve kariyerini de devam ettirmek istedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız ve Emecen (2019)’un yaptıkları “Hayatı Anlamlandırmada Kuşaklar Arası Farklılıklar: Üç Kuşak Karşılaştırmalı Analizi” adlı çalışmada ise ebeveynler ve yaşlı kuşaklara göre genç kuşakların daha bireysel bir bakış açısına sahip oldukları ancak ailenin hala hayatı anlamlandırma noktasında birincil önem arz ettiği tespit edilmiştir.

Yazıcı ve Demirli (2020) tarafından gerçekleştirilen “Evlilik Kararı Alan Bireylerin Evliliğe Yükladıkları Anlam İle Evlilik Öncesi İlişkilerin İncelenmesi” isimli araştırmada evliliğe olumlu anlamlar yüklendiği bulunmuştur. Evliliğin olumlu anlamlarından çaba göstermenin, iş birliğinin, yakınlığın ve tamamlayıcılığın daha ön planda olduğu, bağlılık ve işlevselliğin ise daha geri planda kaldığı saptanmıştır. Evliliğe olumsuz anlam yükleme düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Evliliğin olumsuz anlamları içerisinde riskin ve uyum beklentisinin ön planda olduğu engellenmişliğin ise geri planda kaldığı belirlenmiştir.

Sungur vd. (2017) tarafından yapılan “Evlilik ve Eş Seçme Tutumuna Kuşakların Etkisi: X ve Y Kuşaklarının Karşılaştırması” isimli araştırmada üniversite öğrencilerinin, akademik personelin ve üniversitenin idari personelinin romantizm, eş seçme ve evlilik tutumları X ve Y kuşakları açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular X ve Y kuşakları arasında evlilik tutumu açısından anlamlı bir farklılık olmadığını

göstermiştir. Ayrıca, eş seçmede beraber yaşama, aşkın yeterli olması, çaba gösterme, zıp kutuplar ve idealleştirme tutumları açısından X ve Y kuşakları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bununla birlikte, yalnızlık ve tam güven duyma açısından iki kuşak arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Baş ve Cengiz (2018) tarafından gerçekleştirilen “Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Aileyi Anlamlandırma Biçimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği” isimli araştırmada üniversite öğrencilerinin aile ve evliliğe yönelik düşünceleri incelenmiştir. Nitel yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmanın bulguları üniversite öğrencilerinin evliliğe ve aileye karşı tutumlarının olumlu olduğunu ve öğrencilerin evliliğe ve aileye karşı geleneksel bir bakış açısına sahip oldukları anlaşılmıştır. Öğrencilerin evliliğe ve aileye karşı tutumlarının ebeveyn baskısıyla şekillendiği anlaşılmıştır.

Dombak (2022)’ın “Evliliğe Yüklenen Anlam İle Yalnızlık Arasındaki İlişkide Umutsuzluğun Aracı Rolü” adlı çalışmasında “evliliğe yüklenen pozitif anlam ile yalnızlık arasında negatif yönde bir ilişki bulunurken; evliliğe yüklenen negatif anlam ile yalnızlık arasında pozitif yönde ve orta düzeyde istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür” sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmamızın üçüncü sorusuyla ilgili olarak elde edilen bulguların önceki araştırmaların bulgularıyla büyük oranda uyumlu olduğu görülmektedir. Evliliğe halen olumlu ve pozitif bakıldığı ve nesiller arasında bu konuda çok büyük farklılıklar olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yeni neslin evliliğe daha modern baktıkları, evliliğin güvenliğini ve sıcaklığını istemekle birlikte evlilik içinde daha bağımsız olmayı ve kendi bireyler amaçlarını da sürdürmeyi istedikleri ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın **dördüncü** sorusu “Yalnızlığı seçen bireylerin hayat görüşleri nasıldır? Ekonomik durumları, eğitim, aile yapısı ve sosyal çevreleri ne durumdadır?” sorusuyla kıyas edilecek bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamız yetişkin bireylere yönelik yalnız yaşam deneyimleri üzerine ilk çalışmadır.

Araştırmanın **beşinci** sorusu ise “Bireylerin evlilik beklentileri mi değişime uğramıştır? Sağlıklı evlilikten anlaşılan nedir? Buna karşılık yalnızlık yaşamaktan beklentiler ve sonuçları nedir?” sorusudur. Bu soru ile ilişkin olarak Güler (2021) evliliğe yüklenen anlam ile yalnızlık arasındaki ilişki hakkındaki araştırmasında katılımcıların yaşı yükseldikçe, evlilik beklentisi kötümserleşmekte olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Yıldız (2020)’ın üniversite öğrencilerinin evliliğe yükledikleri anlam üzerine yaptığı çalışmasında katılan üniversite öğrencilerinin büyük

çoğunluğunun evlilik beklentisi kötümser olduğunu tespit ederek, Türk toplumunun modernleşen yaşamına rağmen ailelerin gençlerden geleneksel ilişkiler bekleme ve bu nedenle toplumun ilişkisel beklentisi ile yaşam tarzının çatışması ihtimali üzerine fikir belirtmiştir. Erdoğan (2019), üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği akılcı olmayan evlilik beklentilerinin gelişiminde televizyon dizilerinin etkilerini incelediği çalışmasında, katılımcıların evlilik beklentilerinin akılcı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın beşinci sorusuyla ilgili önceki araştırmanın bulguları bu araştırmanın bulgularıyla büyük oranda paralellik göstermektedir. Toplum yapısında yaşanan değişimlere bağlı olarak bireylerin evlilik algılarının ve evlilikten beklentilerinin değişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Bireylerin evlenmeme nedenlerinin öncelikli olarak bireyselleşme, olumsuz evlilik örnekleriyle, ekonomik nedenlerle ve aşırı evlilik ritüelleriyle açıklanabileceği anlaşılmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada bulgulardan varılan **sonuçları** şöylece sıralamak mümkündür:

- ✓ Yalnız yaşamının dezavantajlarının avantajlarına oranla daha fazla dile getirildiği, bununla birlikte yine de yalnız yaşamının tercih edildiği,
- ✓ Yalnız yaşamayı tercih edenlerin toplumda bu tercihi yapanların sayısının arttığının farkında oldukları,
- ✓ Yalnız yaşamayı tercih edenlerin bu tercihlerinin ardındaki öncelikli nedenin bireysellik olduğu,
- ✓ Yalnız yaşamayı tercih edenlerin kendi seçim ve tercihlerinin ön planda olduğu ve kendilerine çok daha fazla zaman ayırabildikleri, daha özgür bir hayat yaşamak istedikleri,
- ✓ Yalnız yaşamayı tercih edenlerin kendi rahatlarını, konforlarını ve refahlarını önceledikleri ve bunlardan vazgeçmek istemedikleri,
- ✓ Bireylerin evlilikten kaçınma nedenlerinin yalnızlığı tercih etme nedenleriyle örtüştüğü,
- ✓ Önceki/eski ilişkilerde yaşanan deneyimler nedeniyle ve etrafta şahit olunan olumsuz evlilik örnekleri nedeniyle de evlilikten kaçınıldığı,
- ✓ Evlilik sürecinde geleneksel olarak takip edilen çok sayıdaki ritüelin ve prosedürün de evlilikten kaçınmanın öncelikli nedenlerinden olduğu,
- ✓ Bireylerin evlendikleri zaman ekonomik olarak zorlanacakları düşüncesiyle de evlilikten kaçındıkları,
- ✓ Kök aile dolayısıyla sahip olunan önyargıların ve geleneksel ve sosyal medyanın da bireylerin evlilikten kaçınmaları üzerinde önemli bir etkisi olduğu.

Araştırmanın sonuçlarına dayanılarak uygulayıcılar, karar vericiler ve gelecekteki araştırmalar için aşağıdaki **öneriler** sunulmuştur:

- Sağlıklı bir toplumun oluşumu sağlıklı bir aile yapısına bağlı olduğundan sağlıklı aileleri oluşturacak sosyal hizmet politikaları ısrarla ve titiz bir biçimde takip edilmelidir.
- Değişimin toplumun bir parçası olduğu ve buna bağlı olarak zaman içerisinde toplumun yapısının ve alışkanlıklarının değişebileceği gerçeği dikkate alınarak bu değişimler izlenmeli ve bu değişimlere uygun sosyal hizmet uygulamaları geliştirilmelidir. Yaşanan tüm değişimlere rağmen politikaların odak noktası ailenin sağlığı ve devamı olmalıdır.

- Bireylerin algılarındaki evlilikle, yaşamak istedikleri hayat arasında bir uyumsuzluk olduğu ve bu nedenle evlilikten kaçınıldığı anlaşıldığından bu ikisinin uyumunun mümkün olduğunu gösterecek çalışmalar yapılmalıdır. Hem hayattan beklentilerin karşılandığı hem de sağlıklı bir ailenin kurulabileceği gösterilmelidir. Bunun için aileler ve gençler eğitilmelidir. Geleneksel ve sosyal medya kullanılarak bunun olabileceği gösterilmelidir. Sosyal sorumluluk projeleri ile sosyal hizmet kurumları ve sivil toplum kuruluşları beraber saha çalışmaları yapmalıdır.

- Geleneksel ve sosyal medyanın etkileri tespit edildiğinden değişen toplum yapısına uygun olarak mutlu ve sağlıklı aile örnekleri buralarda gösterilmelidir. Evliliğin avantajları ve getirileri ön plana çıkartılmalıdır. Bunun için oluşturulabilecek yapılarda sosyal hizmet uzmanlarına yer verilmelidir.

- Evlilikten kaçınmanın ekonomik nedenlerini ortadan kaldırmak için evlilik desteği ve hibelerinin sağlanması düşünülmelidir. Bu yardım, sosyal yardımlar başlığı altında yapılmalıdır.

- Evlilik prosedürlerinin sadeleşmesi ve gelenek ekseninde yürütülmesi yönünde kamusal çalışmalar yapılmalıdır. Aile destek programlarına bu başlıklar yerleştirilmeli ve kamu spotları gibi etkin iletişim kanalları ile ulaşılmalıdır.

- Toplum sürekli bir değişim içerisinde olduğundan gelecekteki araştırmalar sürekli bir biçimde değişen toplum yapısına uygun olarak bireylerin aileye ve evliliğe yaklaşımlarını incelemek için araştırmalar gerçekleştirmelidirler.

- Gelecekteki araştırmalar yalnızlığı seçen bireyleri araştırmalarına daha fazla konu edinmelidirler. Bu alanda yapılmış çalışmalarının sayılarının yetersiz olduğu anlaşıldığından yalnızlığı seçen bireylerin bu tercihlerinin ardında yatan nedenler çok daha fazla sıklıkla araştırılmalıdır.

- Gelecekteki araştırmalar nitel araştırmaların yanında nicel araştırmalar da gerçekleştirerek çok boyutlu bir biçimde yalnızlık tercihi ve evlilikten kaçınma olgularını incelemelidirler.

7. KAYNAKLAR

- Adak N. (2013). Evlilik Dışı Birlikte Yaşamak Çiftleri Evliliğe Hazırlar mı? VII. *Ulusal Sosyoloji Kongresi, Bildiri Kitabı* 1, 265-273.
- Ak Akyol, F. (2020). Evliliğin nesiller arası aktarım aracılığıyla toplumsal yeniden üretimi. *Turkish Studies - Social*, 15(6), 2801-2813.
<https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.45465>
- Akbaş Vd. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumlarını Etkileyen Faktörler. *Cukurova Medical Journal*, 44(1), 93-100.
- Akyüz M. & Altun F. (2022). Aileye Yönelik Sosyal Politikaların Süreç Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 6(2), E-ISSN: 2587-1412
- Aliçavuşoğlu Ç. & Boyraz E. (2021). Evlilik Ritüelleri ve Tüketimi Üzerine Bir Araştırma. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 7(1), 59-80.
- Avcı D. (2019). *Siyasal Aidiyetler Çerçevesinde Bireylerin Nüfus Ve Evlilik Kurumuna İlişkin Yargıları*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aydın, K. (2020). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Aile Ve Hane Yapısında Demografik Dönüşüm. *Nüfusbilim Dergisi*, 42(1), 92-116.
- Aydın, M. (Ed.) (2014). *Aile Sosyolojisi Yazıları* (Vol. 1. Basım). İstanbul: Açılım Kitap.
- Aytaç, A. M. (2012). *Ailenin serencamı: Türkiye’de modern aile fikrinin oluşması* (2. baskı). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Baltacı, Ö. (2015). Evli Bireylerin “Aile” ve “Evlilik” Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının Bağlanma Stillerine Göre Değerlendirilmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 6(21), 223-243.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baran, A. G. (1997). İletişim sosyolojisi, Ankara.
- Baş, E., & Cengiz, E. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Aileyi Anlamlandırma Biçimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği. *İmgelem*, 2(2), 5-27.
- Berman, M. (2011). *Özgünlüğün Politikası: Radikal Bireycilik ve Modern Toplumun Ortaya Çıkışı*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Beylüçelik, F. (2014). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu. M. Aydın içinde, *Aile Sosyolojisi Yazıları*. İstanbul: Açılım Kitap
- Boran, F. (2003). *Aşk ve Evlilik*. İstanbul: Epsilon Yayınları. (Cilt 1).
- Bourdieu, P. (2009). *Bekârlar Balosu*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bowman, C. (1955). Loneliness and Social Change. *The American Journal Of Psychiatry*, 112(3), 194-198
- Bulut D. E. (2019). *Antik Yunan Toplumunda Evlilik ve Evlilik Ritüelleri*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Aydın.

- Cadell, & Sullivan, R. (2006). Posttraumatic Growth And HIV Bereavement: Where Does It Start And When Does It End? *SAGE Journals*, 12(1), 45- 59.
- Canatan K. & Yıldırım E. (Ed) (2019). *Aile Sosyolojisi, Aile ve Evlilik Türleri*. İstanbul: Açılım Kitap,.
- Carroll, L. (2020). *5 Key Factors To Consider When Choosing A Life Partner*. <https://www.mindbodygreen.com/articles/how-to-choose-a-life-partner>
- Csikszentmihalyi, M. (2017). *Akış: Mutluluk Bilimi*. Buzdağı Yayınevi.
- Çoban D. & Kaplan M. (2022). Aile İçi Şiddette Medyanın Rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 127-146, e-ISSN: 2791-6871
- Daatland S. O. (2007). Marital History and Intergenerational Solidarity: The Impact of Divorce and Unmarried Cohabitation. *Journal of Social Issues*, 63(4), 809-825.
- Dindar V. (2020). Gençlerde Evlilik Yaşının Uzaması Üzerine Din Sosyolojisi Açısından Bir Araştırma. *İlahiyat Akademisi Dergisi*, 257-341.
- Dombak K. (2022). *Evliliğe Yüklenen Anlam İle Yalnızlık Arasındaki İlişkide Umutsuzluğun Aracı Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce.
- Dupre M.E. vd. (2009). Marital Trajectories and Mortality Among US Adults. *American Journal of Epidemiology*, 170(5), 546-555
- Duyan V.(2016). Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Ercan S. (2021). *Dijitalizm*. İstanbul: Motto Yayınevi.
- Erdoğan, Ö. (2019). Akılcı Olmayan Evlilik Beklentilerinin Gelişiminde Televizyon Dizilerinin Etkisi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 48, 61-79
- Erol, V. (2022). Sosyal Medyanın Türk Aile Yapısına Etkisi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 1127-1139.
- Erol, Z. (2018). *Yalnızlık Psikolojisi Duygusal İhmal ve Kronik Yalnızlık*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Euronews (2022). Türkiye’de evlilik istatistikleri: Boşanmalar ve ortalama evlenme yaşı yükseliyor. <https://tr.euronews.com/2022/04/11/turkiye-de-2021-de-evlenen-cift-say-s-562-bin-bosanan-174-bin-ciftler-neden-bosan-yor>, Erişim Tarihi: 16.01.2023.
- Evens-Pritchard, E. E. (1951). *Kingship and Marriage among the Nuer*. Oxford: At the Clarendon Press.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Fromm, E. (1998). *Toplumsal Bilinçaltının Araştırılması*. İstanbul: Arıtan Yayınları
- Giddens, A. (1994). *Mahremiyetin Dönüşümü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2009). *Sosyoloji- Başlangıç Okumaları*. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Goody, J. (2004). *Avrupa’da Aile*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Gousse M. & Leturcq M. (2018). More Or Less Unmarried. The Impact Of Legal Settings Of Cohabitation On Labour Market Outcomes. *European Economic Review*, 149, 1-21.

- Güler K. (2021). *Evli Olmayan Bireylerin Evlilik Kaygısı İle Evliliğe Yükledikleri Anlam Ve Evlilik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Gürses, A.S. (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Harper, R. A. (1949). *Marriage*, New York: Appleton Century CROFTS.
- Hettiaratchi, S. B. (1988). *Social and Cultural History of Ancient*. Sri Lanka, Delhi: Sri Satguru Publications.
- Heu L. C, Zomerren M. V, & Hansen N.(2019), Lonely Alone or Lonely Together? A Cultural-Psychological Examination of Individualism–Collectivism and Loneliness in Five European Countries. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(5) 780–793
- Ihinger-Tallman, M. (2000). Marriage. (Ed.) Edgar F. Borgatta Ve Rhonda J. V. Montgomery, *Encyclopedia Of Sociology*, 3(2), 1733- 1740, Macmillan Reference USA.
- Inglehart, R. & Oyserman, D. (2004). Individualism, autonomy and self-expression: The human development syndrome. in H. Vinken, J. Soeters, and P. Ester (Eds.), *Comparing Cultures, Dimensions of Culture in a Comparative Perspective*. Leiden, The Netherlands: Brill.
- İbrahimioğlu, D. (2003). *Evlilikte Doğru Seçim Ailede Mutluluk*. İstanbul: Hayat yayınları.
- İçağasioğlu Çoban, A. & Özbesler, C. (2009). Türkiye'de Aileye Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler. *Aile ve Toplum*, 11(5), ISSN: 1303-0256.
- James, E. O. (1952). *Marriage and Society*. London: Hutchinson's University Library.
- Jayasekera, M. L. S. (1982). Marriage and Divorce in Ancient Sinhala Customary Law. *Journal of Royal Asiatic of Sri Lanka*, XXVI, 77-96, Colombo: Royal Asiatic Society (Sri Lanka Branch).
- Kaya, N. (2017). *Kırsal Ve Kentsel Alanda Yaşayan Evli Kadınların Evlilik Uyumu, Evlilik Doyumu ve İlişkilerde Mutluluk Düzeylerinin Karşılaştırılması Ve İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı ve Eğitimi.
- Kaya, Ö. (2022). Modern Zamanlarda Kaybolan Bağlar, Aşk Etiği ve Yalnız Yaşam Üzerine Sosyolojik Tefekkürler. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 8(17), 185-215
- Kephart, W. (1966). *The Family Society and the Individual*. New York.
- Kibar S. (2016). Dört Bireyci Kuramın Toplumsal Adalet Sorununu Ele Alışlarındaki Temel Varsayımlarının Bir Eleştirisi. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 28, SSN: 1303-4251
- Lamb, M. E. (1987). Predictive implications of individual differences in attachment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 817-824.
- Lasch, C. (2021). *Narsisizm Kültürü*. İstanbul: Alfa Yayınları.

- Leach, E. R. (1971). *Polyandry, Inheritance and The Definition of marriage: With Particular Reference to Sinhalese Customary Law, Rethinking Anthropology*. New York: Humanities Press, 105-113.
- Lin F. & Brown S.L. (2011). Unmarried Boomers Confront Old Age: Anational Portrait. *The Gerontologist*, 52(2), 153-165.
- Louse, M., Meads, C., Victor, C., Daykin, N., Tomlinson, A., Lane, J. & Golding, A. (2021). A Conceptual Review of Loneliness in Adults Qualitative Evidence Synthesis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 1-19.
- Lowie, R. H. (1956). *The Crow Indians*. Rinehart. Originally published in 1935.
- Luzai , C., Zomeren, M., & Hansen, N. (2019). Lonely Alone or Lonely Together? A Cultural-Psychological Examination of Individualism–Collectivism and Loneliness in Five European Countries. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 780-793.
- Mağara, G. (2019). *Yetişkin Bekar Kadınların Bekarlığa İlişkin Algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Malinowsky, B. (1950). *Sex and sexual repression in savages*.
- Markus, H. R. & Kitayama: (1991). Culture and The Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychological Review*, 224– 253
- Matysiak, A. (2009). Is Poland Really “immune” to the Spread of Cohabitation?, *Demographic Research*, 21, 215-234.
- McLeod, S. (2023). *Behaviorist Approach to Psychology: Definition, History, Concepts, And Impact*. <https://www.simplypsychology.org/behaviorism.html>.
- Mercan, Ç. S. (2004). Aile ve Evlilik Kurumuna Kültürel Bir Bakış: Farklı Kültürlerden Gelen Bireylerin Evlilikleri. *Evlilik Okulu*, Yavuzer H. (Ed.). İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Monisa, R., & Raj, V. D. A. (2022). Solitude As an Avenue for Mental Detox to Reconfigure the Self. *ECS Transactions*, 107(1), 14135.
- Nazlı S.(2001), Aile Danışmanlığı, Nobel Yayınları, Ankara.
- NTV (2023). *Evlilik Kredisi Başvurusu*. <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/yeni-evlenenlere-faizsiz-kredi-evlilik-kredisi-basvurulari-ne-zaman-evlilik-kredisi-basvuru-sartlari-neler,bHvftQKXAE0zjqx3qFA1BA>, Erişim Tarihi: 16.12.2023
- Okumuş A., (2019). *Orta Asya Türk- İslam Devletlerinde Evlilikler Ve Evlilik Gelenekleri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi.
- Özcan Ö. & Gül Çelik G. (2017). Bilişsel Davranışçı Terapi, Türkiye Klinikleri. *J Child Psychiatry-Special Topics*, 3(2), 115-003120
- Özcan, B., (2007). Tüketim, Risk ve Bireyselliğin Modern Dönemde Artan Önemi. *Sosyoloji Konferansları*, 36, 83-98.
- Özkök, E. (1985). *İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü*. Ankara: Tan Yayınevi.
- Paula K. (2011). Yalnızlık Hissi: Teorik Yaklaşımlar. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11(3), 217-229

- Perlman, D., & Peplau, L. (1982). *Loneliness A Source Book Of Current Theory, Research And Therapy*. Google Books, https://Books.Google.Com.Tr/Books?Hl=Tr&Lr=&Id=U4fwaaaamaaj&Oi=Fnd&Pg=PA13&Dq=Peplau+And+Perlman+1982&Ots=P7qf_Rnw76&Sig=Leuluatc5zrlnfb7ml0gf7c1qpa&Redir_Esc=Y#V=Onepage&Q=Peplau%20and%20perlman%201982&F=False, Erişim Tarihi: 11.10.2022.
- Radcliffe Brown, A. R. & Forde, D. (1950). *African Systems of Kinship and Marriage*, London: Oxford University Press.
- Roy K. M., Buckmiller N. & McDowell A. (2008). Together but not "Together": Trajectories of Relationship Suspension for Low-Income Unmarried Parents. *Family Relations*, 57, 198–210.
- Russel B. (1983). *Evlilik ve Ahlak*. İstanbul: Say Yayıncılık.
- Russell, B. (1959). *Marriage and Morals*. New York: Bantom Books.
- Sayım F. (2021). *Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Sezen D. (2005). Türkiye’de Evlenme Biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*, 27, 185-195.
- Sills, D. L. (1972). *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: The Macmillan Company and the Free Press.
- Sing, S. D. (1978). *Polyandry in Ancient India*. New Delhi: Vikas Publishing House PVT LTD.
- Summers, F. (1997). Transcending the self: An object-relations model of the therapeutic action of psychoanalysis. *Contemporary Psychoanalysis*, 33(3), 411-428
- Sungur, M. A., Duyar, N., Yıkılmaz, H., Boyacı, R., vd. (2017). Evlilik ve Eş Seçme Tutumuna Kuşakların Etkisi: X Ve Y Kuşaklarının Karşılaştırması. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 69-92.
- Tambiah, S. J. (1966). Polyandry in Ceylon- With special Reference to the Laggala Region, Caste and Kin in Nepal, India and Ceylon, (ed.), Christoph Von Furer-Haimendorf, Bombay: *Asia Publishing House*, 264-358.
- Tarhan N. (2017). *Mutlu Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş yayınları.
- Teater, B. (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Toprak Gültekin, D. (2019). *Evlenme Biçimi ve Evlenme Süresi Bağlamında Evlilik Öncesi Sürecin Kadınlardaki Evlilik Doyumu İle İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi.
- TUİK (2022). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2021*. <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=Evlenme-Ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568>, Erişim Tarihi: 02.11.2022
- TUİK (2023). *İstatistiklerle Aile, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2021-45632> Erişim Tarihi: 06.02.2023

- Tunca K. (2022). Søren Kierkegaard Ve Arthur Schopenhauer’a Göre İnsanlar Neden Evlenir? *ETHOS: Felsefe Ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 15(1), 1-18.
- Turğut, M & Feyzioğlu, S., (2014). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları: Tespit ve Öneriler*. İstanbul: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi.
- Türkçarpar M., & Sargın A.(2011). Bilişsel Davranışçı Psikoterapiler: Tarihçe ve Gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 1-14
- Türkiye Psikiyatri Derneği (2023). *Cinsel Haklar Bildirisi*. <https://psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/39/cinsel-haklar-bildirgesi>, Erişim tarihi: 15.04.2023.
- University of Rochester (2023). *The Keys to a Successful Marriage*. <https://www.urmc.rochester.edu/encyclopedia/content.aspx?contenttypeid=1&contentid=4580>, Erişim tarihi: 15.04.2023
- Ünal, S. & Avcı, D. (2019). Kolektiviteden Bireyciliğe Geçiş: Aile Ve Evlilik Kurumuna Dair Değişen Göstergeler ve Kaygılar. *Turkish Studies - Social Sciences*, 14(5), 2641 - 2668.
- Westermarck, E. (1922). *The History of Human Marriage*, Vol. I, New York: The Allerton Book Company.
- Wimalasena, N. A. (2016). An analytical study of definitions of the term “marriage”. *International Journal of Humanities and Social Science*, 6(1), 166-174.
- Yalom I. D. & Kessler H. (2006). *Evlilik Terapisi*. İstanbul: Prestij Yayınları,.
- Yazıcı, B., & Demirli, C. (2020). Evlilik Kararı Alan Bireylerin Evliliğe Yükledikleri Anlam İle Evlilik Öncesi İlişkilerin İncelenmesi. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(7), 295-326.
- Yıldız E. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stillerinin Evlilik Beklentisi ile İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldız K. (2019). Aile (Evlilik) Kurumunun Oluşumunu Etkileyen Zorlayıcı Maddi Unsurlar: Bandırma Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 208 – 224
- Yıldız R. ve Emecen S. (2019). Hayatı Anlamlandırmada Kuşaklar Arası Farklılıklar: Üç Kuşak Karşılaştırmalı Analizi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(11), 359-382
- Zıllıoğlu, M. (1992). *İletişime Giriş*. Eskişehir: Cem Yayınları.

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAĞLIK BİLİMLERİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
TOPLANTI TUTANAĞI

GÜNDEM: Doç. Dr. Recep YILDIZ'ın 2023-10 numaralı başvurusunun değerlendirilmesi

KARAR: Etik Kurulumuzun 17.02.2023 tarihinde saat 14.00'te yapılan 2023-2 sayılı toplantısında Doç. Dr. Recep YILDIZ danışmanlığında Pınar DEMİRİŞLER tarafından yürütülmesi planlanan 2023-10 başvuru sayılı "**Evlenmek Yerine Yalnız Yaşamayı Tercih Eden Gençler Üzerine Bir Saha Araştırması: Balıkesir Örneği**" konulu çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Doç. Dr. Yıldı Arzu ABA

Dr. Öğr. Üyesi Burçin AKÇAY

Prof. Dr. Serap ALTUNTAŞ
Komisyon Başkanı

Doç. Dr. Latife UTAŞ AKHAN

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SEVİM

Doç. Dr. Cennet GÖLOĞLU DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KUNDURACI

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

... / ... /

Sevgili Katılımcı,

Evlenmek Yerine Yalnız Yaşamayı Tercih Eden Gençler Üzerine Bir Saha Araştırması: Balıkesir Örneği” başlıklı bu bilimsel araştırma Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Pınar Demirişler tarafından Doç. Dr. Recep Yıldız danışmanlığında yürütülmektedir.

Araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz. Aynı şekilde araştırmacı da geçerli bir sebep olduğunda sizi araştırma haricinde bırakabilecektir. Araştırmaya katılımınız için sizden ücret talep edilmeyecek ve size ücret ödemesi yapılmayacaktır.

Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız.

Araştırmanın amacı, yalnız/bireysel/partner ile birlikte yaşamının evlenip aile kurmaya tercih edilmesinin temel nedenlerini sahadan edinilecek bilgilerle tespit etmek ve -yalnız yaşama alışkanlığının yaygınlaşması ihtimaline karşı- bu durumun ne tür psikolojik ve sosyal sorunları beraberinde getirebileceği hakkında değerlendirmeler ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda sizden, yaklaşık 45 dakikanızı alacak olan soruları cevaplamanız beklenmektedir. Sizden alacağımız cevaplar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Elde edilecek bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve bilgileriniz hiçbir şekilde kimseyle paylaşılmayacaktır.

Yukarıda gönüllüye araştırmadan önce verilmesi gereken metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı- Soyadı:

İmzası:

Adresi (varsa telefon no, faks no):

Açıklamaları yapan araştırmacının

Adı- Soyadı : Pınar DEMİRİŞLER

İmzası:

EKLER

Ek 1: Mülakat Soruları

Mülakat Öncesi Bilgilendirme

Evlenmek yerine yalnız yaşamayı tercih eden gençler üzerine bir saha araştırması gerçekleştirdiğim bu çalışmada benimle mülakat yapmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.

Bu çalışma, evlenmek yerine yalnız yaşamayı tercih eden gençlerin evliliğe ve yalnız yaşamaya yönelik düşüncelerini ve bu yalnız yaşam pratiklerini, karşılaştıkları olumlu/olumsuz durumları anlamayı amaçlamaktadır.

Bu mülakatta size yöneltilecek olan soruları cevaplayıp cevaplamamak tamamıyla sizin tercihinize bağlıdır. Bu mülakatta vereceğiniz tüm bilgilerin gizliliği korunacaktır ve bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Mülakat sırasında görüşmemize ara vermek istediğinizde bu durumu bildirebilirsiniz. Mülakat sırasında çalışmaya katılmaktan vazgeçmeye karar verdiğinizde görüşmemiz sonlandırılacaktır. Görüşmeye başlamadan önce bir sorunuz var mı?

Mülakat Soruları

Katılımcının,

Rumuzu _____

Yaşadığı İlçe: (Balıkesir) İlçesi

Mülakata ilişkin bilgiler:

1. Mülakatın yeri:
2. Mülakatın tarihi:
3. Mülakatın başlama saati:
4. Mülakatın bitiş saati:

A. Kendisiyle Mülakat Yapılan Bireyin Sosyo-Demografik Özellikleri

Soru	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Cinsiyet	Kadın	Erkek				
Mezun olduğunuz okul?	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Lisans	Lisansüstü
Yaşınız						
Anne-babanız	Evli	Ayrılmış	Anne vefat etti		Baba vefat etti	
Şu an kiminle/kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?						
Daha önce sevdiğiniz ve sonra ayrıldığınız biri var mı?	Evet	Hayır				
Halen yapmakta olduğunuz işiniz/mesleğiniz nedir?	Çalışmıyorum					
Düzenli kullandığınız ilaç veya tedavi programları var mı? Var ise ne türdür?	Yok	Var				

B. Evlilikten Kaçınma Gerekçeleri

1. Niçin/Neden evlenmek istemiyorsunuz?

Keşfedici alt sorular (görüşmenin seyrine göre)

- Gomofobik düşünceler (olumsuz örnekler, evlilik algısı, bağlanma olgusu, özgürlük algısı, sorumluluk almak kaygısı, karşı cinsi güven, cinselliğe dair düşünceler ...)
- Evlilikle son bulmayan geçmiş aşk tecrübesi
- Ekonomik kaygılar
- Evlilik prosedürleri (çeyiz, nişan, kına gecesi, düğün ve benzeri)
- Mevcut Aile ya da Evlilik Yapısına Tepki

2. Evliliğe dair tutum ve düşüncenize çevrenizin etkisi sizce nedir?

Keşfedici alt sorular (görüşmenin seyrine göre)

- Ebeveynlerinizin etkisini örnek vererek açıklayabilir misiniz?
- Çevrenizin/tanıdıklarınızın etkisini örnek vererek açıklayabilir misiniz?
- Medyanın etkisini örnek vererek açıklayabilir misiniz?
- İnançınızın etkisini nasıl açıklarsınız?

3. Partneriniz var mı? (Yoksa bu soru atlanacak). Varsa;

3.1. Partneriniz sizin için ne ifade etmektedir?

3.2. “Evli Olmak” ile “Partner Olmak” arasındaki fark nedir?

3.3. Şayet partnerinizle evlenseniz ilişkinizde değişecek olan ne gibi durumlar olabilir?

C. Evlenmek ile Evlenmeden Yaşamak Üzerine Karşılaştırma

4. Sizce evli olmak mı evli olmamak mı daha konforlu ve güvenli bir alanı ifade etmektedir? Gerekçeleriniz nelerdir?

5. Evliliğin ya da evli olmamanın yaşamınızda kısıtladığı ve genişlettiği alanlardan bahsedebilir misiniz?

6. Çocuk sahibi olmak ister misiniz? İstedığınız zaman bu bir evlenme sebebi olabilir mi? Evlilik olmadan çocuk sahibi olmayı uygun buluyor musunuz?

7. Evliliğin olmadığı yaşam stillerinin yaygın hale geldiği bir toplumsal yaşam sizce mümkün müdür, böyle bir toplum yapısının görünümü sizce ne olabilir?

D. Yalnız Yaşamın Avantajları/Dezavantajları ve Bireysel/Toplumsal Yansımaları

8. Yalnız yaşamayı tercih etmekteki sebepleriniz nelerdir?

9. Yalnız yaşamın evliliğe kıyasla avantajları ve dezavantajları nelerdir?

10. Yalnız yaşamın refah alanınızı nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

11. Yalnız yaşamınız aileniz, akraba, arkadaş ve komşularınız tarafından nasıl karşılanıyor?

12. Yaşam şeklinizin politik tutumunuzla ilişkili midir? İlişkili ise bu ilişkiyi açıklayabilir misiniz?

13. Yalnız yaşadığınız için kendinizi yalnız hissediyor musunuz? Yalnızlık sizce nedir, yalnız yaşamak yalnızlık demek midir?

14. Yalnız yaşamın ruh sağlığını nasıl etkilediğini olumlu ve olumsuz yönleriyle paylaşabilir misiniz?

15. Evlenmek istemeyen biri olarak aile kurumunu değerlendirir misiniz?

E. Katılımcının Katkısı

16. Son olarak, eklemek istediğiniz bir konu var mıdır?

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Pınar Demirişler
Medeni hali	: Bekar
Uyruğu	: T.C.
EĞİTİM	
Lise	: Erzincan Milli Egemenlik Anadolu Lisesi
Lisans	: Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü
Yüksek lisans	: Bandırma Onyedİ Eylöl Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	:
MESLEKİ DENEYİM	
• Ali Osman Demirtaş Vakfı Engelli Bakım Merkezi- Sosyal Çalışmacı • Altunizade Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi- Sorumlu Müdür • Türkan Gündüz Bakımevi- Sorumlu Müdür	
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
• LÖSEV, Bandırma Kadın Dayanışma Derneğı	
YAYINLARI	
• Demirişler Pınar, Yıldız Recep, (2023), Sinemada Yaşlılık: Farklı Kùltürlerde Benzer Yaşlı Profili, (<i>Kimlik ve Kùltür</i> içinde, Editör: Saniye Vatandaş-Sezai Öztas-Mehtap Polat,) Sayfa Sayısı: 180, Konya: Eğitim Yayınevi, ISBN: 978-625-6489-73-8 • Altun, F., Demirişler, P. (2023). Kadın Derneklerinde Gönüllü Faaliyetlerde Bulunan Kadınların Gönüllölük Motivasyonları ve Deneyimleri Üzerine Bir Deęerlendirme. Sosyal Çalışma Dergisi, 7(2), 142-166. • Demirişler Pınar (20). Yaşlanma ve Sosyal Hizmet: Kuramsal Bir Deęerlendirme, İçinde: (Ed.) Kadir Canatan, Mùşerref Kùçük. DBY Yayınları, sayfa: 320. ISBN: 978-625-6432-33-8	